

Økonomiske analyser

Artikler

- Kontantstøtten – hva har skjedd med yrkesdeltakelsen?
- Utviklingen i sysselsetting og lønn etter utdanningsnivå
- Er det størrelsen det kommer an på? En analyse av gårdbrukeres inntektsstruktur

t 320.5
Ø5a

3/2000

Økonomiske
analyser

Økonomiske analyser

19. årgang

3/2000

Innhold

<i>Björg Langset, Bård Lian og Thor Olav Thoresen:</i> Kontantstøtten – hva har skjedd med yrkesdeltakelsen?	3
<i>Kjersti-Gro Lindquist og Ingunn Sagelvmo:</i> Utviklingen i sysselsetting og lønn etter utdanningsnivå	7
<i>Kari Skrede og Torkil Løwe</i> Er det størrelsen det kommer an på? En analyse av gårdbrukeres inntektsstruktur	16
Høringsuttalelser fra Statistisk sentralbyrå	30
Forskningspublikasjoner	32
Innholdsfortegnelse for Økonomiske analyser og Economic Survey de siste 12 måneder	37
Tabell- og diagramvedlegg	
Konjunkturindikatorer for Norge	1*
Nasjonalregnskap og prognoser for utvalgte OECD-land	16*
Makroøkonomiske hovedstørrelser for Norge, regnskap og prognose	20*

Redaksjonen ble avsluttet tirsdag 4. april 2000.

Konjunkturtendensene og artiklene er tilgjengelig på internett: www.ssb.no/oa

Redaksjonen: Ådne Cappelen (ansv.), Helge Brunborg, Trude Nygård Evensen, Erik Fjærli, Audun Langørgen, Bodil M. Larsen, Erling Røed Larsen, Knut Moum og Bjørn Naug
Redaksjonssekretær: Aud Walseth, tlf.: 22 86 47 57 (artikkelstoff),
Lisbeth Lerskau, tlf.: 22 86 48 06 (konjunkturoversikter mv.), telefax: 22 11 12 38
Redaksjonens adresse: Statistisk sentralbyrå, Forskningsavdelingen, P.b. 8131 Dep., N-0033 Oslo

Salg og abonnementservice: N-2225 Kongsvinger, tlf.: 62 88 55 00, telefax: 62 88 55 95,
salg-abonnement@ssb.no

Trykk: GCS as.

Økonomiske analyser

utgis av Forskningsavdelingen i Statistisk sentralbyrå. Forskningsavdelingen ble opprettet i 1950 og har ca. 100 ansatte. Ca. 45 prosent av virksomheten finansieres av eksterne oppdragsgivere, hovedsakelig forskningsråd og departementer. Avdelingen er delt i 4 seksjoner og ledes av *forskningsdirektør Ådne Cappelen*.

- Seksjon for offentlig økonomi og personmodeller
Forskningsjef Nils Martin Stølen

- Skatteberegninger
- Arbeidsmarked
- Mikrosimuleringsmodeller

- Seksjon for makroøkonomi
Forskningsjef Knut Moum

- Konjunkturanalyse
- Makroøkonomiske beregninger
- Likevektsmodeller
- Historisk statistikk

- Seksjon for ressurs- og miljøøkonomi
Forskningsjef Torstein A. Bye

- Miljø og samfunn
- Internasjonale energimarkeder
- Olje- og energianalyse

- Seksjon for mikroøkonometri
Forskningsjef Jørgen Aasness

- Konsument- og bedriftsattferd
- Fordelingsanalyse
- Økonometriske metoder

**Økonomiske analyser utkommer med 9 nummer i året.
Neste utgave publiseres i begynnelsen av mai.**

Standardtegn i tabeller	Symbol
Oppgave mangler	..
Tall kan ikke offentliggjøres	:
Null	0
Foreløpige tall	*

Kontantstøtten – hva har skjedd med yrkesdeltakelsen?

Björg Langset, Bård Lian og
Thor Olav Thoresen

Siden kontantstøtten innebærer at det har blitt mer økonomisk attraktivt å passe egne barn hjemme, er det av interesse å vurdere hvordan yrkesaktiviteten påvirkes av reformen. Statistisk sentralbyrå har innhentet data for kvinners yrkesaktivitet før og etter at kontantstøtten ble innført. Denne artikkelen gir en kort innføring i hva disse dataene viser med hensyn til utviklingen i yrkesaktiviteten for mødre med barn i førskolealder. Vi ønsker å tallfeste effekten av kontantstøtten i form av endringer i antall årsverk som arbeides utenfor hjemmet. Det er da viktig å merke seg at datagrunnlaget måler effektene relativt raskt etter reformen, siden yrkesaktiviteten etter kontantstøtten er målt bare noen måneder etter at ordningen var fullt utbygd. Av flere årsaker kan det argumenteres for sterkere effekter på lengre sikt. Med en relativt enkel metodisk innfallsvinkel anslår vi at mødre med barn 1-2 år samlet har redusert yrkesaktiviteten med 3 500 - 4 500 årsverk som følge av kontantstøttereformen. Vi diskuterer også kort noen kjennetegn ved mødrene som har redusert arbeidstiden.

Kontantstøtten innebærer at det har blitt økonomisk mer attraktivt å passe egne barn hjemme. Men har dette medført at foreldre med ett og to år gamle barn har redusert yrkesaktiviteten? Dette skal vi diskutere i det følgende, med basis i data som er innhentet før og etter at reformen ble innført.

Kontantstøtten for ett-åringer ble innført 1. august 1998. Fra 1. januar 1999 ble ordningen utbygd til også å gjelde to-åringer. I 1998 utgjorde full kontantstøtte 3 000 kroner per måned, mens den ble redusert til 2 263 kroner per måned i 1999. Fra og med 1. januar 2000 ble satsen satt opp igjen til samme nivå som i 1998. Kontantstøtten blir avtrappet i forhold til barnehagebruk, og regelverket for år 2000 innebærer en utvidelse av antall kombinasjonsmuligheter mellom pass i barnehager og kontantstøtte. Avtalt oppholdstid i barnehagene på over 32 timer per uke gir ikke kontantstøtte. Under dette nivået kan en oppnå 20, 40, 60, 80 prosent av full kontantstøtte, avhengig av oppholdstiden i barnehagen. For eksempel gir oppholdstid i barnehagene på mellom 17 og 24 timer per uke, 40 prosent av 3 000 kroner i støtte, dvs. 1 200 kroner per måned.

Foreldre som benytter pass i barnehager har, reelt sett, opplevd en kraftig kostnadsøkning som følge av reformen, fordi en betaler for pass i barnehage i tillegg til at en helt eller delvis "mister" kontantstøtte. Reformen har derfor gjort det mindre økonomisk attraktivt å benytte barnehager, til fordel for pass av dagmamma o.l. og pass av foreldrene selv.

I hvor stor grad har dette innvirket på yrkesaktiviteten? Tall for foreldrenes yrkesdeltakelse, før og etter reformen, er innhentet av Statistisk sentralbyrå ved to spørreundersøkelser, den første våren 1998 og deretter en våren 1999. En del av foreldrene inngår i et panel, dvs. de er spurt i begge undersøkelsene. For å få et mest mulig likt sammensatt utvalg de to årene, har vi i denne analysen valgt kun å se på foreldre som har deltatt begge årene (dvs. paneldelen). Se egen boks som beskriver datamaterialet. Siden dataene er hentet fra utvalgsundersøkelser, er det usikkerhet knyttet til tallene som presenteres og dermed også til våre konklusjoner.

Det er to forhold som trekker i retning av at vi med basis i disse tallene ikke fullt ut vil fange opp de mer langsiktige effektene på yrkesdeltakelsen:

- Data etter gjennomføringen av reformen ble innhentet i april/mai 1999. Dette er svært kort tid etter at reformen ble innført, og kun få måneder etter at den ble fullt utbygd. Både forhold på arbeidsmarkedet og barnepassmarkedet taler for at foreldre behøver en viss tid til planlegging av eventuelle endringer i yrkesaktiviteten. Dataene kan derfor reflektere at personene har hatt for kort tid til å tilpasse seg reformen.

Björg Langset er førstekonsulent ved Seksjon for offentlig økonomi og personmodeller. (bjorg.langset@ssb.no)

Bård Lian er rådgiver ved Seksjon for offentlig økonomi og personmodeller. (baard.lian@ssb.no)

Thor Olav Thoresen er forsker ved Seksjon for offentlig økonomi og personmodeller. (thor.olav.thoresen@ssb.no)

- I forbindelse med diskusjonene av behovet for innstramminger i finanspolitikken tidlig på høsten 1998, rådde det i en periode en viss tvil om ordningen faktisk ville bli iverksatt. Den politiske usikkerheten kan ha virket dempende på familienes eventuelle tilpasninger til den nye støtteordningen.

Fortsatt sysselsettingvekst for mødrene?

Tallmaterialet gir grunnlag for å si noe om utviklingen i yrkesaktiviteten til både mødre og fedre. For menn indikerer tallene imidlertid tilnærmedesvis neglisjerbare utslag. Vi vil derfor i det følgende kun konsentrere oss om yrkesdeltakelsen til mødrene.

I spørreundersøkelsen for 1999 er foreldrene blant annet spurt om kontantstøtten gjør det mulig å arbeide mindre. Av mødrene som mottar kontantstøtte oppgir 36 prosent at de arbeider/studerer mindre enn før. En del av disse ville imidlertid ha redusert arbeidstiden sin uansett, mens 54 prosent oppgir at det er kontantstøtten som har gjort en slik tilpasning mulig, jf. Reppen og Rønning (1999). Det betyr at anslagsvis 19 prosent av mødrene som mottar kontantstøtte, oppgir at kontantstøtten har gjort det mulig for dem å redusere arbeidstiden.

I det følgende tar vi sikte på å anslå hvor stor betydning dette har hatt for arbeidstilbudet til mødre med små barn. Hovedpoenget er ikke å finne ut om arbeidstiden går ned eller opp mellom 1998 og 1999, men hva effekten av kontantstøtten er. For å gjøre dette, sammenliknes utviklingen for mødre med yngste barn på hhv. 1 og 2 år, med utviklingen for mødre med yngste barn i alderen 3-5 år. Antakelsen er at mødrene med yngste barn på 3-5 år representerer en sammenlignbar gruppe av kvinner som ikke har fått tilbud om kontantstøtte, og vi antar at denne gruppen representerer den underliggende trenden. De siste ti-årene har vist en gjennomgående økning i yrkesaktiviteten for kvinner, også for mødre med barn i førskolealder. Vi har ikke kunnet registrere andre forhold, f.eks. andre endringer i offentlig politikk, som skulle innebære at yrkesaktiviteten til mødre med barn i ulike aldre skulle ha et ulikt forløp. Hovedforutsetningen for denne analysen er dermed en hypotese om at den underliggende trenden er felles for alle mødre, uansett alder på barna. Det innebærer at det er avviket mellom utviklingen i arbeidstid for mødre med barn på 1 og 2 år og utviklingen for de andre mødrene med barn i førskolealder som relateres til kontantstøtten.

Tabell 1 viser gjennomsnittlig arbeidstid per uke for yrkesaktive og hjemmearbeidende mødre. Mens nivået på arbeidstiden ikke er så ulikt mellom gruppene,

Tabell 1. Gjennomsnittlig ukentlig arbeidstid for yrkesaktive og hjemmearbeidende mødre etter yngste barns alder i 1998 og 1999

Alder på yngste barn	Mors arbeidstid i 1998	Mors arbeidstid i 1999	Vekst i prosent
1 år	22,9	22,2	-3,1
2 år	26,7	25,1	-6,0
3-5 år	27,6	28,3	2,5

Tabell 2. Andelen mødre i ulike kategorier for tilknytning til yrkeslivet i 1998 og 1999. Gruppert etter yngste barns alder. Prosent

Alder på yngste barn	År	Hjemmearbeidende	Yrkesaktiv deltid	Yrkesaktiv heltid	Annet
1 år	1998	24	31	34	11
	1999	26	36	30	8
2 år	1998	14	34	41	11
	1999	16	39	36	9
3-5 år	1998	12	39	39	10
	1999	10	38	43	9

indikerer tallene en noe ulik utvikling i gjennomsnittlig arbeidstid fra 1998 til 1999. Mens arbeidstiden har økt noe for mødre med yngste barn 3-5 år, ser vi at gjennomsnittet for mødre med barn i kontantstøttealder synker. Med basis i disse tallene anslår vi at kontantstøtten har medført en reduksjon i yrkesdeltakelsen på mellom 3 500 og 4 500 årsverk.³ En antar at denne gruppen på årsbasis utførte rundt regnet 60 000 årsverk før reformen.

I tabell 2 har vi kategorisert mødrene etter beskjeftigelse. Kategoriene er yrkesaktiv på heltid, yrkesaktiv på deltid, hjemmearbeidende og annet. Kategorien "annet" omfatter blant annet arbeidsledige, trygdede og studenter. Disse ble holdt utenfor ved beregning av gjennomsnittlig ukentlig arbeidstid i tabell 1 ovenfor. For mødre som har oppgitt flere kategorier, f.eks. yrkesaktiv på deltid og hjemmearbeidende, har vi latt yrkeskategorien være styrende. Dette medfører at mødrene som her er kategorisert som hjemmearbeidende, ikke samtidig kan ha lønnsarbeid.

Tabell 2 viser at det fra 1998 til 1999 har vært en økning i andelen heltidsarbeidende mødre i "kontrollgruppen" (mødre med yngste barn 3-5 år), og at andelen hjemmearbeidende har blitt noe redusert. For mødre med ett- og to-åringer går tendensen i motsatt retning. En ser at de arbeidstidsreduksjonene som tallene i tabell 1 viser for mødre med barn i kontantstøttealder, både skyldes at mødrene arbeider mindre heltid og mer deltid, og at andelen som oppgir hjemmearbeid som sin primære beskjeftigelse er økende.

3 Gjennomsnittlig vekst på individnivå framkommer ved å beregne forskjellen mellom forventet vekst (representert ved den underliggende trenden) og faktisk vekst for mødre med ett og to år gamle barn. Aggregerte tall framkommer ved å dividere med antall timer i et normalårsverk og multiplisere med antall potensielle arbeidstakere. Det siste tallet er korrigert for at trygdede og studenter ikke inngår i tallmaterialet ved beregning av gjennomsnittlig arbeidstid.

Utdannelsesnivå og sektortilhørighet

Vi skal knytte noen kommentarer til hva som kjenner tegner mødrene som har redusert yrkesaktiviteten. Vi har gjort forsøk på å vurdere bidraget fra ulike forklaringsfaktorer til arbeidstidsreduksjonene, gjennom estimerte regresjonslikninger med en hel rekke (potensielle) forklaringsfaktorer. Disse resultatene er ikke presentert her. Analysene har imidlertid avslørt at en sannsynligvis står overfor relativt komplekse årsakssammenhenger, hvor utfordringen er å isolere de enkelte forklaringsfaktorenes bidrag. Vi skal gi noen eksempler på dette ved å diskutere betydningen av utdanning og sektortilhørighet for i hvilken grad mødrene påvirkes av kontantstøtten.

I forhold til sektortilhørighet, har det i diskusjoner av reformen særlig vært henvist til effekter på sysselsettingen i deler av offentlig sektor. Det har vært fryktet ytterligere mangel på arbeidskraft i sektorer hvor det allerede er vanskelig å skaffe nok kvalifisert personell. Vi skal derfor se på om det er forskjeller mellom responsen til mødre innenfor noen slike offentlige sektorer i forhold til mødre med tilknytning til andre sektorer.

Når det gjelder utdanning er antakelsen at reformen ville virke sterkest på mødre med lav utdanning og svak tilknytning til yrkeslivet, blant annet fordi høyere utdanning er betraktet som en viktig årsak til økning i sysselsettingen blant kvinner. Vår hypotese er derfor at mødre med høy utdanning er mindre påvirket av kontantstøtten.

Sektortilhørighet

La oss først se på betydningen av sektortilhørighet. I tabell 3 sammenliknes yrkesaktivitetsresponsene for mødre i tre kvinnedominerende, offentlige sektorer med responser fra mødre i andre sektorer. Vi har plukket ut tre sektorer hvor det har vært fokusert på mangel på kvalifisert arbeidskraft, hhv. helse- og sosialsektoren, skolesektoren og barnehagesektoren. Vi ser at mødre med barn i kontantstøttealder innenfor de tre offentlige sektorene jobber mindre i 1999 enn i 1998, mens reduksjonene i andre sektorer er mindre. Dette indikerer at det er mødre som har en yrkestilhørighet innen helse- og sosial-, skole-, eller barnehagesektoren som særlig har benyttet kontantstøtten til å arbeide mindre.⁴ Våre forsøk på å studere effekter av ulike forklaringsfaktorer simultant, viser at denne effekten svekkes noe når en inkluderer andre forklaringer. Til tross for det, mener vi at tallene i tabell 3 peker på en viktig effekt av reformen.

Når mødre med tilknytning til helse- og sosialsektoren, skolesektoren og barnehagesektoren responderer

Tabell 3. Prosentvis endring i gjennomsnittlig arbeidstid fra 1998 til 1999 for mødre med yngste barn på 1 eller 2 år. Yrkesaktive mødre i 1998, kategorisert etter sektortilknytning

Alder på yngste barn	Helse- og sosialsektor	Skolesektor	Barnehagesektor	Andre sektorer
1-2 år	-20	-19	-26	-8

mer på reformen enn de andre mødrene, kan det skyldes flere årsaker. Vi nevner noen mulige:

- Mødrene fra disse tre sektorene kan i stor grad justere arbeidstiden i forhold til ønsket arbeidstid. Innenfor sykehussektoren eksisterer det for eksempel et stort antall "deltidsbrøker", mens slike tilpasninger kan være vanskeligere å oppnå innenfor privat sektor.
- Det kan være kulturelle forskjeller med hensyn til hvor akseptabelt det er å søke permisjon for å passe egne barn hjemme.
- Tilknytning til yrkeslivet er motivert ut fra en rekke forhold hvor økt inntekt (konsum) er en forklaringsfaktor i tillegg til faktorer som selvrealisering, sosial kontakt, etc. Dersom mødrene i disse tre sektorene i større grad arbeider på grunn av inntektene det gir enn andre egenskaper ved yrkesaktivitet, vil de reagere sterkere når det skjer endringer i de økonomiske rammebetingelsene, som kontantstøtten innebærer. Dersom disse mødrene også er mer "omsorgsorienterte" i forhold til egne barn, trekker dette i samme retning.

Utdanning

På tilsvarende måte som for sektortilhørighet i tabell 3, kan det vises at tallmaterialet (rent partielt) indikerer at det er mødre med høy utdanning som har hatt de største reduksjonene i yrkesaktivitet fra 1998 til 1999. Dette er i så fall et resultat som står i motsetning til antakelsen ovenfor, at det er mødre med lav utdanning som er mest påvirket av reformen.

At høy utdanning medfører større arbeidsreduksjoner som følge av reformen, mener vi er en forhastet konklusjon. Blant annet kan det påvises at sammenhengene mellom henholdsvis sektortilhørighet og arbeidstidsrespons, og utdanning og arbeidstidsrespons, ikke er uavhengige. Effekten av utdanning, dvs. at det er de høyt utdannede som reduserer arbeidstiden mest, svekkes betraktelig når en også tar hensyn til effekten via sektortilhørigheten. Årsaken til dette er at mødrene med tilknytning til helse- og sosialsektoren og skolesektoren har gjennomsnittlig høyere utdanning enn gjennomsnittet i de andre sektorene.⁵ Vår foreløpige antakelse er at det er sek-

4 Vær oppmerksom på her er utslagene noe større enn i tabellene ovenfor, da de hjemmeværende mødrene ikke inngår i dette materialet. Hovedpoenget her er forskjeller mellom ulike sektorer, ikke størrelsen på endringene.

5 Mødre med tilknytning til barnehagesektoren har utdannelsesnivå om lag på samme nivå som mødrene i andre sektorer.

Om dataene

Artikkelen bygger på kontantstøtteundersøkelsene i 1998 og 1999, gjennomført våren 1998 og våren 1999. Undersøkelsene ble gjennomført på ulik måte og med noe ulik design, noe som har betydning for tolkning og bruken av data. Undersøkelsene er dokumentert i Rønning (1998) og Reppen og Rønning (1999).

Data for 1998 ble innhentet ved en postal undersøkelse. Brutto-utvalget besto av 3500 kvinner med barn under skolealder. 2500 av disse ble trukket ut fra populasjonen av alle mødre som hadde født minst ett barn i 1992 eller senere. Ettersom man var spesielt interessert i tilpasningen til familier som kunne komme inn under kontantstøtteordningen, ble i tillegg 1000 kvinner trukket ut fra populasjonen som hadde født minst ett barn i 1996 eller senere. Denne gruppen mødre er dermed overrepresentert i undersøkelsen, og gis en vekt på 0,52 i beregningene. Av totalutvalget besvarte 70 prosent den postale undersøkelsen.

1999-undersøkelsen ble gjennomført ved telefonintervju. Dette medførte at svarprosenten dette året ble atskillig bedre, på over 86 prosent. Brutto-utvalget besto av kvinnene som ble trukket ut året før, bortsett fra de som hadde yngste barn født i 1992 og som dermed ikke lengre hadde barn i førskolealder. Også de som ikke besvarte den postale undersøkelsen i 1998 ble inkludert. I tillegg ble utvalget utvidet, og i første rekke var dette en utvidelse med kvinner som hadde fått barn i 1998/99.

Hvis det er systematikk i frafallet, kan det oppstå skjevheter i nettoutvalget. I dokumentasjonen for undersøkelsen rapporteres det at mødre med høy utdanning er overrepresentert og mødre med lav utdanning er underrepresentert i nettoutvalget begge år. Imidlertid var denne skjevheten størst i 1998-undersøkelsen. Hvis det er slik at kvinner med høyere utdanning har sterkere preferanser for yrkesaktivitet, vil dette i seg selv gi en reduksjon i gjennomsnittlig arbeidstid fra 1998 til 1999. For å unngå at resultatene blir påvirket av forskjeller i frafall de to årene, har vi derfor valgt kun å benytte data for mødre som inngår i begge undersøkelsene.

Når det gjelder yrkesstatus hadde kvinnene mulighet til å kombinere flere svarkategorier, og forskjellene i undersøkelsenes design påvirker de kombinasjonsmuligheter som oppgis. Blant annet derfor har vi valgt å klassifisere og plassere mødrene i grupper etter en rangordning hvor heltid kommer først – så deltid – så hjemmearbeidende og til slutt kategorien "annet". Annet er en gruppe som består av svaralternativene arbeidsledig/tiltak/arbeidssøkende, student/elev, trygdet/under attføring/overgangsstønad, og annet.

I begge undersøkelsene er mødrene som har lønnet eller ulønnet permisjon, blitt bedt om å svare på arbeidslivstilknytning ut fra jobben de har permisjon fra. Ved å bruke data slik de da framstår, vil vi undervurdere betydningen av kontantstøtten, ettersom en av effektene av reformen kan være at flere mødre som har arbeidslivstilknytning velger å bli hjemme i ulønnet permisjon en tid etter at fødselspengeperioden er utløpt. Vi er derfor interessert i endringer i "faktisk arbeidet tid", og har begge år definert mødre i ulønnet fødselspermisjon som "hjemmearbeidende" og satt arbeidstid lik null. Videre har vi definert arbeidstid lik null for alle i gruppen hjemmearbeidende de to årene. Dette skyldes at hjemmearbeidende i 1999 ikke ble bedt om å oppgi arbeidstid. Kvinner i gruppen "annet" blir holdt utenfor arbeidstidsberegningene, ettersom en del av denne gruppen ikke ble bedt om å oppgi arbeidstid i 1999.

tortilhørighet, av disse to variablene, som har størst betydning for at disse mødrene reduserer arbeidstiden mer enn andre, og at utdannelsesnivå har liten eller ingen innvirkning på resultatene.

Konklusjoner

Vi har benyttet tall fra to spørreundersøkelser, som er gjennomført hhv. før og etter kontantstøttereformen, for å vurdere hvordan kontantstøtten har innvirket på yrkesaktiviteten. Om lag 19 prosent av mødrene som mottar kontantstøtte, oppgir kontantstøtten som årsak til at de har kunnet redusere arbeidstiden. Formålet med denne korte rapporteringen har vært å anslå betydningen av dette for yrkesdeltakelsen totalt, målt i antall årsverk. Resultatene kan oppsummeres som følger:

- Dataene er innhentet for tidlig etter gjennomføring av reformen til at de mer langsiktige effektene fanges opp.
- Det synes likevel å ha vært viss effekt på kort sikt i arbeidstilbudet for mødre med barn i kontantstøttealder. Vi anslår at arbeidstidsreduksjonene som følge av reformen summerer seg opp til mellom 3 500 og 4 500 årsverk.
- Tallene tyder på at det er kvinner med barn i kontantstøttealder som arbeider innenfor helse- og sosial-, skole- eller barnehagesektoren som særlig har redusert yrkesaktiviteten som følge av kontantstøtten.

Statistisk sentralbyrå er gjennom flere prosjekter involvert i den pågående evalueringen av kontantstøttereformen, i regi av Norges forskningsråd. Resultatene skal foreligge ved slutten av år 2000. Det er også planer om å gjennomføre en ny datainnsamling våren 2001.

Referanser

Rønning, E. (1998): Barnefamiliers tilsynsordninger, yrkesdeltakelse og økonomi før innføring av kontantstøtte. Hovedresultater og dokumentasjon, Notater 98/61, Statistisk sentralbyrå.

Reppen, H. K. og E. Rønning (1999): Barnefamiliers tilsynsordninger, yrkesdeltakelse og bruk av kontantstøtte våren 1999. Kommentert tabellrapport, Rapporter 1999/27, Statistisk sentralbyrå.

Utviklingen i sysselsetting og lønn etter utdanningsnivå*

Kjersti-Gro Lindquist og
Ingunn Sagelvmo

Denne artikkelen presenterer ny statistikk for sysselsetting og lønn etter utdanningsnivå for årene 1978-1996. Statistikken viser at det har vært en betydelig økning i sysselsettingens utdanningsnivå over de siste tiårene. Innenfor de fleste næringer, både private og offentlige, industrielle og tjenesteytende, har antall sysselsatte med lav utdanning sunket mens antall sysselsatte med høy utdanning har økt. Innenfor industrien, hvor den totale sysselsettingen har falt i lange perioder, har antall arbeidstakere med fagbrev økt kraftig. I privat tjenesteyting har det vært en generell vekst for alle grupper med utdanning utover grunnskole. Offentlig forvaltning har befestet sin stilling som hovedarbeidsgiver for kvinner med utdanning på universitets- og høyskolenivå, mens privat sektor er viktigst for menn med slik utdanning. De foreløpige lønnstallene viser at de med høyest utdanning i lange perioder har tapt lønnsmessig i forhold til de med lavere utdanning.

Innledning

Over de siste tiårene har det skjedd betydelige endringer i sysselsettingsmønsteret i Norge. For det første har kvinnes inntog på arbeidsmarkedet ført til at kvinner i dag utgjør nesten halvparten av alle sysselsatte lønnstakere. For det andre har sysselsettingsveksten i stor grad funnet sted innenfor offentlig forvaltning og privat tjenesteyting, mens industrisysselsettingen har falt. For det tredje har utdanningsnivået økt kraftig. Mens nasjonalregnskapet lenge har dekket de to første forholdene, har tall for sysselsettingens utdanningsnivå ikke vært inkludert i regnskapet.

Denne artikkelen presenterer ny statistikk for sysselsetting og lønn etter utdanningsnivå som er avstemt mot og definisjonsmessig konsistent med nasjonalregnskapet. På sikt vil den nye statistikken bli et satelittregnskap til nasjonalregnskapet, og vil da bli fortløpende oppdatert. Grunnlaget for den nye statistikken er i stor grad ulike registre og individbasert primærstatistikk. Formålet med å bearbeide primærstatistikken er å gjøre den lettere tilgjengelig. For mange anvendelser er det også gunstig at tall for sysselsettingens utdanningsnivå på en enkel måte kan kombineres med øvrige nasjonalregnskapstall.

Den nye statistikken gir informasjon om antall sysselsatte personer og utførte timeverk etter seks utdanningsgrupper for alle næringer definert i nasjonalregnskapet. Tallene er også fordelt etter kjønn, samt på lønnstakere og selvstendige. En har dermed mulighet til å studere utviklingen i sysselsettingens sammensetning for et bredt spekter av næringer. Tallene kan også benyttes til å analysere problemstillinger knyttet til betydningen av økt utdanningsnivå, som f.eks. sammenhengen mellom utdanning og andre faktorer som påvirker økonomisk vekst. For industrinæringene og et par tjenesteytende næringer er det i tillegg utarbeidet timelønnstall, slik at en kan sammenligne lønnsutviklingen for sysselsatte etter utdanning og kjønn i ulike næringer. Lønnstallene gjør det blant annet mulig å analysere hvilken betydning utviklingen i relative lønninger har hatt for sysselsettingsutviklingen for ulike utdanningsgrupper. SSB tar sikte på å etablere lønnstall også for de resterende tjenesteytende næringene og for de ulike delene av offentlig forvaltning. Vi vil imidlertid påpeke at mye av den informasjonen som ligger i primærstatistikken ikke innarbeides i den bearbejdede statistikken, slik at det for en del formål er naturlig å ta utgangspunkt i primærstatistikken.

Den nye statistikken viser at innenfor de fleste næringer, både private og offentlige, industrielle og tjenesteytende, har antall sysselsatte med lav utdanning sunket mens antall sysselsatte med høy utdanning har økt. Et viktig unntak er imidlertid kommunale helse- og omsorgstjenester, hvor en kraftig ekspansjon har ført til at antall sysselsatte med bare grunnskole

Kjersti-Gro Lindquist er forsker ved Seksjon for makroøkonomi. (kjersti.gro.lindquist@ssb.no)

Ingunn Sagelvmo er konsulent ved Seksjon for nasjonalregnskap. (ingunn.sagelvmo@ssb.no)

* Denne artikkelen bygger på foreløpige og upubliserte tall fra et prosjekt som utføres ved Seksjon for nasjonalregnskap i SSB. Endelige og mer fullstendige tall vil bli publisert senere. Prosjektet er delvis finansiert av Norges forskningsråd (prosjekt 124593/510). En spesiell takk til Bjørn Naug for nyttige innspill og kommentarer, takk også til Leif Andreassen, Terje Skjerpen, Tor Skoglund og Nils Martin Stølen.

Tabell 1. Utdanningsgrupper i statistikken

Utdanningsgruppe	Normert studietid	Kode iflg. SSBs utdanningsstandard
1. Grunnskole og videregående skole, nivå 1	10 år og under	0, 1, 2, 3
2. Videregående allmennfaglig/økonomisk/ administrativ utdanning	11-12 år	414, 440-445, 447-449
3. Videregående fagutdanning	11-12 år	4 ekskl. 414, 440-445, 447-449
4. Universitet og høyskole, nivå 1	13-16 år	5, 6
5. Universitet og høyskole, nivå 2	17 år og over	7, 8
6. Uoppgitt utdanning		9

Gruppe 1 omfatter obligatorisk grunnskole og eventuelt ettårig tilleggskurs.

Gruppe 2 omfatter allmennfaglig studieretning (inklusive gammel gymnasutdanning), administrative fag, samt handel- og kontorlag.

Gruppe 3 omfatter utdanning innen sosialfag, helsefag, jordbruk, industri og håndverk, samferdsel, hotell- og restaurantfag, frisørfag mv.

Gruppe 4 omfatter blant annet lærerutdanning, ingeniørutdanning, sykepleierutdanning, økonomisk/administrativ utdanning, cand.mag. utdanning mv.

Gruppe 5 omfatter blant annet sivilingeniørutdanning og all utdanning på hovedfagsnivå, samt doktorgrad.

Uoppgitt utdanning omfatter blant annet innvandrere og norske statsborgere med utdanning i utlandet.

faktisk har økt helt fram til midten av 1990-tallet. Det er imidlertid kvinnesysselsettingen som har økt, mens antall sysselsatte menn med bare grunnskole har falt. Innenfor industrien, hvor den totale sysselsettingen har falt i lange perioder, har antall arbeidstakere med fagbrev økt kraftig. I de private tjenesteytende næringene har det vært en generell vekst for alle grupper med utdanning utover grunnskolen. Offentlig forvaltning har befestet sin stilling som hovedarbeidsgiver for kvinner med utdanning på universitets- og høyskolenivå, mens privat sektor er viktigst for menn med slik utdanning. Det er en klar positiv sammenheng mellom utdanningsnivå og yrkesprosent, slik at økt utdanningsnivå bidrar til økt arbeidstilbud isolert sett. Foreløpige lønnstall viser at de med høyest utdanning i lange perioder har tapt lønnsmessig i forhold til de med lavere utdanning.

Nærmere om statistikken

Den nye statistikken over sysselsatte personer og utførte timeverk etter utdanning er årlig, og dekker per i dag årene 1978-1996. De utarbeidede timelønnstallene etter utdanningsgruppe dekker perioden 1978-1995. For industrinæringene har en i tillegg beregnet data tilbake til 1972 for kvinner og menn samlet; dette gjelder både sysselsettings- og lønnstall. Mens de nye sysselsettingstallene har høy kvalitet, kan lønnstallene bli revidert framover.

Statistikken omfatter tall for 57 næringer, hvorav 4 er primærnæringer, 18 er industrinæringer (inkl. bygg og anlegg) og ytterligere 18 er tjenesteytende næringer. Offentlig forvaltning er inndelt i 8 ulike sektorer, og i tillegg er det definert noen regnskapsmessige hjelpenæringer. Egen boks gir oversikt over hvilke hovedkilder som er benyttet, definisjoner av de variablene som statistikken omfatter, og en redegjørelse for de hovedprinsippene som er fulgt i beregningene.

Statistikken bygger på SSBs standard for utdanningsgruppering (jf. Statistisk sentralbyrå 1989), og definerer fem ulike utdanningsgrupper og en gruppe med

uoppgitt utdanning. Utdanningsgruppene er definert med utgangspunkt i type utdanning og normert studietid. Skotner (1994) gir en nærmere redegjørelse for valg av utdanningsgruppering. Tabell 1 gir en oversikt over de ulike utdanningsgruppene, normert studietid, og hvilke utdanninger gruppene omfatter.

Klassifiseringen av personer etter utdanningsgruppe er basert på den enkeltes lengste fullførte utdanning. Generelt vil faktisk antall år som den enkelte bruker på å oppnå sin utdanning kunne avvike fra normert studietid. Statistikken måler sysselsettingens kompetanse eller kvalifikasjoner i form av formell utdanning, og viser ikke sysselsettingens realkompetanse, som i tillegg til formell utdanning også avhenger av erfaring, bedriftsintern opplæring, kurs utenom det formelle utdanningssystemet osv. Statistikken tar heller ikke hensyn til at personer kan ha flere utdanninger.

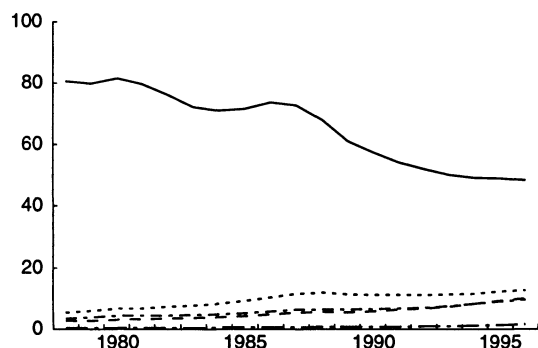
Sysselsettingsutviklingen

Vi har valgt å presentere de nye sysselsettingstallene fordelt på tre hovednæringer: (i) industri (inkl. bygg og anlegg), (ii) private landbaserte tjenesteytende næringer, og (iii) offentlig forvaltning (statlig og kommunal). Vi fokuserer på utviklingen i antall sysselsatte lønnstakere. Utviklingen i timeverkene avviker imidlertid bare på et par punkter fra utviklingen i antall sysselsatte personer. Figurene inkluderer ikke selvstendige, men hovedtrekkene endres ikke dersom selvstendige tas med.

Figur 1 viser at sysselsettingsutviklingen i de tre hovednæringene har viktige fellestrekk, men også avvik. I privat sektor har antall sysselsatte med grunnskole som høyeste fullførte utdanning sunket dramatisk fra 1978 til 1996. Denne gruppen er mer enn halvert i industrien, mens det har vært en nedgang på nesten 27 prosent innenfor privat tjenesteyting. Helt fram til midten av 1980-tallet var det imidlertid vekst i antall sysselsatte kvinner med bare grunnskole i privat tjenesteyting, mens det for menn var et markert fall over nesten hele perioden 1978-1996.

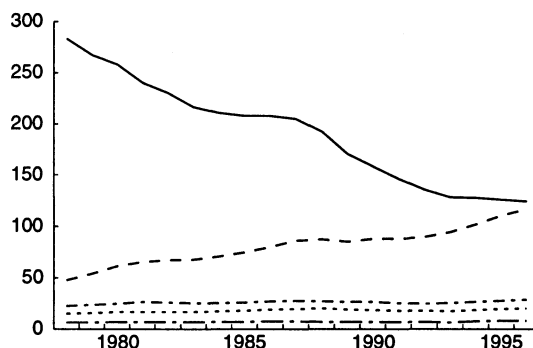
Figur 1. Sysselsatte etter kjønn, næring og utdanningsgruppe, 1000 personer

Kvinner, industri inkl. bygg og anlegg

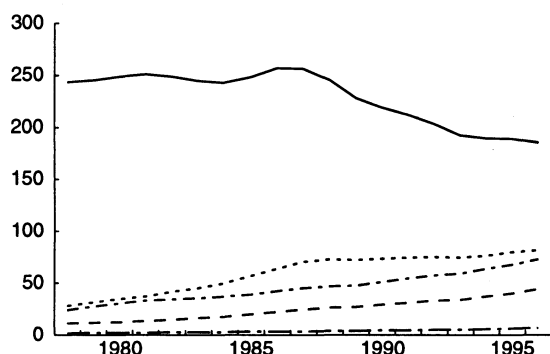
— Grunnskole (-10 år)
 - - - Videregående allmenfag (11-12 år)
 - - - Videregående fagutdanning (11-12 år)
 - - - Universitet/høyskole 1 (13-16 år)
 - - - Universitet/høyskole 2 (17år-)

Menn, industri inkl. bygg og anlegg

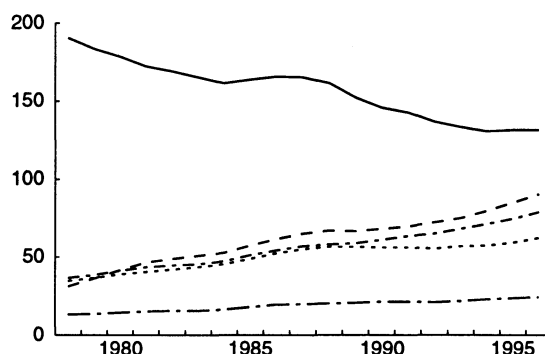
— Grunnskole (-10 år)
 - - - Videregående allmenfag (11-12 år)
 - - - Videregående fagutdanning (11-12 år)
 - - - Universitet/høyskole 1 (13-16 år)
 - - - Universitet/høyskole 2 (17år-)

Kvinner, private tjenesteytende næringer

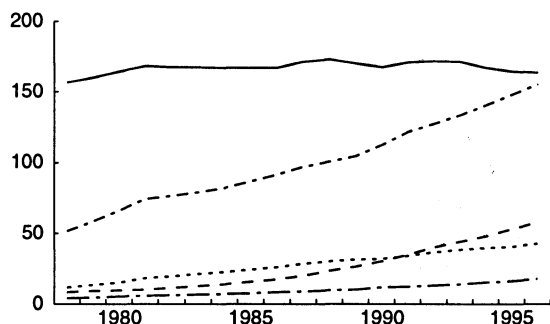
— Grunnskole (-10 år)
 - - - Videregående allmenfag (11-12 år)
 - - - Videregående fagutdanning (11-12 år)
 - - - Universitet/høyskole 1 (13-16 år)
 - - - Universitet/høyskole 2 (17år-)

Menn, private tjenesteytende næringer

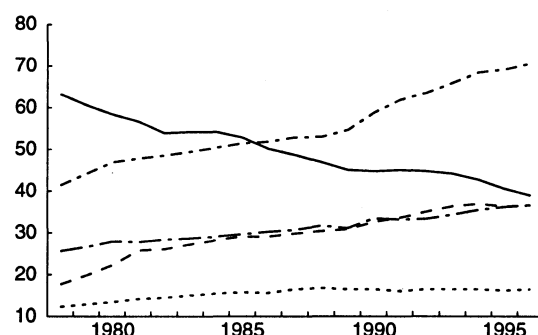
— Grunnskole (-10 år)
 - - - Videregående allmenfag (11-12 år)
 - - - Videregående fagutdanning (11-12 år)
 - - - Universitet/høyskole 1 (13-16 år)
 - - - Universitet/høyskole 2 (17år-)

Kvinner, offentlig forvaltning

— Grunnskole (-10 år)
 - - - Videregående allmenfag (11-12 år)
 - - - Videregående fagutdanning (11-12 år)
 - - - Universitet/høyskole 1 (13-16 år)
 - - - Universitet/høyskole 2 (17år-)

Menn, offentlig forvaltning

— Grunnskole (-10 år)
 - - - Videregående allmenfag (11-12 år)
 - - - Videregående fagutdanning (11-12 år)
 - - - Universitet/høyskole 1 (13-16 år)
 - - - Universitet/høyskole 2 (17år-)

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Offentlig forvaltning skiller seg fra privat sektor ved at totalt antall lønnstakere med bare grunnskole sank relativt moderat - med knappe 8 prosent - fra 1978 til 1996. Dette gjenspeiler ekspansjonen innenfor kommunale helse- og omsorgstjenester, som har gitt en økning i antall sysselsatte kvinner med bare grunnskole perioden sett under ett. Det har imidlertid vært en viss nedgang i denne kvinnesysselsettingen de senere år. Antall sysselsatte menn med bare grunnskole i offentlig forvaltning har falt kontinuerlig, og er redusert med nesten 40 prosent fra 1978 til 1996. Timeverkene for kvinner og menn med bare grunnskole i offentlig forvaltning har gått ned med nesten 18 prosent over perioden 1978-1996, dvs. med over dobbelt så mye som antall sysselsatte personer. Dette reflekterer at kvinner utgjør en stadig høyere andel av denne gruppen, samtidig som kvinner i stor grad arbeider deltid. I 1996 utgjorde kvinner omlag 81 prosent av de med bare grunnskole innenfor offentlig forvaltning. Den tilsvarende kvinneandelen var 58 prosent innenfor privat tjenesteyting og 28 prosent i industrien.

Sysselsettingsutviklingen for de øvrige utdanningskategoriene har vært positiv for begge kjønn i alle de tre hovedsektorene. I industrien er det særlig gruppen med fagbrev eller yrkesrettet utdanning som har økt, og disse utgjør den klart største gruppen arbeidstakere etter de med grunnskole. Menn utgjør 90 prosent av denne gruppen.

I privat tjenesteyting er både utvikling og nivå svært likt for de to gruppene med videregående utdanning og for de med inntil fire år ved universitet eller høyskole når en betrakter kvinner og menn samlet. Fra 1978 til 1996 ble antall arbeidstakere i alle disse gruppene mer enn fordoblet. Også sysselsettingen for de med høyere universitets- eller høyskoleutdanning ble fordoblet.

Over halvparten av de med eksamen fra universitet eller høyskole er sysselsatt i offentlig forvaltning. Av disse igjen var 62 prosent kvinner i 1996. For menn med høyere utdanning er det imidlertid privat sektor som er viktigst. Personer med 1-4 år på høyskole eller universitet (gruppe 4) har vært den største gruppen arbeidstakere i offentlig forvaltning siden tidlig på 1990-tallet. Veksten har vært særlig kraftig for kvinner med slik utdanning innenfor undervisning og kommunale helse- og omsorgstjenester.

Timeverkstallene viser at det har vært en klar nedgang i antall utførte timeverk per sysselsatt siden slutten av 1970-tallet. Dette reflekterer i stor grad generelle arbeidstidsforkortelser og økt ferie, men økt sykefravær og konjunkturelle forhold har også spilt inn. En sammenligning av utførte timeverk per sysselsatt etter næring, kjønn og utdanningsgruppe avdekker flere klare trekk:

- Gjennomsnittlig arbeidstid for kvinner er lavere enn for menn i samme utdanningsgruppe innen alle næringer. I stor grad skyldes dette at mange kvinner arbeider deltid. Forskjellen mellom kvinner og menn i gjennomsnittlig arbeidstid er minst for de med høyest utdanning og størst for de med bare grunnskole.
- Nedgangen i timeverk per sysselsatt var mindre kraftig for kvinner enn for menn under størstedelen av 1980-tallet, slik at vi da hadde en lang periode hvor utførte timeverk per sysselsatt kvinne nærmet seg den for menn. Dette er blitt reversert på 1990-tallet.
- Generelt øker antall utførte timeverk per sysselsatt med utdanningsnivå for både kvinner og menn i alle næringer.
- For alle utdanningsgrupper og begge kjønn er gjennomsnittlig arbeidstid høyest i industrien og lavest i offentlig forvaltning.

Lønnsutviklingen

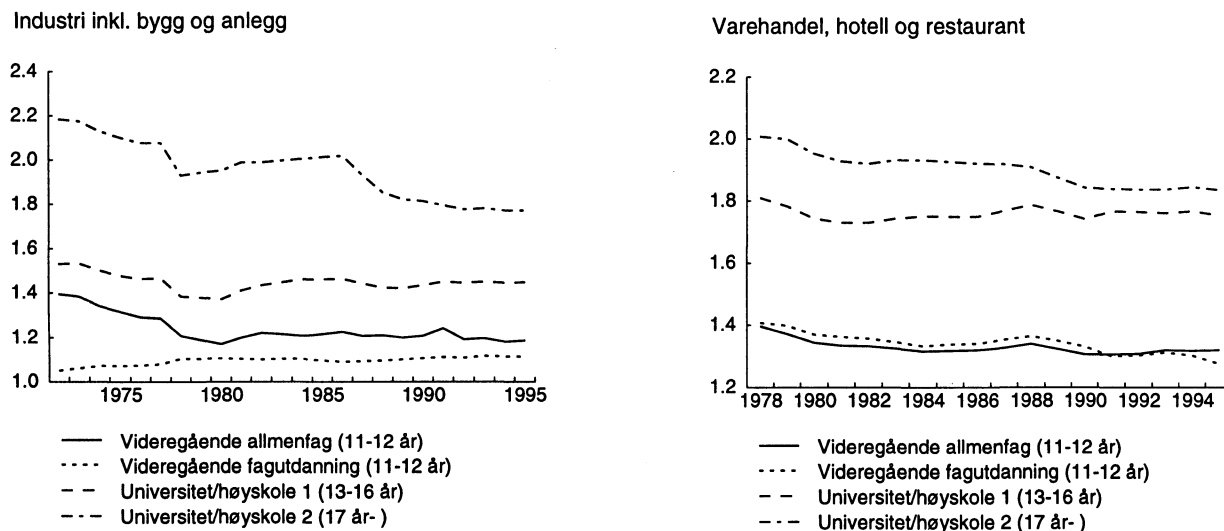
Det er beregnet *timelønnstall* for de ulike utdanningsgruppene for alle industrinæringer, men for bare et par tjenesteytende næringer, dvs. varehandel, hotell og restaurant. Foreløpig er lønnsinformasjon for offentlig forvaltning ikke inkludert i den nye statistikken. Dette betyr at vi mangler tall for næringer med en relativt høy kvinneandel og næringer med en høy andel universitets- og høyskoleutdannede.

Figur 2 viser utviklingen i utbetalt timelønn for de ulike utdanningsgruppene relativt til de med grunnskole som høyeste fullførte utdanning. Dette forholdet, som viser det gjennomsnittlige lønnspåslaget av å fullføre utdanning utover grunnskolenivå, kan betraktes som et enkelt mål på lønnspremien ved økt utdanning. (I noen industrinæringer er lønnsutviklingen for de med grunnskole og videregående fagutdanning antatt å være lik på 1990-tallet.)

Figur 2 viser relative timelønninger for industrien totalt tilbake til 1972 og for varehandel, hotell og restaurant samlet tilbake til 1978. I begge disse delene av økonomien falt lønnspremiene fram til rundt 1980, lønnspremien har deretter vært relativt stabil for flere grupper. For de med lengst utdanning har imidlertid lønnspremien falt klart i perioder også etter 1980, dette gjelder også de med videregående fagutdanning innenfor varehandel, hotell og restaurant.

Dersom vi benytter de med videregående allmennfag som referansegruppe, finner vi at lønnspremien for begge grupper med universitets- og høyskoleutdanning, samt for de med videregående fagutdanning, økte fram til omtrent 1980. Deretter utviklet imidlertid disse lønnspremiene seg relativt likt med lønnspremiene målt i forhold til de med grunnskole.

Figur 2. Timelønn etter utdanningsgruppe relativt til timelønn for de med bare grunnskole

Utviklingen i lønnspremien for de med lengst utdanning kan tyde på at tilgangen på slik arbeidskraft i visse perioder har økt mer enn det etterspørselsutviklingen alene skulle tilsi, og at dette har bidratt til å holde lønnsveksten for denne gruppen nede.

Faktorer bak sysselsettingsutviklingen

Ny teknologi og økt handel

Generelt er det mange faktorer som kan ha medvirket til utviklingen med en stadig økende andel høyt utdannede og en synkende andel lavt utdannede blant de sysselsatte. I faglitteraturen fokuseres det imidlertid på to mekanismer når en skal forsøke å forklare denne vridningen i sysselsettingens sammensetning, som har funnet sted i de fleste OECD-land. Vi skal gi en grov beskrivelse av teoriene for de to mekanismene, se f.eks. Hamermesh (1993), Wood (1994) og Berman mfl. (1998) for en nærmere redegjørelse.

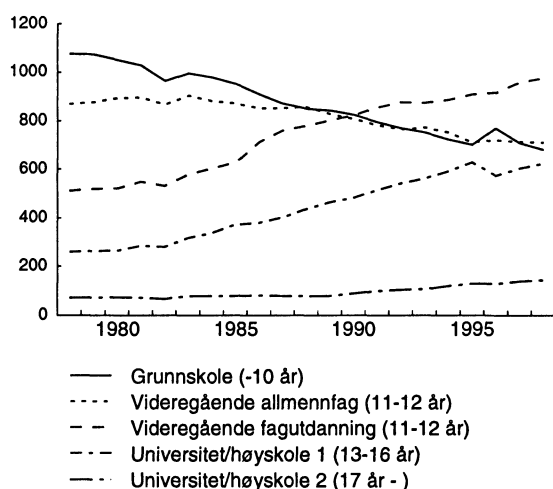
Den første teorien impliserer at den teknologiske utviklingen er hovedmekanismen bak endringen i sysselsettingens sammensetning. Innføring av ny informasjonsteknologi, mekaniserte styringssystemer i bedriftene osv. trekkes fram som viktige faktorer. Til dels kan dette ha gjort lavt utdannet arbeidskraft overflødig ved at maskiner og informasjonsteknologi har overtatt deres arbeidsoppgaver, til dels kan innføring og nyttiggjøring av ny teknologi være avhengig av høyt utdannet arbeidskraft. Det antas at den teknologiske utviklingen har ført til at høyt utdannet arbeidskraft er blitt relativt sett mer produktiv enn lavt utdannet arbeidskraft. En venter da å finne en vridning i sysselsettingen over mot høyere utdannet arbeidskraft innen et bredt spekter av næringer, siden ny teknologi generelt tas i bruk i de fleste næringer.

Den andre teorien tar utgangspunkt i at økt eksport fra lite industrialiserte og nyindustrialiserte land har

ført til økt konkurranse internasjonalt. Utdanningsnivået og lønnsnivået i disse landene er til dels betydelig lavere enn i OECD-landene. Den økte handelen antas å presse ned prisene på produkter som produseres med relativt mye lavt utdannet arbeidskraft, og i OECD-området vil dette føre til en vridning i næringsstrukturen: Næringer som er lite eksponert for denne økte konkurransen, blant annet næringer som er relativt intensive i bruken av høyt utdannet arbeidskraft, vil vokse kraftigere enn næringer som er mer utsatt for denne økte konkurransen. Ifølge teorien vil dette resultere i en vridning i den totale sysselsettingens sammensetning, slik at andelen sysselsatte med høy utdanning øker mens andelen sysselsatte med lav utdanning synker. I Norge er tekstilnæringen, som er relativt intensiv i bruken av lavt utdannet arbeidskraft, et eksempel på en næring hvor mange norske bedrifter er blitt utkonkurrert av bedrifter i land med lavere lønnskostnader.

Ifølge figur 1 har andelen sysselsatte med høy utdanning økt innenfor både industri, tjenesteytende næringer og offentlig forvaltning, det vil si innenfor næringer som står overfor svært ulik grad av internasjonal konkurranse. For å få et bedre inntrykk av betydningen av henholdsvis vridninger i sysselsettingens sammensetning *innad i næringer* og vridninger *mellom næringer*, bør en imidlertid ta utgangspunkt i de detaljerte næringstallene framfor utviklingen i de tre hovednæringene. Vi har beregnet et enkelt mål som dekomponerer den totale økningen i andelen sysselsatte med høy utdanning fra 1978 til 1996 i to komponenter: (i) bidraget fra endringer innen de 57 næringene, og (ii) bidraget fra endringer i næringsstrukturen, dvs. mellom-næringsendringer. I denne beregningen er personer med videregående fagutdanning eller utdanning fra høyskole og universitet, det vil si utdanningsgruppene 3, 4 og 5, definert som høyt utdannede, mens

Figur 3. Befolkningen etter utdanningsgruppe, 16-74 år. 1000 personer

personer innenfor de to øvrige gruppene er definert som lavt utdannede.¹

Andelen sysselsatte med høy utdanning økte fra 23 prosent i 1978 til 47 prosent i 1996. Vi finner at hele 93 prosent av denne økningen skyldes økningen i andelen sysselsatte med høy utdanning innen de enkelte næringene; bare 7 prosent skyldes vridninger i næringsstrukturen. Dette er konsistent med tidligere studier på norske data og med lignende studier fra andre OECD-land, se Salvenes og Førre (1999) og Berman mfl. (1998).

Denne dekomponeringen støtter antakelsen om at den teknologiske utviklingen er en viktig faktor bak vridningen i sysselsettingens sammensetning. En bør imidlertid være varsom med å trekke bastante konklusjoner, siden vi ikke har identifisert hvor mye av innennæringsendringen som skyldes den teknologiske utviklingen. En slik identifikasjon krever en mer fullstendig analyse av arbeidskraftetterspørselen, der en tar hensyn til at vridningen i sysselsettingens sammensetning innen næringer (egentlig innen bedrifter i samme næring) kan skyldes flere forhold. I tillegg til at ny teknologi kan være viktig, vil vi peke på at faktorsubstitusjon, som følge av endringer i relative kostnader ved å bruke ulike typer arbeidskraft eller andre innsatsfaktorer, kan ha betydning. Isolert sett vil produsenter forsøke å vri seg vekk fra de innsatsfaktorene

som øker mest i pris. Siden det er rimelig å anta at høyt og lavt utdannet arbeidskraft til en viss grad kan erstatte hverandre, kan nedgangen i lønnspremiene ha bidratt til sysselsettingsnedgangen for de med lav utdanning. Også skalaegenskaper ved produksjonsprosessene kan imidlertid føre til vridninger i relative faktorforhold ved endret produksjon. Som et siste punkt vil vi peke på at internasjonal handel kan være en drivkraft bak utvikling og innføring av ny teknologi i OECD-området. I så fall kan økt internasjonal konkurranse indirekte være en årsak til vridningen i sysselsettingens sammensetning innen næringer.

Økte utdanningsmuligheter og -tilbøyeligheter

Mens teoriene ovenfor tar utgangspunkt i mekanismer på etterspørselssiden for å forklare vridningen i sysselsettingen, er det også blitt pekt på at utviklingen på tilbudssiden har vært viktig. I Norge, som i de fleste andre OECD-land, har det vært en betydelig ekspansjon innenfor utdanningssystemet, og utdanningstilbøyeligheten blant unge har økt. Mens vel 70 prosent av alle 16 og 17 åringer var i videregående utdanning i 1980, er denne andelen nå godt over 90 prosent. Videre har antall studenter på universitet og høyskole økt fra vel 80.000 i 1981 til over 180.000 i 1997.

Økte utdanningstilbøyeligheter har ført til betydelige endringer i befolkningens utdanningsnivå. Figur 3 viser utviklingen i befolkningen etter utdanningsgruppe, og omfatter alle personer bosatt i Norge i alderen 16-74 år. Antall personer med lav utdanning, dvs. med bare grunnskole eller videregående allmennfag, har sunket betydelig de siste tiårene, mens antall personer med videregående fagutdanning og universitet eller høyskole har økt. Gruppen med videregående fagutdanning har utviklet seg til å bli den klart største gruppen, og passerte de med bare grunnskole ved inngangen til 1990-tallet.

En stor andel av de som på ethvert tidspunkt tilhører gruppen med grunnskole eller videregående allmennfag er i en utdanningssituasjon som etter noe tid bringer dem over i en høyere utdanningskategori. I gruppen med bare grunnskole har det skjedd en betydelig vridning i alderssammensetningen over tid, som følge av den økte utdanningstilbøyeligheten blant ungdom. Andelen eldre personer med lav formell utdanning, men med til dels betydelig realkompetanse i form av yrkeserfaring og bedriftsintern opplæring, har økt: I 1980 utgjorde aldersgruppene 16-24 år og 60 år og

¹ Formelen under er benyttet til dekomponeringen, der i betegner næringskode og løper over 57 ulike næringer, og Δ betegner endringen fra 1978 til 1996. Overstrek betyr gjennomsnittet av variabelen i start- og sluttår.

$$\Delta SH = \sum_i \Delta SH_i \overline{NAND}_i + \sum_i \Delta NAND_i \overline{SH}_i,$$

$$\text{der } SH_i = NH_i / (NH_i + NL_i) \text{ og } NAND_i = (NH_i + NL_i) / \sum_i (NH_i + NL_i)$$

NH_i og NL_i er antall sysselsatte med henholdsvis høy og lav utdanning i næring i . SH og SH_i angir andelen sysselsatte med høy utdanning hhv. totalt og i næring i , mens $NAND_i$ angir næring i sin andel av den totale sysselsettingen.

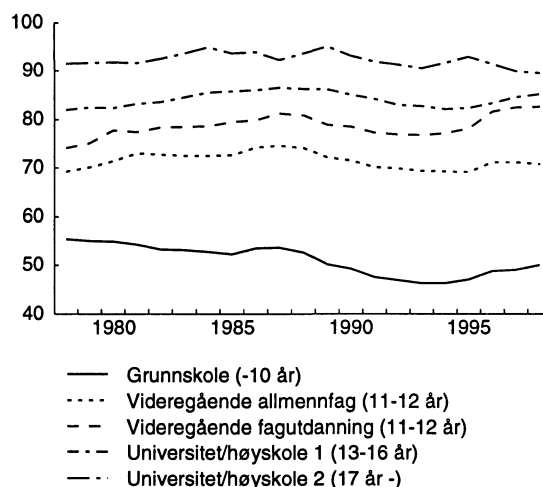
eldre henholdsvis 15 og 40 prosent av de med bare grunnskole, mens de tilsvarende andelene i 1996 var henholdsvis 10 og 52 prosent. Denne gruppen har altså ikke vært homogen over tid, men har skiftet karakter med hensyn til aldersfordeling og realkompetanse.

Utviklingen innebærer at tilgangen på lavt utdannede er blitt knappere mens høyt utdannet arbeidskraft er blitt relativt lettere å få tak i. For eksempel har antall personer med høyere utdanning, dvs. utdanning på universitets- og høyskolenivå, økt fra vel 190.000 i 1970 til om lag 710.000 i 1997. Økningen har vært sterkest for kvinner: Mens kvinneandelen blant de med høyere utdanning var 35 prosent i 1970, var den andelen steget til 49 prosent i 1997. Hvorvidt det er økt etterspørsel etter høyt utdannet arbeidskraft som har stimulert den enkelte til å satse på høyere utdanning, eller det er økt tilgang på høyt utdannede som har ført til at arbeidsgivere har økt sin bruk av slik arbeidskraft, er et uavklart spørsmål. Det synes imidlertid opplagt at befolkningens utdanningsnivå ikke hadde kunnet øke til dagens nivå uten en kapasitetsøkning innen det videregående og høyere utdanningssystemet. Og uten den økte utdanningstilbøyeligheten ville ikke norsk næringsliv kunnet vridde sysselsettingen i like stor grad over mot høyt utdannet arbeidskraft. Dette er i tråd med konklusjonen i Stølen og Åvitsland (1997).

Det er imidlertid arbeidstilbudet som bestemmer den faktiske tilgangen på arbeidskraft i ulike grupper. Arbeidstilbudet omfatter sysselsatte og arbeidsledige. Vi finner en kraftig nedgang i antall personer med lavere utdanning som tilbyr arbeid, mens det motsatte er tilfelle for høyere utdannet arbeidskraft. I stedet for å vise arbeidstilbudet i antall personer, har vi valgt å presentere *yrkesprosentene*, som viser hvor stor prosentandel av de ulike utdanningsgruppene som tilbyr arbeid. Figur 4 viser en klar sammenheng mellom utdanning og yrkesaktivitet, og de med høyest utdanning har også de høyeste yrkesprosentene. Den relativt lave og synkende yrkesprosenten blant de med grunnskole gjenspeiler trenden med økt utdanning, samt at pensjonistandelen i denne gruppen har økt. Mange av de yrkesaktive i denne gruppen har imidlertid utdanning som sin hovedaktivitet, men regnes med i arbeidstilbudet fordi de har en deltidsjobb ved siden av skolegangen.

Figur 4 viser at yrkesprosenten for alle utdanningsgruppene sank under lavkonjunktoren tidlig på 1990-tallet, men har steget igjen de senere år. Dette indikerer at alle grupper har en viss grad av fleksibilitet i arbeidstilbudet, slik at færre tilbyr arbeid når arbeidsledigheten øker og det blir vanskeligere å skaffe seg jobb. Denne fleksibiliteten er sterkest for de med bare grunnskole.

Figur 4. Yrkesprosenten etter utdanning, 16-74 år

Konklusjon

Den nye statistikken viser at det over lang tid har vært en systematisk vridningen i sysselsettingen ved at andelen med høy utdanning har økt mens andelen med lav utdanning har falt. Dette har skjedd innenfor et bredt spekter av næringer, det vil si innenfor både industri, privat tjenesteyting og offentlig forvaltning.

En dekomponering av den totale sysselsettingsendringen i innen- og mellom-næringsendringer viser at den første effekten dominerer klart. Det vil si at det meste av økningen i sysselsettingsandelen for de med høy utdanning skyldes en vridning i sysselsettingens sammensetning innad i næringene. Bare i liten grad kan den økte sysselsettingsandelen for høyt utdannede forklares ved endret næringsstruktur innenlands, det vil si ved ekspansjon i næringer som er relativt intensive i bruken av høyt utdannet arbeidskraft på bekostning av næringer som bruker relativt mye lavt utdannet arbeidskraft.

Yrkesprosentene viser at det er en klar sammenheng mellom arbeidstilbud og utdanningsnivå; økt utdanning gir økt arbeidstilbud. Videre tyder utviklingen i yrkesprosentene på at det er en viss konjunkturrell fleksibilitet i arbeidstilbudet for alle utdanningsgruppene. Fleksibiliteten er imidlertid størst blant de med lav utdanning.

Timelønnstallene viser at de med høyest utdanning i lange perioder har hatt en svakere lønnsutvikling enn de som bare har grunnskole. Utviklingen i relative lønninger kan tyde på at tilgangen på høyt utdannet arbeidskraft har økt mer enn det etterspørselsutviklingen alene skulle tilsi, og at dette har bidratt til å holde lønnsveksten for denne gruppen nede. Siden det er rimelig å anta at høyt og lavt utdannet arbeidskraft til en viss grad kan erstatte hverandre, kan denne utviklingen i relative lønninger ha bidratt til sysselsettingsnedgangen for de med lav utdanning.

Datakilder og definisjoner

Vi vil nå beskrive hvilke kilder og definisjoner som ligger bak lønns- og sysselsettingstallene som er anvendt i artikkelen. Generelt er lønns- og sysselsettingsvariable definert konsistent med tilsvarende variable som anvendes i nasjonalregnskapet. Fra før omfatter nasjonalregnskapet tall for lønn, timeverk og sysselsatte for alle næringer. Disse tallene er videre fordelt etter kjønn og på lønns-takere og selvstendige. Strategien ved beregning av lønns- og sysselsettingstall etter utdanning har vært å utarbeide nøkler som for-deler de eksisterende lønns- og sysselsettingstallene på utdannings-grupper.

Primærstatistikk

Seksjon for arbeidsmarkedsstatistikk har utarbeidet fordelingsnøk-ler for å fordele sysselsatte personer og utførte timeverk på kjønn, status (selvstendige/lønnstakere) og 6 utdanningsgrupper innenfor hver næring. Utgangspunktet for å lage disse fordelingsnøkklene er en registerbasert sysselsettingsfil som omfatter alle bosatt i Norge mellom 16 og 74 år. Filen er laget ved å koble sammen personregis-teret, Arbeidstakerregisteret, ligningsregisteret, momsregisteret, og SOFA-søkerregisteret som omfatter Arbeidsdirektoratets register over personer som er helt ledige og personer på arbeidsmarkedstil-tak. Det er kun hovedarbeidsforholdet som er registrert på filen for de som er sysselsatt. Sysselsettingsfilen inneholder opplysninger om kjønn, status, næring og høyeste fullførte utdanning. For alle næringer, begge statuskategorier og kjønn, er det beregnet for-delingsnøkler for de 6 utdanningsgruppene (nøkklene for gruppene summerer seg til 100).

For timeverkene inneholder sysselsettingsfilen opplysninger om for-ventet arbeidstid ved innmeldelse i arbeidstakerregisteret. Forventet arbeidstid er delt i 3 grupper: 1) 2-19 timer per uke, 2) 20-29 timer per uke, og 3) 30 timer eller mer per uke. I beregningene har en benyttet følgende gjennomsnittsverdier for de tre gruppene av sys-selsatte: 1) 15 timer per uke, 2) 25 timer per uke, og 3) 40 timer per uke. Den forventede arbeidstiden på sysselsettingsfilen er ikke justert for overtid eller fravær. Ved systematiske forskjeller i overtid og fravær mellom de ulike utdanningsgruppene, kan den manglen-de korrigeringen medføre en viss skjevhet i tallene.

Definisjoner og spesielle forutsetninger

Sysselsatte personer omfatter både fulltids- og deltidsansatte, samt personer som er midlertidig fraværende fra inntektsgivende arbeid.¹

For lønnstakere er utførte timeverk definert som antall timeverk ar-beidet innenfor effektiv normalarbeidstid. I tillegg kommer overtid, mens fravær på grunn av ferie, sykdom, arbeidskonflikter mv. er ekskludert. Fordelingsnøkklene for utførte timeverk dekker imidlertid ikke selvstendige, da grunnmaterialet ikke gir opplysninger om ar-beidstid for disse. For å få et komplett sett av fordelingsnøkler har en lagt bestemte forutsetninger til grunn. Det er antatt at fordelin-gen av timeverk på utdanning for selvstendige følger fordelingen for sysselsatte selvstendige. Dette betyr at arbeidstiden for selvsten-dige er uavhengig av utdanning.

Nasjonalregnskapets lønnstall dekker kun lønnstakere, og omfatter følgende komponenter:

1. Kontantlønn, inklusive overtidsgodtgjørelse, diverse tillegg, ferie-penger, samt lønn under sykdom, svangerskap, militærtjeneste, m.m.
2. Naturlønn: fri kost, hus, bil, m.m.

Fordelingsnøkklene fra Seksjon for arbeidsmarkedsstatistikk forelig-ger på et mer aggregert næringsnivå (arbeidssektornivå) enn nasjo-nalregnskapet. Arbeidssektorene tilpasses og kodes mot nivået i

kvartalsvis nasjonalregnskap (KNR). Vernepliktige og utenlandske sjøfolk på norske skip er ikke inkludert i tallene fra Seksjon for ar-beidsmarkedsstatistikk, mens de er inkludert i nasjonalregnskaps-tallene. Disse gruppene er derfor trukket ut av nasjonalregnskapets sysselsettings- og timeverkstall før fordelingen på utdanningsgrup-per ved hjelp av de beregnede nøklene. De vernepliktige og uten-landske sjøfolk på norske skip er til slutt lagt til tilhørende KNR-næring.

Med utgangspunkt i primærstatistikk fra Seksjon for inntekts- og lønnsstatistikk er det tidligere utarbeidet lønnstall for sysselsatte etter næring, kjønn og utdanningsgrupper for årene 1972-1990. Dette arbeidet er dokumentert i Skotner (1994). Strategien i disse tidligere beregningene var å fordele totale lønnssummer etter næring (iflg. nasjonalregnskapstall) på ulike utdanningsgrupper i henhold til konstruerte fordelingsnøkler basert på primærstatistik-ken. I arbeidet med å fordele lønn på utdanningsgrupper har vi benyttet fordelingsnøkklene i Skotner (1994) for årene 1978 til 1990. Ved å ta utgangspunkt i fordelingsnøkklene fra hans materia-le er det beregnet nye lønnssummer fordelt på utdanning, kjønn og næring basert på lønnstallene i nasjonalregnskapet. Vi har fore-løpig beregnet oppdaterte lønnstall til 1995 for industri, bergverk, bygg og anlegg, varehandel, hotell og restaurant.

For årene 1991-1995 er lønn per utførte timeverk framskrevet med indekser som er hentet fra diverse lønnsstatistikker (NHOs funksjo-nærstatistikk, NHOs lønnsstatistikk for arbeidere, SSBs lønnsstatis-tikk), og videre avstemt mot nasjonalregnskapets lønnssummer. En har tilordnet gruppen Universitet/høyskole, teknisk høyskole, embetseksamen mv. fra NHOs funksjonærstatistikk til utdannings-gruppe 5 (universitet og høyskole, nivå 2) og gruppen Annen høye-re utdanning, 2-3 årig teknisk eller økonomisk/administrativ utdan-ning til gruppe 4 (universitet og høyskole, nivå 1). I beregnings-opplegget er det forutsatt at det bare er funksjonærer i disse utdan-ningsgruppene. Lønnsutviklingen for faglærte arbeidere benyttes som indikator for lønnsutviklingen i utdanningsgruppe 3 (fagutdan-ning), mens lønnsutviklingen i utdanningsgruppe 2 bestemmes av lønnsutviklingen for funksjonærer med uoppgitt utdanning. Lønns-utviklingen for utdanningsgruppe 1 bestemmes av lønnsutviklingen for ufaglærte arbeidere.

I sysselsettingsberegningene inngår også en gruppe med uoppgitt utdanning (gruppe 6). Denne gruppen utgjør normalt 3-4 prosent av de sysselsatte. For å kunne avstemme lønnstallene mot nasjonal-regnskapets totaltall, må også denne gruppen tilordnes en lønn. En har forutsatt at lønn per utførte timeverk utvikler seg som lønnstal-lene for funksjonærer med uoppgitt utdanning.

På grunn av mangelfull informasjon i primærstatistikken er det for årene 1991-1995 gjort forenklinger som innebærer at lønnsvek-sten for de med grunnskole og videregående fagutdanning er lik i enkelte industrinæringer. For næringene bergverk, bygg og anlegg, varehandel og hotel og restaurant har vi benyttet lønnsindekser ba-sert på NHOs statistikk for funksjonærer og arbeidere i disse nærin-gene.

For kvinner har vi benyttet lønnsindikatoren for industri totalt for både fagarbeidere og ikke-fagarbeidere. Selv om det for enkelte av bransjene er oppgitt lønnstall for kvinnelige arbeidere, er usikkerhe-ten stor fordi det er sysselsatt relativt få kvinner i disse bransjene. Tallene indikerer heller ikke at det har vært store forskjeller mellom lønnsutviklingen for de to utdanningsgruppene for kvinner.

¹ Beregningen av sysselsetting og lønn er beskrevet mer utfyllende i Hansen og Skoglund (1977).

Referanser

Berman, E., J. Bound og S. Machin (1998): Implications of Skill-Biased Technological Change: International Evidence, *Quarterly Journal of Economics*, 113, 1245-1279.

Hamermesh, D.S. (1993): *Labor Demand*, Princeton: Princeton University Press.

Hansen, S. og T. Skoglund (1997): Beregning av sysselsetting og lønn i nasjonalregnskapet, Notater 97/21, Statistisk sentralbyrå.

Salvanes, K.G. og S.E. Førre (1999): Job destruction, heterogeneous workers, trade and technical change: Matched worker/plant data evidence from Norway, Discussion Paper 15/99, Department of Economics, Norwegian School of Economics and Business Administration.

Skotner, K.R. (1994): Sysselsetting og lønn etter utdanning i nasjonalregnskapet, Notater 94/10, Statistisk sentralbyrå.

Statistisk sentralbyrå (1998): Lønnsstatistikk 1997, Norges offisielle statistikk, C 494.

Statistisk sentralbyrå (1989): Standard for utdanningsgruppering i offentlig norsk statistikk, Standard for norsk statistikk nr. 7.

Stølen, N.M. og T. Åvitsland (1997): Has Growth in Supply of Educated Persons been Important for the Composition of Employment?, Discussion Papers 187, Statistisk sentralbyrå.

Wood, A. (1994): *North-South Trade, Employment and Inequality. Changing Fortunes in a Skilled-Driven World*, Oxford: Clarendon Press.

Er det størrelsen det kommer an på?

En analyse av gårdbrukeres inntektsstruktur*

Kari Skrede og Torkil Løwe

Gårdbrukere har en sammensatt inntektsstruktur. Om lag halvparten har lønnsinntekt fra arbeid utenfor bruket i tillegg til næringsinntekten, og om lag en tredjedel har arbeidet utenfor bruket som hovedyrke. Størrelsen av driftsarealet og produksjonsform har stor betydning for omfanget av næringsinntekten. Melkeprodusentene har høyest næringsinntekt og arbeider mest på bruket. I tillegg har gårdbrukers alder betydning både for næringsinntekten og for lønnsinntekten, først og fremst fordi gårdbrukere over 60 år i liten grad arbeider utenfor bruket og i gjennomsnitt har lav næringsinntekt. Størrelsen av bruket har dessuten betydning for om gårdbruker har lønnsarbeid, først og fremst som et skille mellom de aller største brukene (over 200 dekar driftsareal) og bruk som er mindre enn dette. For bruk under denne grensen har størrelsen av driftsarealet liten betydning for deltakelsen i lønnsarbeid, mens gårdbrukers utdanning og alder har stor betydning, både for deltakelsen og for nivået av lønnsinntekten.

1. Innledning

Analysen som blir presentert i denne artikkelen er gjennomført under prosjektet *Levekår og inntektsdannelse i landbruket*, som Statistisk sentralbyrå utfører for forskningsprogrammet *Levekår, utvikling og omstilling i landbruket* i Norges forskningsråd. Prosjektet er organisert i to delprosjekt. Artikkelen her er basert på resultater fra delprosjektet *Levekår i landbruksbefolkningen*, som analyserer levekårssituasjonen i landbruksbefolkningen på grunnlag av intervjuundersøkelsen *Levekår i landbruksbefolkningen 1995 (LLB-95)* og sammenlikner med levekårssituasjonen i befolkningen som helhet på grunnlag av den ordinære *Levekårsundersøkelsen 1995 (LU 95)*. Dette delprosjektet gjennomfører også inntektsanalyser på grunnlag av registerdata tilkoblet intervjumaterialet. Vi viser til Boks 1 for en nærmere presentasjon av levekårsprosjektet og datagrunnlaget.

Det andre delprosjektet, *Inntektsdannelse og inntektsutvikling i landbrukshushold*, benytter inntektstall fra Inntekts og formuesundersøkelserne (IF) og Inntekts- og formuesundersøkelserne for personlig næringsdrivende (IFN) tilrettelagt for mikrosimuleringsmodellen LOTTE for årene 1992, 1994 og 1997. Vi viser til boks 2 for en samlet oversikt over publikasjoner fra prosjektet.

I en tidligere artikkel (Lund, Løwe og Skrede 1998) presenterte vi analyser fra begge delprosjektene og benyttet datamaterialet om arbeidsinntekter fra Selvangivelseregisteret 1994 til en analyse av inntektsfordelingen og inntektsnivå i landbruksbefolkningen (på individnivå) i 1994 (jf. boks 1). Denne analysen var begrenset til en oversikt over hovedtrekk i strukturen for arbeidsinntektene og en sammenlikning av inntektsnivået i landbruksbefolkningen i 1994 med nivået for tilsvarende inntekter i befolkningen som helhet, på grunnlag av data fra Inntekts- og formuesundersøkelsen 1994 og Selvangivelsestatistikken 1994. Analysen dokumenterte at landbruksbefolkningen har en sammensatt inntektsstruktur. Om lag halvparten av gårdbrukerne i utvalget fra intervjuundersøkelsen var heltidsbønder og arbeidet i hovedsak bare på bruket. Den andre halvparten hadde kombinasjonsinntekter, hvor lønnsinntekt fra virksomhet utenfor bruket utgjorde den største andelen av den samlede inntekten.

I denne artikkelen går vi nærmere inn på hvilke forhold ved bruket og kjennetegn ved gårdbrukerne som har størst betydning henholdsvis for inntekten fra gårdsbruket, og for sannsynligheten for å ha lønnsarbeid utenfor bruket og for nivået av eventuell lønnsinntekt. Artikkelen er tredelt: I avsnitt 2 beskriver vi hovedtrekkene i den samlede inntektsstrukturen med fullstendige inntektsopplysninger fra 1994 og 1995. I avsnitt 3 analyserer vi nærmere hvilke forhold som har betydning for variasjonen i gårdbrukernes næringsinntekt. I avsnitt 4 analyserer vi betydningen av de samme kjennetegnene for tilpasningen til lønnsarbeidsmarkedet og for nivået av lønnsinntekten. Vi bruker opplysningene fra intervjuundersøkelsen sam-

Kari Skrede er forsker ved Seksjon for demografi og levekårsforskning. (kari.skrede@ssb.no)

Torkil Løwe er konsulent ved Seksjon for demografi og levekårsforskning. (torkil.loewe@ssb.no)

* Takk til Erik Fjærli, Nils Martin Stølen og Lars Østby for nyttige kommentarer og gode råd.

Tabell 1. Inntektsstruktur for gårdbrukere. Netto næringsinntekt, pensjonsgivende lønnsinntekt, kapitalinntekt, overføringer, samlet og disponibel inntekt. Gjennomsnitt 1994. 1 000 kr

	Næring netto	Lønn	Kapital-inntekt	Over-føringer	Samlet inntekt	Disponibel inntekt	N
Alle	112	78	14	15	219	136	1398
Menn	116	81	14	14	225	139	1270
Kvinner	74	54	10	24	162	110	129
Gift/samboer	116	83	14	15	228	141	1107
Enslig	99	58	12	17	186	119	290
Under 30 år (født etter 1964)	78	73	3	4	158	96	64
30-44 år (født 1951-1965)	115	97	11	7	230	140	477
45-59 år (født 1936-1950)	134	88	13	9	244	147	574
60 + år (født før 1936)	72	28	23	46	169	119	284
Har ikke arbeid utenom bruket	145	11	17	27	200	123	647
Har noe inntekt utenom bruket	134	58	18	7	217	136	240
Hovedinntekt utenom bruket	61	174	9	5	249	154	505
Melkeproduksjon	178	30	16	9	233	139	451
Husdyrhold	71	95	10	17	193	124	453
Kornproduksjon	79	127	22	21	249	159	278
Annen produksjon	91	90	8	18	207	126	158
0-49 dekar fulldyrket jordbr. areal	64	99	9	20	192	123	567
50-99 dekar	106	72	12	13	203	127	378
100-199 dekar	163	62	17	11	253	153	339
200 dekar og mer	225	43	35	12	315	184	114
Gjennomsnittlig ukentlig arbeidstid på bruket							
0-10 timer	60	116	10	22	208	132	175
10-30 timer	50	141	11	19	221	142	368
30-50 timer	118	66	13	14	211	132	390
50 timer og over	186	20	20	10	236	140	421

men med inntektsdata fra Inntektsregisteret både for 1994 og for 1995. Intervjuundersøkelsen ble foretatt senhøstes 1995, og det har derfor interesse å sammenholde opplysningene fra intervjumaterialet med inntektsopplysningene fra begge årene. Det vil gi holdpunkt om stabilitet (robusthet) i inntektsstrukturen fra det ene året til det andre. I avsnitt 4 gjennomfører vi også en sammenlikning av gårdbrukernes inntektsstruktur med inntektsstrukturen for yrkesaktive menn i befolkningen som helhet på grunnlag av data fra Levekårsundersøkelsen 1995 og Inntekts- og formuesundersøkelsen 1994.

2. Hovedtrekk i inntektsstrukturen

Tabell 1 viser inntektsstrukturen for gårdbrukere i 1994 ved gjennomsnittstall henholdsvis for ulike inntektskomponenter, og for samlet inntekt og disponibel inntekt. Definisjonen av de ulike inntektskomponentene følger definisjonene fra inntekts- og formuesundersøkelsene, jf. Boks 3 for nærmere oversikt. Tallet på observasjoner viser marginalfordelingene for utvalgte bakgrunnskjennetegn. Fordelingene for næringsinntekt og lønnsinntekt ble også publisert i den tidligere omtalte artikkelen (Lund, Løwe og Skrede 1998), med unntak av at vi der ga separate

tall for næringsinntekt henholdsvis fra jordbruk, skogbruk og annen næring (basert på oppgavene fra den første tilkoblingen av data fra Selvangivelseregisteret 1994, jf. nærmere definisjoner i Boks 3).

I vurderingen av tallene bør en ha i minnet at nettoutvalget av bruk i LLB-95 har en overrepresentasjon av små bruk (under 50 dekar) og en tilsvarende underrepresentasjon av store bruk (over 100 dekar) i forhold til fordelingen i Produksjonsregisteret 1995 på nasjonalt nivå (se boks 1). Denne utvalgsskjevheten har mindre betydning for analysen av inntektsstruktur og inntektsdannelse *innen* landbruket, så lenge det ikke er systematiske skjevheter i utvalget innen de ulike gruppene av bruk i utvalget. Den har imidlertid betydning når vi sammenlikner gjennomsnittsinntekten for gårdbrukere med gjennomsnittsinntekten for yrkesaktive i normalbefolkningen, siden bruksstørrelsen har betydning både for gjennomsnittlig næringsinntekt og for gjennomsnittlig lønnsinntekt. Utslagene av bruksstørrelse er størst for næringsinntekten, og gjennomsnittlig arbeidsinntekt for gårdbrukere i intervjuundersøkelsen blir dermed noe lavere enn hva den ville vært med en mer landsrepresentativ fordeling etter bruksstørrelse¹ Selv om forskjellene ikke er dra-

1 Under forutsetning av at gjennomsnittstallene for de enkelte gruppene av bruk er representative også på nasjonalt nivå, blir de korrigerede estimatene for gjennomsnittlig næringsinntekt og lønnsinntekt henholdsvis 128 000 kroner og 73 000 kroner. Dette tilsvarer en estimert samlet arbeidsinntekt på 201 000 kroner for gårdbrukere, mot observert 190 000 kroner for gårdbrukere i utvalget for LLB-95.

matiske, er dette forhold som vi må ta hensyn til når inntektsnivået i landbruksbefolkningen sammenliknes med inntektsnivået i befolkningen som helhet. Vi kommer tilbake til dette i den avsluttende rapporten fra inntektsanalysene (Skrede og Løwe 2000).

Så langt har vi imidlertid fått bekreftet en mistanke om en viss underrepresentasjon av større bruk i intervjuundersøkelsen. I den tidligere artikkelen konstaterte vi at gjennomsnittlig inntekt for mannlige gårdbrukere i intervjuundersøkelsen (LLB-95) lå en del lavere enn gjennomsnittlig arbeidsinntekt for mannlige gårdbrukere i utvalget av landbrukshushold i IF- 94 og IFN-94, både totalt og i grupper etter produksjonsform. Forskjellene tydet på en viss underrepresentasjon av bønder i høyere inntektsgrupper i LLB-95, men vi kan heller ikke se bort fra at litt ulike definisjoner av gårdbrukere i de to datasettene kan være en del av forklaringen på avvikene i inntektsnivå. Alt i alt gir dette et konsistent bilde med sammenlikningene vi presenterte i den tidligere artikkelen, som også støtter den tidligere konklusjonen at det gjennomsnittlige inntektsnivået og materielle levekår ikke er dårligere for landbruksbefolkningen enn for folk flest.

Aldersforskjeller og seleksjonseffekter

Vi ser i tabell 1 at kapitalinntekter og overføringer i noen grad jevner ut de innbyrdes forskjellene i arbeidsinntekt mellom ulike aldersgrupper. Eldre gårdbrukere (over 60 år) har de laveste arbeidsinntektene, men betydelig høyere kapitalinntekter og større overføringer enn yngre gårdbrukere. Forskjellene mellom aldersgruppene blir dermed mindre når vi sammenligner gjennomsnittlig samlet og disponibel inntekt enn den er for arbeidsinntekten. Dette er en vanlig forskjell mellom livsfasene som vi også kjenner fra normalbefolkningen. Yngre personer har i større grad enn eldre negativ finanskapital (gjeld) og negative kapitalinntekter (renteutgifter), mens eldre i større grad har oppsparte midler og positiv finanskapital og kapitalinntekter (NOU 1993:17, Skrede 1994a, 1999). Det høyere nivået av overføringer viser at en del av de eldre gårdbrukere er pensjonister, i tillegg til at de fortsatt har driftsansvar for gårdsbruket. Dette er ikke uventet, siden intervjuutvalget ble trukket på bruksnivå, og det ikke var satt noen øvre aldersgrense for om driftsansvarlig skulle intervjues eller ikke.

Det er grunn til anta at det lave gjennomsnittsnivået for arbeidsinntekter blant eldre gårdbrukere har sammenheng både med redusert evne og med redusert behov for å stå på for fullt i gårdsbruket med økende alder. Gårdsarbeidet er gjennomgående kjennetegnet av større innslag av tungt fysisk arbeid og mer risikofylt arbeidsmiljø enn de fleste andre yrker (Løwe 1998b, kapittel 5). Vi må regne med at evnen til å stå på i gårdsarbeidet avtar med alder for de fleste etter passerte 60 år. På den andre siden er det grunn til regne med at det høyere nivået av arbeidsfrie inntekter blant eldre gårdbrukere også har en viss betydning

for det lave gjennomsnittsnivået for arbeidsinntekter i denne gruppen. En økning i arbeidsfrie inntekter gir mulighet til å opprettholde et gitt inntektsnivå med redusert arbeidsinnsats. Med økende alder foretrekker trolig flere roligere arbeidsdager og økt fritid i framfor økt inntekt.

I tillegg tyder datamaterialet på at seleksjonseffekter også har betydning for sammensetningen av gruppen av gårdbrukere som fortsatt har driftsansvar etter fylte seksti år. Andelen med små gårdsbruk (under 50 dekar) er mye høyere i den eldste aldersgruppen (54 prosent mot 37 prosent for resten av utvalget). En betydelig del (30 prosent) av de eldre gårdbrukere var ikke gift eller samboende på intervjudispunktet (Løwe 1998b, kapittel 3). Siden nesten like mange (22 prosent) aldri hadde vært i fast parforhold, er grunn til å anta at de i mindre grad har livsarvinger som kunne tatt over gården ved pensjoneringstidspunktet eller tidligere. Den høye andelen eldre med små bruk sammenliknet med andelen for de yngre aldersgruppene, tyder imidlertid på at eventuelle arvinger til de små brukene også venter lenger eller vegrer seg mer mot å ta over gårdsbrukene enn arvingene til de større brukene.

Sammensatt inntektsstruktur og doble strategier

Hovedtrekkene i inntektsvariasjonen etter de ulike bakgrunnskjennetegnene er kommentert tidligere (Lund, Løwe og Skrede 1998). Denne gjennomgangen viste at det er betydelig samvariasjon mellom enkelte av bakgrunnskjennetegnene i tabell 1. Fordelingen på de ulike bakgrunnskjennetegnene tyder på at det er nødvendig å se på inntektsdannelsen i jordbruket og på omfanget av lønnsarbeidet som resultat av to separate tilpasningsprosesser. Datamaterialet er basert på en vid definisjon av landbruksbefolkningen og omfatter også gårdsbruk hvor gårdbrukeren har hovedyrke utenfor bruket. Det er ikke noe nytt at norske bønder også har inntekt fra virksomhet utenfor bruket, men tradisjonelt har den typiske kombinasjonsbrukeren vært småbrukeren som henter inntekt utenfor bruket i yrkeskombinasjoner som kunne kombineres med en allsidig gårdsdrift. Det nye "hamskiftet" i landbruksnæringen har imidlertid gitt større plass for en ny type kombinasjonsbønder. Større grad av spesialisering av produksjonsformene, en viss liberalisering av drivepliktetingelsene, og en større grad av mekanisering har gjort det lettere å kombinere gårdsdrift med hovedyrke utenfor bruket.

Vi må regne med at driftstilpasningen i jordbruksvirksomheten preges også av dette. For gårdbrukere med en dobbel strategi i forhold til gårdsdriften og yrket utenfor bruket, må vi anta gårdsdriften ikke nødvendigvis legges opp med sikte på maksimal inntektsavkastning på gårdsbruket. Dette må vi ta hensyn til i analysemodellen. I utgangspunktet antar vi at størrelsen av bruket har stor betydning for næringsinntekten, men sannsynligvis mindre enn hva tilfelle ville

vært, om vi bare hadde inkludert bruk hvor gårdsbruket var den viktigste inntektskilden. Analogt antar vi at størrelsen av bruket fortsatt har betydning for gårdbrukeres tilpasning på lønnsarbeidsmarkedet – men sannsynligvis mindre enn i tidligere tider. Med et økende innslag av en ung generasjon hvor mange bønder har utdanning for yrker utenfor jordbruket, vil vi i utgangspunktet anta at gårdbrukerens kvalifikasjoner på lønnsarbeidsmarkedet, bl.a. i form av utdanning også har betydning.

Betydelige inntektsendringer på individnivå fra 1994 til 1995

Tabell 2 viser at det er stor stabilitet i de nominelle gjennomsnittsinntektene for gårdbrukere under ett fra

1994 til 1995. Målt i faste kroner tilsvarte den gjennomsnittlige næringsinntekten i 1995 vel 110 000 kroner, og en nedgang på 1,5 prosent i forhold til 1994. Den gjennomsnittlig lønnsinntekten tilsvarte 78 000 1994-kroner. Her holdt inntektsveksten med andre ord akkurat tritt med prisveksten.

Den mer detaljerte analysen viser imidlertid at det stabile gjennomsnittsnivået dekker over betydelige endringer på individnivå. Det var bare seks prosent av gårdbrukere i utvalget som hadde uendret næringsinntekt fra 1994 til 1995. Hovedtyngden av disse hadde svært lav eller negativ næringsinntekt (underskudd i næring). Resten av utvalget var delt i to omtrent like store deler, som hadde enten betydelig økning eller

Tabell 2. Netto næringsinntekt og pensjonsgivende lønnsinntekt blant gårdbrukere. Gjennomsnitt 1994 og 1995. 1000 kr

	Netto næringsinntekt		Pensjonsgivende lønnsinntekt		N
	1994	1995	1994	1995	
Alle	112	113	78	80	1398
Menn	116	117	81	82	1270
Kvinner	74	80	54	57	129
Gift/samboer	116	117	83	85	1107
Enslig	99	98	58	60	290
Under 30 år (født etter 1964)	78	95	73	78	64
30-44 år (født 1951-1965)	115	120	97	100	477
45-59 år (født 1936-1950)	134	131	88	90	574
60 + år (født før 1936)	72	72	29	27	284
Grunnskolenivå (7-9 år)	96	95	49	48	398
Videreg. skole nivå I (10 år)	117	115	77	79	360
Vid. skole nivå II (11-12 år)	130	132	77	81	520
Univ./høyskole (13 år +)	76	85	189	192	118
Har ikke arbeid utenom bruket	145	144	11	8	647
Har noe inntekt utenom bruket	134	132	59	61	240
Hovedinntekt utenom bruket	61	65	174	182	505
Flatbygder på Østlandet	116	124	95	98	350
Dal- og fjellbygder på Østlandet	102	102	63	63	216
Vestlandet	84	83	84	87	385
Rogaland	169	155	74	74	131
Trøndelag	126	131	73	73	199
Nord-Norge	130	128	52	54	117
Melkeproduksjon	178	172	30	31	451
Husdyrhold	71	72	95	97	453
Kornproduksjon	79	89	127	133	278
Annen produksjon	91	96	92	91	158
0-49 dekar fulldyrket jordbr. areal	64	68	99	102	567
50-99 dekar	106	103	72	73	378
100-199 dekar	163	161	62	65	339
200 dekar og mer	225	230	43	40	114
Gjennomsnittlig ukentlig arbeidstid på bruket					
0-10 timer	60	61	116	123	175
10-30 timer	50	75	141	144	368
30-50 timer	118	118	66	67	390
50 timer og over	186	181	19	20	421

NB: Alder for begge år gjelder alder ved utgangen av 1994, dvs personene er ett år eldre i 1995 enn 1994.

betydelig nedgang i næringsinntekten fra 1994 til 1995. Det var litt flere gårdbrukere som hadde økning enn nedgang i næringsinntekten (henholdsvis 48 og 47 prosent av utvalget), og for denne gruppen økte næringsinntekten med 40 000 kroner (fra 88 000 i 1994 til 128 000 i 1995). Det var nesten like store utslag for gruppen som hadde nedgang i næringsinntekten, fra en gjennomsnittlige næringsinntekt på 152 000 kroner i 1994 til 113 000 kroner i 1995. Disse utslagene bekrefter at gårdbrukerne har en relativt komplisert inntektsstruktur, hvor endringer på gjennomsnittsnivå innen fordelingene for de enkelte bakgrunnskjenne-tegnene i beste fall viser toppen av et isfjell. For å få en bedre oversikt må vi som vi tidligere har pekt på, benytte analysemetoder som gir mulighet for å avdekke mer av den underliggende inntektsstrukturen. Ved å gjennomføre parallelle analyser for 1994 og 1995 kan vi også med større sikkerhet vurdere om inntektsstrukturen holdt seg så stabil fra det ene året til det andre som de små endringene i gjennomsnittsinntektene tyder på.

3. Inntektsstrukturen for næringsinntekten

Vi har benyttet en enkel lineær regresjonsanalyse (OLS) for å kartlegge inntektsstrukturen, der vi ser næringsinntekten som en lineær funksjon av ulike kjennetegn ved bruket og ved brukerne. Den kommen-de rapporten (Skrede og Løwe 2000) vil gi en nærmere beskrivelse av modellen og forutsetningene som er lagt til grunn for analysen. Vi har benyttet den grup-perte inndelingen av de enkelte bakgrunnskjenne-tegnene fra tabell 1 og 2. Dette innebærer at de enkelte forklaringsvariable er representert ved grupperte dummy - variable som enten kan ha verdien 0 eller 1, avhengig av hvilken gruppe gårdbrukeren tilhører. En bestemt variabelkategori i hver gruppe er referanse-verdi for gruppen (verdi 0 for samtlige dummy-variable i gruppen). Siden modellen bare inneholder kate-goriske variable, viser konstantleddet den estimerte næringsinntekten for en gårdbruker som tilhører refe-ranse-kategorien for alle de ulike forklaringsvariab-lene, mens den estimerte koeffisienten for en bestemt variabelkategori viser betydningen av å tilhøre denne variabelkategorien målt som kronetillegg eller -fradrag til konstantleddet.

Vi benytter samme modell for estimering av inntekts-strukturen for 1994 og 1995. For 1994 estimerer vi koeffisientene både for samlet næringsinntekt (netto) og for næringsinntekten fra jordbruk (uten fratrekk av underskudd), siden vi har opplysninger om denne fra den tidligere koblingen fra Selvangivelseregisteret 1994 (jf. boks 1 og 3 for nærmere definisjoner). I ut-gangspunktet antar vi at modellen vil gi en bedre til-pasning for næringsinntekten fra jordbruk enn for samlet næringsinntekt, siden den siste også kan inne-holde inntekt fra annen næring. Siden vi ikke har til-gang til denne opplysningen for andre år enn 1994, er det imidlertid viktig å sammenlikne resultatene av de to separate beregningene for 1994, slik vi kan få hol-

depunkt om ev. feilkilder ved å benytte samlet næringsinntekt som et mål for driftsresultatet fra jord-bruket.

I tabell 3 har vi sammenstilt resultatene av de tre regresjonsberegningene. I tillegg til de estimerte regre-sjonskoeffisientene (B) som er målt i kroner, har vi også tatt med de standardiserte regresjonskoeffisien-tene (Beta) som viser den relative betydningen av hver enkelt variabelkategori når vi kontrollerer for verdien av de andre variable og konstantleddet. De standardiserte koeffisientene gjør det enklere å sam-menlikne betydningen av bestemte variabelkategorier fra år til år og fra modell til modell. Signifikansnivået på de enkelte variabelkategoriene angir hvor sikre vi kan være for at det har betydning for inntekten at gårdbrukeren tilhører denne gruppen, med sikkerhet henholdsvis på minst 95 prosent (P 0,05), minst 99 prosent (P 0,01) eller minst 99,9 prosent. (P 0,001).

Vi får bekreftet at modellen samlet sett gir en noe bedre tilpasning for næringsinntekten fra jordbruk i 1994 enn for samlet næringsinntekt samme år. An-vendt på næringsinntekt fra jordbruket forklarer modell en større del av variasjonen i inntekten enn anvendt på samlet næringsinntekt, med R^2 på hen-holdsvis 0,495 og 0,373. Stort sett gir imidlertid de enkelte forklaringsvariable samme type utslag i netto næringsinntekt og i næringsinntekten fra jordbruk, selv om en del forklaringsvariable gir sterkere og sik-rere utslag i næringsinntekten fra jordbruk enn i sam-let næringsinntekt.

Driftsarealet har stor betydning for næringsinntekten

Vi får også bekreftet at størrelsen på bruket har stor betydning for både næringsinntekt fra jordbruk og for samlet næringsinntekt. Sammenliknet med gårdbruke-re med driftsareal på under 50 dekar, har gårdbruke-re med mellom 100 og 200 dekar driftsareal et esti-mert tillegg i næringsinntekten fra jordbruk på vel 36 000 kroner, og vel 90 000 kroner når arealet er over 200 dekar, om verdiene på alle andre variable er de samme. Målt som relativ effekt har utslaget for de største brukene størst betydning av samtlige forkla-ringsvariabler i modellen. Estimert inntektstillegg for gruppen av bruk i nest minste størrelsekategori (50-99dekar) har imidlertid signifikant betydning bare for næringsinntekten fra jordbruk, og da på et noe lavere signifikansnivå enn tilleggene for de større brukene.

Ellers viser beregningene at de fleste forklaringsvariab-lene i modellen har signifikant betydning for nærings-sinntekten fra jordbruk, også når en har tatt hensyn til samvariasjonen mellom de ulike variablene. Det er klare utslag for gårdbrukers alder, kjønn, produksjons-form, region og for arbeidstiden på bruket, selv om estimert verdi for noen av variabelkategoriene ikke gir en signifikant forskjell sammenliknet med referanse-gruppen for variabelen. Vi får også bekreftet at gård-

brukere som har arbeid utenfor bruket, ikke oppnår like høy næringsinntekt som gårdbrukere som konsentrerer seg om arbeidet på bruket. Den estimerte reduksjonen i næringsinntekten fra jordbruk, alle andre forhold likt, tilsvarer nesten 18 000 kroner. Derimot viser det seg at gårdbrukers utdanning ikke har en selvstendig signifikant betydning for næringsinntekten når vi tar hensyn til samvariasjonen med andre variabler, selv om utslagene i den bivariate fordelingen var ganske store (jf. tabell 2)

Små endringer i inntektsstrukturen fra 1994 til 1995

Stort sett opprettholdes hovedtrekkene i den estimerte inntektsstrukturen også i analysen av samlet næringsinntekt, selv om de relative effektene endrer seg litt for de fleste forklaringsvariablene. Driftsarealet har imidlertid like stor relativ betydning for netto næringsinntekt i 1994 som for næringsinntekten fra jordbruk samme år, mens de relative effektene av produksjonsform og arbeidstid på bruket blir noe mindre.

Tabell 3. Estimert næringsinntekt for gårdbrukere 1994 og 1995. Regresjon

	1994						1995		
	Næringsinntekt jordbruk			Netto næringsinntekt samlet			Netto næringsinntekt samlet		
	B 100 kr	Beta	Sig	B 100 kr	Beta	Sig	B 100 kr	Beta	Sig
<i>Fulldyrket jordbruksareal</i>									
50-99 dekar	120	0,052	*	120	0,044		36	0,015	
100-199 dekar	362	0,152	***	458	0,163	***	383	0,148	***
200 dekar og mer (Referanse: 0-49 dekar)	901	0,242	***	1080	0,245	***	1052	0,260	***
<i>Gårdbrukers alder</i>									
Under 30 år (født etter 1964)	-216	-0,041		-246	-0,039		23	0,004	
30-44 år (født 1951-1965)	170	0,079	*	272	0,107	***	351	0,150	***
45-59 år (født 1936-1950) (Ref: 60 + år, født før 1936)	287	0,137	***	426	0,173	***	435	0,192	***
<i>Viktigste produksjon på bruket</i>									
Melk	310	0,143	***	230	0,089	*	178	0,075	
Husdyr	-217	-0,100	**	-318	-0,123	**	-336	-0,142	***
Korn (Ref: Annet)	-423	-0,168	***	-428	-0,143	***	-358	-0,131	***
<i>Region</i>									
Flatbygder på Østlandet	-76	-0,032		158	0,057		225	0,087	*
Dal- og fjellbygder på Østlandet	-288	-0,100	**	-50	-0,015		11	-0,004	
Vestlandet	-296	-0,128	***	-230	-0,084	*	-197	-0,078	*
Rogaland	272	0,078	**	359	0,087	**	278	0,074	*
Trøndelag (Ref: Nord-Norge)	-260	-0,090	**	-165	-0,048		-66	-0,021	
<i>Gårdbrukers utdanningsnivå</i>									
Videreg. skole nivå I (10 år)	72	0,030		24	0,009		2	0,001	
Vid. skole nivå II (11-12 år)	42	0,020		-36	-0,014		-14	-0,006	
Univ./høyskole (13 år +) (Ref: Grunnskole (7-9 år))	-82	-0,022		-195	-0,045		-127	-0,032	
<i>Gårdbrukers gjennomsnittlige ukentlige arbeidstid på bruket:</i>									
0-10 timer	-308	-0,101	***	-323	-0,090	**	390	-0,118	***
10-30 timer	-391	-0,170	***	-464	-0,171	***	437	-0,175	***
50 timer og over (Ref: 30-50 timer)	312	0,140	***	282	0,107	***	247	0,102	***
<i>Har arbeid utenom bruket</i> (Ref: Arbeider bare på bruket)	-179	-0,087	***	-66	-0,027		-130	-0,058	*
<i>Gårdbruker er mann</i> (Ref: Gårdbruker er kvinne)	271	0,076	***	314	0,074	**	252	0,065	**
Konstantledd	649		***	618		***	690		***
R ²	,495			,373			,394		
F-verdi	56,46			34,32			37,56		
Frihetsgrader	1267	/ 22		1268	/ 22		1268	/ 22	
N	1290			1290			1290		

Signifikansnivå (sannsynlighet for at variabelen ikke har betydning): *P<,05 **P<,01 ***P<,001

De signifikante utslagene av region reduseres også, og arbeid utenfor bruket hadde ingen signifikant betydning for næringsinntekten i 1994, slik det hadde for næringsinntekten fra jordbruket.

Isolert sett er det ikke overraskende at modellens treffsikkerhet og betydningen av kjennetegn knyttet til jordbruksproduksjonen får redusert betydning når vi anvender modellen på netto næringsinntekt i stedet for næringsinntekt fra jordbruk. Samlet sett gir imidlertid modellen en rimelig god treffsikkerhet også når vi anvender den på samlet næringsinntekt, både for 1994 og 1995. Det er også betryggende at resultatene tyder på stor stabilitet i inntektsstrukturen fra 1994 til 1995. Utslag og relative effekter av de enkelte forklaringsvariablene følger stort sett samme mønster i de to årene. Samlet sett gir modellen litt bedre tilpasning til netto næringsinntekt i 1995 enn i 1994. Dette er også et rimelig utslag, siden intervjuundersøkelsen ble foretatt senhøstes 1995, og alle forklaringsvariable i modellen bygger på opplysninger som ble innhentet i intervjuet.

Regionale strukturforskjeller

Vi kan illustrere effektene av de enkelte bakgrunnsvariable med noen eksempler for utvalgte variabelkombinasjoner: Siden modellen samlet sett gir best tilpasning anvendt på næringsinntekten fra jordbruk, bruker vi de estimerte koeffisientene fra denne beregningen til å beregne forventet næringsinntekt (i 1994-kroner). Beregnet konstantledd gir som tidligere nevnt forventet næringsinntekt fra jordbruk for en gårdbruker med kjennetegn tilsvarende referanseverdiene for de ulike forklaringsvariable. En kvinnelig gårdbruker på minst 60 år og med bare folkeskole som utdanning, som driver et gårdsbruk i Nord Norge med mindre enn 50 mål fulldyrket jordbruksareal med virksomhet som best kan plasseres under "annen produksjon", har en forventet næringsinntekt fra jordbruket på knapt 65 000 1994 kroner, selv om hun arbeider i gjennomsnitt mellom 30 og 50 timer i uka på bruket og ikke har arbeid utenfor bruket. Tar hun lønnet arbeid utenfor bruket og reduserer arbeidet på bruket til gjennomsnittlig 25 timer i uka, går forventet næringsinntekt fra bruket ned til knapt 8000 kroner.

Til sammenlikning kan en femti år gammel mannlig gårdbruker i Rogaland med stort driftsareal (minst 200 dekar) som driver melkeproduksjon, legge nesten 177 000 1994-kroner til den forventete inntekten for referansegårdbrukeren fra Nord-Norge. Selv om Rogalandsbonden verken arbeider mer eller har mer utdanning enn den aldrende kvinnebonden i Nord-Norge kommer han alt i alt opp i knapt 242 000 1994-kroner i forventet næringsinntekt fra jordbruk. Med stør-

re arbeidsinnsats (minst 50 timer i gjennomsnitt per uke) øker den forventet næringsinntekten for Rogalandsbonden med vel 31 000 til vel 273 000, men dette er da også de bakgrunnskjenne-tegnene som samlet sett gir den høyeste forventete inntekten i modellen. Eksempelvis vil en gårdbruker med tilsvarende kjennetegn på en tilsvarende stor gård i Trøndelag ha en forventet næringsinntekt fra jordbruk som er nesten 26 000 kroner lavere enn Rogalandsbonden. Dersom Trøndelagsbonden også tar seg arbeid utenfor gården, legger om til kornproduksjon og reduserer arbeidsinnsatsen på bruket til i underkant av 10 timer pr. uke i gjennomsnitt over året, reduseres den forventet næringsinntekten fra jordbruket til vel 65 000 1994-kroner. Dette illustrerer at selv om den estimer-te effekten av driftsarealet gir det relativt største utslaget i forventet næringsinntekt fra jordbruk, er det også andre forhold enn størrelsen av driftsarealet som gir utslag har betydning for nivået av næringsinntekten. Bak regionale forskjeller ligger betydelige ulikheter i driveverdighet (klima og jordsmonn), i tillegg til ulikheter i produktivitet knyttet til regionale forskjeller i bruksstrukturen.

4. Arbeid og inntekt utenfor bruket

Vi har tidligere pekt på at det er rimelig å anta at omfanget av arbeidet utenfor bruket også påvirker opplegget av gårdsdriften, spesielt for gårdbrukere som har sitt hovedyrke i arbeidet utenfor bruket. Vi har fått bekreftet at arbeid utenfor bruket fører til en nedgang i forventet næringsinntekt fra jordbruket, uavhengig av om arbeidet utenfor bruket er hovedyrke eller ikke. Vi skal nå se nærmere på hvilke faktorer som påvirker henholdsvis gårdbrukers tilpasning til lønnsarbeidsmarkedet og det forventete inntektsnivået og inntektsstrukturen i lønnsarbeidsmarkedet. Vi benytter først logistisk regresjon for å undersøke betydningen av ulike variable som vi på forhånd antar kan ha betydning for om gårdbrukeren har arbeid utenfor bruket eller ikke. Når det gjelder forhold ved bruket og driften av bruket, kan dette slå ut både pga. forhold ved bruket som påvirker gårdbrukerens behov for supplerende inntekt og pga. *tilpasninger* gårdbruker har gjort i virksomheten på bruket av hensyn til kombinasjonen med lønnsarbeidet. I et tverrsnittsmateriale som dette har vi ikke mulighet for skille klart mellom "før" og "etterpå"-effekter.² Vi antar imidlertid at eventuelle utslag av størrelsen på bruket i stor grad kan assosieres med en "behovseffekt", mens effekter av kjennetegnene produksjonsform og arbeidstid i større grad kan være mål for tilpasninger som er gjort i gårdsdriften. Vi viser også her til den kommende rapporten (Skrede og Løwe 2000) for en nærmere beskrivelse av modell, metode og forutsetninger som er lagt til grunn for modellen.

2 Hild-Marte Bjørnsen (1999) har på grunnlag av et ti-årig panelutvalg av norske landbrukshushold (del av Driftsgranskingsmaterialet i Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF)) gjennomført en undersøkelse som i utgangspunktet er lagt opp med sikte på å fange opp slike effekter. Resultatene fra undersøkelsen er imidlertid i liten grad direkte sammenliknbare med vår analyse, pg.a. at *alder* er det eneste individuelle kjennetegn ved gårdbrukeren og husholdningsmedlemmene som var tilgjengelig i materialet. Driftsgranskningene omfatter dessuten i hovedsak større bruk, sammenliknet med utvalget av bruk i LLB-95. De generelle funnene fra undersøkelsen er imidlertid konsistente med resultatene fra vår analyse.

Den avhengige variabel i denne modellen er en transformasjon av oddsen (relativ sjanse) for en begivenhet (her lønnet arbeid utenfor bruket eller ikke)³. De enkelte forklaringsvariablene er også her representert med grupperte dummy variable med samme inndelinger som i analysen av strukturen i næringsinntekten. Vi har i denne modellen inkludert ytterligere et kjennetegn for lokaliseringen; om bruket ligger i et spredtbygd strøk eller i et tettbygd område. Vi antar i utgangspunktet at lokalisering i et tettbygd område kan gi bedre muligheter for å få arbeid utenfor bruket. Hovedtyngden av gårdsbrukene ligger imidlertid i spredtbygde strøk⁴.

Koeffisientene (B) i denne modellen er estimerte effektparametrene som har en tolkning analogt til koeffisientene i ordinær lineær regresjon (som vi benyttet i foregående avsnitt). For kategoriske forklaringsvariabler representerer B-ene avviket i log oddsen ved ulike verdier på forklaringsvariablene relativt til referansekategoriene.

Det går fram at sjansen for arbeid utenfor bruket påvirkes både av gårdbrukers alder og utdanning. I forhold til referansegruppen (over 60 år) er det betydelig utslag i alle aldersgruppene, men sjansen er størst for gårdbrukere født perioden 1951- 1965 (mellom 30 - 44 år i 1994). Sjansen for arbeid utenfor bruket øker også med gårdbrukers utdanning. Den er størst for gårdbrukere med utdanning utover videregående skole (minimum ett år utdanning på universitet eller høyskolenivå), men også utdanning på videregående skolenivå II gir en signifikant økning i den relative sjansen, selv om forkastningsnivået her er noe lavere. Ellers har størrelsen på bruket som ventet en viss betydning for sjansen for arbeid uten for bruket, men det er bare for gårdbrukere i gruppen med bruk over 200 dekar at effekten er signifikant.

De signifikante utslagene for produksjonsform og arbeidstid på bruket er det som tidligere nevnt rimelig å tolke som effekter av tilpasninger som gårdbrukere har gjort i driften av gården. Det er ikke oppsiktsvekkende at kornprodusenter har signifikant større sjanse for å ha arbeid utenfor gården, og heller ikke at gårdbrukere som arbeider mindre enn 30 timer i gjennomsnitt på bruket, i større grad har arbeid utenfor bruket. Brukets lokalisering har stort sett liten betydning, bortsett fra at gårdbrukere med bruk på Vestlandet har signifikant større sjanse for arbeid utenfor bruket enn gårdbrukere i de andre landsdelene. Om gården ligger i tettbygd eller i spredtbygd strøk har ikke signifikant betydning, og heller ikke kjønn gir signifikant utslag når vi setter laveste forkastningsnivå til 95 prosent.

Tabell 4. Relativ sjanse for arbeid utenfor bruket på intervju-tidspunktet (nov-des 1995). Logistisk regresjon. Estimerte koeffisienter og standardavvik

	B	S.E.	sig
<i>Fulldyrket jordbruksareal:</i>			
50-99 dekar	-,33	,19	
100-199dekar	-,38	,22	
200 dekar og mer	-1,74	,33	***
(Referanse: 0-49 dekar)			
<i>Gårdbrukers alder</i>			
Under 30 år (født etter 1964)	2,55	,41	***
30-44 år (født 1951-1965)	2,68	,24	***
45-59 år (født 1936-1950)	2,30	,21	***
(Ref: 60 + år, født før 1936)			
<i>Viktigste produksjon på bruket</i>			
Melk	-,50	,29	
Husdyr	,37	,27	
Korn	,91	,30	*
(Ref: Annet)			
<i>Region</i>			
Flatbygder på Østlandet	,13	,31	
Dal- og fjellbygder på Østlandet	,38	,30	
Vestlandet	,72	,27	**
Rogaland	-,12	,33	
Trøndelag	,03	,30	
(Ref: Nord-Norge)			
<i>Gårdbrukers høyeste utdanningsnivå</i>			
Videreg. skole nivå I (10 år)	,38	,20	
Vid. skole nivå II (11-12 år)	,45	,20	*
Univ./høyskole (13 år +)	1,29	,34	***
(Ref: Grunnskole (7-9 år))			
<i>Gårdbrukers gjennomsnittlige ukentlige arbeidstid på bruket:</i>			
0-10 timer	,95	,29	***
10-30 timer	1,23	,22	***
50 timer og over	-1,05	,18	***
(Ref: 30-50 timer)			
<i>Ikke spredtbygd strøk</i>	-0,08	,21	
(Ref: spredtbygd strøk)			
<i>Gårdbruker er mann</i>	,47	,24	
(Ref. Gårdbruker er kvinne)			
Konstantledd	-2,71		
Prediksjonsverdi ¹	78%		
Modell kjikvadrat	553,8 / 22		
Log-likelihood	604,9		
N	1289		

Signifikansnivå (sannsynlighet for at variabelen ikke har betydning):

*P<,05 **P<,01 ***P<,001

¹ Andelen utfall (positive og negative) modellen predikerer riktig (varierer mellom 50 og 100%)

3 Odds uttrykker forholdet mellom sannsynligheten for at begivenheten skal inntreffe og sannsynligheten for at den ikke skal inntreffe. I logistisk regresjon blir oddsen logit-transformert; det vil si at det er logaritmen til oddsen ($\ln(p/1-p)$) som modelleres.

4 Vi skiller her bare mellom bosteder (bruk) som ligger i spredtbygd strøk og bruk som ligger i tettbygd strøk, uavhengig av størrelsen på tettstedet (minimum 200 bosatte). Det er bare 15 prosent av brukene som ligger i strøk som er definert som tettbygd.

Utdanning har stor betydning for lønnsinntekten

I neste trinn kartlegger vi inntektsstrukturen av lønnsinntekten i 1994 og i 1995 for gårdbrukere som har arbeid utenfor bruket, ved hjelp av samme type analysemetode som vi benyttet for næringsinntektene i del 2. Vi inkluderer bare gårdbrukere som i intervjuet svarte ja på spørsmålet om de hadde arbeid utenfor bruket, slik at gårdbrukere som har hatt en liten lønnsinntekt i 1995 (eller 1994) ikke blir tatt med hvis de svarte nei i intervjuet. Modellen kan i dette tilfelle tolkes som et estimat av forventet lønnsinntekt i henholdsvis 1994 og 1995 for gårdbrukere i ulike grupper, gitt at de hadde arbeid utenfor bruket i 1995. Vi regner også her med at resultatene for 1995 vil gi den beste tilpasningen til modellen. Vi inkluderer imidlertid beregninger for 1994, fordi vi også skal sammenlikne nivå og struktur av lønnsinntekten for gårdbrukere med tilsvarende beregninger for yrkesaktive i levekårsundersøkelsen 1995, der inntektene gjelder 1994. I forhold til kjennetegnene som vi hadde med den logistiske regresjonsanalysen, inkluderer vi nå også opplysningen om gårdbrukeren regner arbeidet utenfor bruket som hovedyrke. I modellvariant B inkluderer vi også opplysninger om yrket utenfor bruket, inndelt i de tre yrkeskategoriene som vi tidligere har benyttet i analysen av levekår i landbruket (jf. Løwe 1998b, side 78).

Resultatene av beregningene er presentert i tabell 5. Vi ser at gårdbrukers utdanning og hovedyrke utenfor gården har størst betydning for forventet lønnsinntekt. Det er stor stabilitet i strukturen fra 1994 til 1995, selv om modellen som ventet gir samlet sett best tilpasning for 1995. Konstantleddet er negativt, men dette må sees i sammenheng med at "referansegårdbrukeren" er satt sammen av kjennetegn som til sammen gir meget lav sjanse for arbeid utenfor bruket. Utslagene på aldersvariabelen er viktig i denne sammenhengen. Eldre gårdbrukere har i mye mindre grad lønnsarbeid utenfor bruket.

Ellers ser vi at modellvariant B (med opplysninger om yrket utenfor bruket) har relativt lite å gi i tilleggsforklaring for forventet inntektsnivå. Vi får riktignok et positivt tillegg i lønnsinntekten om gårdbruker arbeider i humanistiske og tekniske yrker mv. (som blant annet inkluderer lærere og ansatte i offentlig administrasjon) sammenliknet med ansatte i tjenesteytende yrker og transportnæringer, mens arbeid i primærnæringene og i manuelle yrker har lavere forventet inntekt enn referansegruppen. Det er imidlertid bare i beregningene for 1995 at yrkesopplysningen gir et

signifikant bidrag til modellen (på laveste forkastningsnivå). Dette må sees i sammenheng med at utdanning og hovedyrke utenfor bruket til sammen står for store utslag i forventet lønnsinntekt. Isolert sett gir utdanning på universitets- og høghskolenivå og hovedyrke utenfor bruket gir en økning i forventet lønnsinntekt på til sammen 191 600. Relativt sett er det hovedyrke utenfor bruket som har størst betydning, men her bør en være oppmerksom at disse to variablene er innbyrdes relativt sterkt korrelerte (multikollinearitet). I slike tilfelle kan det være litt tilfeldig hvilke variable som gir relativt sterkest effekt, spesielt når vi ikke mer direkte har kontrollert for den sterke samvariasjonen.

Lønnsinntekter som andre lønnstakere

For gårdbrukere som har yrke utenfor bruket bestemmes lønnsinntekten av gårdbrukerens muligheter på lønnsarbeidsmarkedet (lønnsatsen) og innsatsen (arbeidstiden i lønnsarbeidet). I så måte er det ikke grunn til å vente at lønnsinntektsstrukturen for gårdbrukere skiller seg særlig mye fra lønnstakere i befolkningen som helhet, når forholdene ellers er sammenliknbare. Vi har brukt datamaterialet fra levekårsundersøkelsen 1995 til å undersøke om denne antakelsen holder. Levekårsundersøkelsen 1995 har inntekts- og formuesdata fra 1994⁵ og har i tillegg opplysninger om yrke, utdanning, arbeidstid mv.. Dette gir mulighet for å estimere en modell for forventet lønnsinntekt for lønnstakere i befolkningen som helhet, der modellen bygges opp på samme måte som beregningene for gårdbrukere. Den demografiske sammensetningen av gårdbrukerbefolkningen (kjønn og alder) skiller seg imidlertid mye fra yrkesaktive i befolkningen. Det er få kvinnelige gårdbrukere i utvalget og relativt få av disse har lønnsarbeid utenfor gården i særlig omfang. Det er også svært få gårdbrukere under 25 år. Vi har derfor valgt å bare ta med menn over 25 år i datasettet som vi benytter for sammenlikningene med lønnsstrukturen for gårdbrukerene i 1994.⁶

Tabell 6 viser resultatene fra beregningene for sysselsatte menn i befolkningen som helhet. Det går fram at lønnstrukturen for denne gruppen menn som helhet har klare fellestrekk med lønnsinntektsstrukturen for gårdbrukere med arbeid utenfor bruket. I befolkningen som helhet er det ukentlig arbeidstid som gir størst relativ effekt, mens hovedyrke utenfor bruket måler en tilsvarende effekt for gårdbrukere. Vi ser at utdanning på universitets- og høghskolenivå har relativt stor betydning for nivået av lønnsinntekten også i befolkningen som helhet. Yrkesgrupperingen gir også

5 Utvalget for Levekårsundersøkelsen 1995 er en del av utvalget for Inntekts- og formuesundersøkelsen 1994 (IF 1994), og det er dette datasettet som benyttes.

6 Det er for få kvinnelige gårdbrukere i materialet til å benytte tilsvarende metode ved en sammenlikning til kvinner i befolkningen som helhet. En slik sammenlikning vil også kreve en mer inngående drøfting av hvilke grupper av kvinner som vil gi et relevant sammenlikningsgrunnlag, siden kvinners deltakelse i lønnet arbeid fortsatt er preget av et høyt innslag av deltidsarbeid, og av markerte ulikheter mellom kvinner etter alder (generasjon), utdanningsbakgrunn og familiesituasjon (se f.eks. Skrede 1994 b). Vi kommer tilbake til kvinnelige gårdbrukeres situasjon i tilknytning til en analyse av inntektsforholdene for kvinner i landbruksbefolkningen i den kommende rapporten (Skrede og Løwe 2000). Generelt minner vi imidlertid om at tidligere analyser har dokumentert at kvinnene i landbruksbefolkningen skiller seg lite fra kvinner i befolkningen som helhet når det gjelder utdanningsnivå og deltakelse i inntektsgivende arbeid (Løwe 1998b, Lund, Løwe og Skrede 1998).

Tabell 5. Estimert lønssinntekt for gårdbrukere 1994 og 1995. Regresjon

	1994						1995					
	Modell A			Modell B			Modell A			Modell B		
	B 100 kr	Beta	Sig	B 100 kr	Beta	Sig	B 100 kr	Beta	Sig	B 100 kr	Beta	Sig
<i>Fulldyrket jordbruksareal:</i>												
50-99 dekar	87	0,035		65	,026		46	,018		23	,009	
100-199 dekar	212	0,079	*	170	,071		211	,077	*	187	,068	
200 dekar og mer	43	0,008		31	,006		-68	-,013		-82	-,015	
(Referanse: 0-49 dekar)												
<i>Gårdbrukers alder:</i>												
Under 30 år (født etter 1964)	195	0,037		272	,052		317	,060		400	,076	*
30-44 år (født 1951-1965)	185	0,084		188	,085		230	,102		240	,107	
45-59 år (født 1936-1950)	305	0,139	*	310	,141	*	328	,146	**	339	,151	**
(Ref: 60 + år, født før 1936)												
<i>Viktigste produksjon på bruket:</i>												
Melk	-136	-0,049		-116	-,042		-57	-,020		-45	-,016	
Husdyr	162	0,072		182	,082		207	,091		223	,099	*
Korn	424	0,175	***	395	,163	**	513	,207	***	492	,199	***
(Ref: Annet)												
<i>Region:</i>												
Flatbygder på Østlandet	-379	-0,158	*	-340	-,142	*	-400	-,163	*	-366	-,150	*
Dal-/ fjellbygder på Østlandet	-326	-0,107	*	-288	-,094		-367	-,118	*	-327	-,105	*
Vestlandet	47	0,020		58	,024		43	,018		55	,023	
Rogaland	333	0,077		355	,083	*	319	,073		341	,078	
Trøndelag	-41	-0,012		-58	-,017		-60	-,018		-68	-,020	
(Ref: Nord-Norge)												
<i>Gårdbrukers utdanningsnivå:</i>												
Videreg. skole nivå I (10 år)	166	0,067		142	,057		193	,076	*	169	,067	
Vid. skole nivå II (11-12 år)	358	0,159	***	304	,136	**	324	,172	***	346	,151	***
Univ./høyskole (13 år +)	944	0,290	***	758	,234	***	934	,281	***	769	,232	***
(Ref: Grunnskole (7-9 år))												
<i>Gårdbrukers gjennomsnittlige ukentlige arbeidstid på bruket:</i>												
0-10 timer	-38	-0,013		-310	-,011		-52	-,018		-41	-,014	
10-30 timer	156	0,070		160	,072		116	,051		123	,054	
50 timer og over	-205	-0,067		-180	-,059		-213	-,068		-195	-,062	
(Ref: 30-50 timer)												
<i>Arbeidet utenom er hovedyrke</i>	895	0,383	***	906	,387	***	982	,412	***	979	,410	***
(Ref: Bruket er hovedyrke)												
<i>Gårdbruker er mann</i>	312	0,081	**	378	,099	**	267	,068	*	340	,087	*
(Ref: kvinne)												
<i>Ikke spredtbygd strøk</i>	146	0,048		156	,051		167	,053		177	,057	
(Ref: spredtbygd strøk)												
<i>Yrke utenfor bruket:</i>												
Humanistiske, tekn. m.m. yrker				144	,059					80	,032	
Primærn. manuelle m.m. yrker				-147	-,068					-188	-,085	*
(Ref: Butikk, kontor, service m.m.)												
Konstantledd	-197			-208			-209			-188		
R ²	,390			,398			,403			,408		
F-verdi	18,84			17,72			19,85			18,47		
Frihetsgrader	677 /	23		670 /	25		677 /	23		670 /	25	
N	701			696			701			696		

Signifikansnivå (sannsynlighet for at variabelen ikke har betydning): *P<,05 **P<,01 ***P<,001.

Tabell 6. Estimert lønnsinntekt for (alle) menn over 24 år 1994. Regresjon

	B (100kr)	Beta	Sig
Alder:			
Under 30 år (født etter 1966)	126	,034	
30-44 år (født 1950-1966)	393	,147	**
45-59 år (født 1935-1949)	412	,147	**
(Ref: 60 + år, født før 1934)			
Region:			
Akershus og Oslo	407	,125	**
Østlandet ellers	166	,055	
Agder + Rogaland	322	,087	*
Vestlandet	242	,072	
Trøndelag	-27	-,001	
(Ref: Nord-Norge)			
Utdanningsnivå:			
Videreg. skole nivå I (10 år)	167	,051	
Vid. skole nivå II (11-12 år)	169	,061	
Univ./høyskole (13 år +)	437	,154	**
(Ref: Grunnskole (7-9 år))			
Ukentlig arbeidstid:			
0-10 timer	-1659	-,160	***
10-30 timer	-1048	-,170	***
50 timer og over	-223	-,061	*
(Ref: 30-50 timer)			
Ikke spredtbygd strøk	542	,170	***
(Ref: spredtbygd strøk)			
Yrkesgruppe:			
Humanistiske, tekn. m.m. yrker	313	,115	**
Primærn. manuelle m.m. yrker	-417	-,151	***
(Ref: Butikk, kontor, service m.m.)			
Konstantledd	1163		***
R ²	,249		
F-verdi	19,76		
Frihetsgrader	1013 / 17		
N	1031		

Signifikansnivå (sannsynlighet for at variabelen ikke har betydning):

*P<,05 **P<,01 ***P<,001.

sterkere utslag for menn i befolkningen som helhet. I tillegg ser vi at bostedstype har relativt stor betydning for lønnsinntekten for menn i befolkningen, mens det ikke var tilfelle for gårdbrukere. Alt annet likt har sysselsatte bosatt i tettbygd i strøk betydelig høyere inntekt enn de som er bosatt i spredtbygd område. At det siste ikke slår ut for gårdbrukere med lønnet arbeid, kan ha sammenheng med at gårdbrukere på lønnsarbeidsmarkedet alt i alt representerer mer homogene grupper enn sysselsatte menn på arbeidsmarkedet som helhet.

Samlet sett forklarer modellen en lavere andel av variasjonen i lønnsinntekten for menn i befolkningen som helhet enn en relativt lik modell anvendt for gårdbrukeres lønnsinntekt ($R^2 = 0,249$). Her må vi imidlertid ha i minnet at både utdannings- og yrkesgruppering er relativt grov, og at menn i befolkningen som helhet både har en høyere gjennomsnittlig utdanningsnivå og en annen yrkesfordeling

enn gårdbrukerne (Løwe 1998 b). En mer fin delt inndeling ville trolig fanget opp mer av variasjonen i lønnsinntekt for menn i befolkningen som helhet.

Doble strategier kan gi gode levekårsløsninger

Analysen har bekreftet at omfanget av lønnsarbeidet blant gårdbrukere må sees i sammenheng både med kjennetegn ved bruket og med kjennetegn ved gårdbrukerne. Størrelsen av bruket har betydning for behovet for supplerende inntekter. Beregningene tyder imidlertid på at for lønnsarbeidet blant dagens yngre gårdbrukere, er det først og fremst kjennetegn ved *brukeren selv* som bestemmer både omfang og nivå av lønnsinntekten, og fordelingen mellom næringsinntekt og lønnsinntekt. Gårdbrukere med stort driftsareal har noe lavere sjanse for å ha lønnet arbeid utenfor bruket, men for gårdbrukere som har lønnet arbeid utenfor bruket har størrelsen av driftsarealet ikke særlig stor betydning for omfanget av lønnsinntekten. Derimot tyder beregningene på at det skjer en tilpasning av driften på bruket til et mindre arbeidskrevende jordbruk og en lavere næringsinntekt. Vi kan illustrere også det siste med å regne ut estimert lønnsinntekt for kornbonden fra Trøndelag med 65 000 kroner i forventet næringsinntekt fra jordbruket i 1994 (jf. avsnitt 3 foran). Den estimerte lønnsinntekten for en gårdbruker med disse kjennetegnene var etter modell B vel 250 000 1994 kroner, under forutsetning av at arbeidet utenfor bruket var hovedyrke, at gårdbrukeren arbeidet i et yrke innenfor gruppen humanistisk og tekniske yrker mv. (f.eks. lærer), og at gården lå i et område som ble definert som tettbygd. Til sammenlikning vil en jevnaldrende mann i befolkningen som helhet med tilsvarende bakgrunnskjenntegn, (og med en ukentlig arbeidstid mellom 30 - 50 timer), ha en estimert forventet lønnsinntekt i 1994 på knapt 284 000 etter modellen i tabell 6.

Samlet sett er det gårdbrukeren i dette eksemplet som har høyest inntekt når vi legger sammen lønnsinntekt og næringsinntekt. Selv om gårdbrukeren har relativt lav avkastning av gårdsdriften, og selv om det grunn til regne med at kombinasjonsgårdbrukerne har relativt lengre arbeidsdager enn yrkesaktive som bare har lønnsinntekt, er det også grunn til å anta at mulighetene til slike yrkeskombinasjoner kan framtre som attraktive og gode levekårsløsninger for en yngre generasjon av gårdbrukere, som står med en fot i lønnsarbeidsmarkedet og en fot i jordbruket. Den høye etterspørselen etter gårdsbruk som legges ut for salg i relativt sentrale områder bekrefter at slike kombinasjonsmuligheter vurderes som interessante også av personer som ikke har primærtilknytning til gårdsbruk gjennom familie og odelsrett.

Konklusjon: Landbrukspolitiske utfordringer

Gårdbrukernes inntektsstruktur preges både av et generasjonsskifte mellom eldre og yngre gårdbrukere, og av et hamskifte for den yngre generasjonen av gårdbrukere, mot større variasjon i tilpasningsformer

Boks I: Nærmere om datagrunnlaget og prosjektet

Intervjuundersøkelsen *Levekår i landbruksbefolkningen 1995* (LLB-95) ble gjennomført av Statistisk sentralbyrå på oppdrag av Norges forskningsråd. Initiativet til undersøkelsen ble tatt av Landbruksdepartementet, parallelt med at departementet og Forskningsrådet startet drøftinger om en større programsatsing på forskning rettet mot *Levekår, utvikling og omstilling i landbruket*. Datamaterialet fra intervjuundersøkelsen benyttes av flere prosjektene i forskningsprogrammet, hvor prosjektet *Levekår og inntektsdannelse i landbruksbefolkningen* har ansvaret for å gjennomføre en bredspektret kartlegging av levekår, inntekt og inntektsutvikling i landbruksbefolkningen på grunnlag av data fra intervjuundersøkelsen og tilkoblede inntektsdata fra register, jf. nærmere oversikt nedenfor.

Utvalget

LLB-95 bygger på et tilnærmet landsrepresentativt utvalg av gårdsbruk. Utvalget for undersøkelsen er basert på *bruket* som trekkgrunnlag, med utgangspunkt i Landbruksregisteret per oktober 1995. For å komme med i undersøkelsen, måtte bruket ha minst 5 dekar jordbruksareal i drift og/eller oppfylle minst ett av kriteriene i et nærmere definert sett av betingelser for jordbruksproduksjon (jf. Løwe 1998b). I tillegg ble det lagt vekt på å sikre bred representasjon av bruk fra ulike regioner i landet. Utvalget ble stratifisert med utgangspunkt i seks landsdelsregioner. Vi viser til dokumentasjonsrapporten (Statistisk sentralbyrå 1996) for nærmere informasjon om utvalgsriterier.

Det finnes ingen standard definisjon av gårdbruker, landbruksbefolkning eller av landbrukshushold. Berkeley Hill (1996) skiller mellom en "smal" og en "vid" definisjon av landbrukshushold. Den "smale" definisjonen regner bare med hushold der hovedinntektstakeren har næringsinntekt fra bruket som viktigste inntektskilde. En "vid" definisjonen innebærer at alle hushold der minst en person har hatt noe inntekt (evt. avgrenset til en nærmere definert minstegrense) blir regnet med. Ved å benytte bruk ned til minste grense 5 dekar som trekkenhet, ble det lagt opp til en "vid" definisjon av gårdsbruk.

Utvalget av personer til intervjuundersøkelsen og definisjonene av bruker og landbruksbefolkningen var basert på følgende kriterier: I tillegg til registrert bruker, skulle også alle ektefeller og samboere intervjues, enten de deltok i driften av bruket eller ikke. Dersom en annen person enn registrert bruker hadde hovedansvaret for gårdsdriften, ble denne personen regnet som bruker i intervjuet, dvs. at gårdbrukerne i undersøkelsen ikke nødvendigvis står som eier av gårdsbruket. I tillegg skulle en intervju alle personer i alder 18 - 79 år som deltok regelmessig i gårdsdriften (inklusive ansatte) og deres eventuelle ektefeller eller samboere.

Bruttoutvalget for undersøkelsen omfattet i utgangspunktet 1799 gårdsbruk og 3531 personer. En del av disse brukene oppfylte ikke kravet til omfang av gårdsdriften eller falt fra av andre årsaker. Frafallet ved gjennomføringen av undersøkelsen var på 268 bruk, slik at nettoutvalget bestod av 1401 bruk/gårdbrukere (driftsansvarlige personer). Ved disse gårdsbrukene ble i alt 2918 personer intervjuet. Dette tilsvarer en svarprosent på henholdsvis 84 prosent for bruk/driftsansvarlige og 86 for landbruksbefolkningen som helhet. Vi viser også her til dokumentasjonsrapporten for nærmere oversikt og frafallsanalyse (Statistisk sentralbyrå 1996)

I ettertid har det vist seg at utvalgsriteriene, ev. i kombinasjon med seleksjon i intervjufrafallet, har ført til en viss overrepresen-

tasjon av relativt små bruksenheter i intervjuundersøkelsen sammenliknet med fordelingen av bruk etter i størrelse i jordbruksstatistikken for 1995 (Statistisk sentralbyrå 1997), jf. oversikten nedenfor. Denne oversikten viser også at det var en betydelig nedgang i andelen små bruk fra Jordbrukstellinga i 1989 til 1995. I samme perioden har det gjennomsnittlig jordbruksareal pr. driftsenhet gått opp fra 100 til 123 dekar, dvs. at driftsarealet ved bruk som ikke er i drift føres over til andre bruk. Den årlige statistikken over bruk i drift har siden 1984 bygger på oppgaver fra bruk som søker produksjonstillegg pr. 31. juli i år. Bruk under 5 dekar tas ikke med i statistikken.

	1989	1995	1995*
Driftsenheter etter størrelsen på jordbruksareal (prosent)	Jordbruks tellinga	Jordbruksstatistikken	Levekår i landbruksbefolkningen
5,0 - 49,9 dekar	37,3	28,7	40,6
50,0 - 99,9 dekar	25,1	24,2	27,0
100 - dekar	37,6	47,1	32,4

* Bruk i minste gruppe kan være under 5 dekar, hvis bruket oppfylte andre krav for å delta i intervjuundersøkelsen

Prosjektet og datamaterialet

Intervjuskjema for undersøkelsen ble utformet av Statistisk sentralbyrå i samarbeid med en faglig styringsgruppe oppnevnt av Norges forskningsråd. Skjemaet var sammensatt dels av sentrale spørsmål hentet fra den ordinære Levekårsundersøkelsen 1995, og dels av spørsmål utformet spesielt med sikte på landbruksbefolkningen. Intervjuskjemaet er gjengitt i dokumentasjonsrapporten fra undersøkelsen (Statistisk sentralbyrå 1996) og i Løwe (1998b). Prosjektet analyserer levekårs situasjonen i landbruksbefolkningen på grunnlag av intervjuundersøkelsen og sammenlikner med levekårs situasjonen for befolkningen som helhet på grunnlag av data fra den ordinære *Levekårsundersøkelsen 1995* (LU 1995). Resultater fra disse analysene er presentert i Løwe (1998 a og b) og i Lund, Løwe og Skrede (1998).

Koblinger av inntektsdata

Levekårsprosjektet omfatter også analyse av inntektsnivå og inntektsutvikling for utvalget fra intervjuundersøkelsen på grunnlag av koblinger av inntektsdata fra register. Tilkoblingen av registerdata har foregått i flere trinn. Intervjumaterialet i LLB-95 ble våren 1996 utvidet med registerdata om inntekt, formue og gjeld fra Selvangivelseregisteret 1994 (i tilknytning til oppdraget om gjennomføring av intervjuundersøkelsen). Koblingene for inntekt var i hovedsak begrenset til arbeidsinntekt (næringsinntekt og pensjonsgivende lønnsinntekt). Lund, Løwe og Skrede (1998) inneholder en analyse av hovedtrekk i inntektsstrukturen for landbruksbefolkningen på grunnlag av dette materialet. Datamaterialet er også benyttet av andre prosjekt i forskningsprogrammet.

Dette datamaterialet ble i 1999 supplert med mer fullstendige inntektsopplysninger fra Inntektsregisteret 1994 og Inntektsregisteret 1995, samt retrospektive inntektsdata for perioden 1989 - 1993 fra Likningsregisteret 1989-1992 og Inntektsregisteret 1993. Prosjektet har et tredelt mål for inntektsanalysene: (i) kartlegge inntektsstruktur og inntektsnivå i 1994/1995 på individ og husholdsnivå for landbruksbefolkningen, (ii) sammenlikne med inntektsnivået i i ulike grupper befolkningen som helhet på grunnlag av Levekårsundersøkelsen 1995, og (iii) analysere inntektsutviklingen for bruker og ev. ektefelle/samboer i perioden 1989 - 1995.

Boks 2: Prosjektet: Levekår og inntektsdannelse i landbruksbefolkningen**Publikasjoner**

Benedictow, A. (2000): *Inntektsforholdene i landbruket: 1992-1997*, Under utgivelse i serien Rapporter, Statistisk sentralbyrå.

Lund K. (1998): *Inntektsfordelinga i den norske landbruksbefolkninga*, *Landbruks Økonomisk Forum* 1998, 2.

Lund, K. (1998): *Inntektsfordelinga i den norske landbruksbefolkninga og fordelings-effekt av direkte støtteordninger*, Rapporter 98/18, Statistisk sentralbyrå.

Lund, K. (1999): "Inntektsfordelinga i den norske landbruksbefolkninga" i *Inntekt, skatt og overføringer 1999*, Statistiske analyser 28, 61-67, Statistisk sentralbyrå.

Lund K., T. Løwe og K. Skrede (1998): *Inntektsfordeling og levekår i landbruket*, *Økonomiske analyser* 1998,3, Statistisk sentralbyrå.

Løwe T. (1998a): *Landbruksbefolkningens levekår: Ikke bare gøy på landet*, *Samfunnsspeilet* 1998, 2, Statistisk sentralbyrå.

Løwe, T. (1998b): *Levekår i landbruket. En studie av landbruksbefolkningens levekår*, Rapporter 98/25, Statistisk sentralbyrå.

Planlagte publikasjoner*

Skrede, K og T. Løwe (2000): *Inntektsnivå og inntektsutvikling i landbruksbefolkningen 1989-1995* (foreløpig arbeidstittel), under utarbeidelse for publisering i serien Rapporter, Statistisk sentralbyrå.

* Vi vurderer dessuten ytterligere formidling av stoffet i rapporten gjennom artikler i *Økonomiske analyser* eller *Samfunnsspeilet*.

til driften av gården. Eldre gårdbrukere som fortsatt har driftsansvar for gården, har i liten grad lønnsarbeid utenfor bruket. De har også i gjennomsnitt lave inntekter fra gårdsbruket. En del i denne gruppen er blitt pensjonister og har etter alt å dømme trappet ned på arbeidet på bruket.

Blant de yngre gårdbrukerne har størrelsen av gården stor betydning for næringsinntekten, men mindre betydning for omfanget av gårdbrukerens lønnsarbeid, bortsett fra de aller største brukene. Nesten halvparten av de yngre bøndene har arbeidet utenfor bruket som hovedyrke. Andelen er høyest i gruppen som har relativt lang utdanning. Tidligere analyser i prosjektet har vist at det er delte oppfatninger mellom gårdbrukere som kombinerer lønnsarbeid og gårdsdrift, om dette er en god eller mindre god arbeidssituasjon (Lund, Løwe og Skrede 1998). Utdanning og yrkessituasjon påvirker sysselsettingspreferansene. Blant dem som arbeidet i humanistiske og tekniske yrker ville en fjerdedel helst ha arbeidet heltid i gårdsdriften om det hadde vært økonomisk grunnlag for det, mens vel halvparten av dem som arbeidet i andre primærnæringsyrker, bygg og anlegg, transport og industri ga uttrykk for det samme. Samlet sett var

Boks 3: Innteksdefinisjoner

Innteksdefinisjonene følger med enkelte mindre avvik konvensjonene i Innteks- og formuesundersøkelsene 1994 og 1995. Det vises generelt til Pedersen (1997, 1998) for detaljert spesifisering. Avvikene skyldes at Selvangivelse - og Innteksregisteret mangler enkelte opplysninger som kodes særskilt for utvalget til Innteks- og formuesundersøkelsene.

Samlet inntekt: Sum netto næringsinntekt, lønnsinntekt, kapitalinntekter (brutto) og overføringer.

Disponibel inntekt: Samlet inntekt fratrukket skatt og betalte gjeldsrenter (følger tidligere definisjon i Innteks- og formuesundersøkelsene). I det nye innteksregnskapet brukes *inntekt etter skatt* i den offisielle publiseringen av inntektsstatistikk for husholdningene (Epland 1998). Inntekt etter skatt består av samlet inntekt fratrukket utlignet skatt. Inntekt av egen bolig inngår ikke lenger i kapitalinntektene, og gjeldsrenter trekkes ikke fra samlet inntekt.

Kapitalinntekt (brutto): Inntekt av bolig + renteinntekter + aksjeutbytte + andre kapitalinntekter (inklusive inntekt av hytte, landsted)

Overføringer: Ytelser fra folketrygden + tjenestepensjon, livrenter o.l., + bidrag o.l. + barnetrygd + bostøtte + stipend + forsørgerfradrag

Netto næringsinntekt: Avviker fra IFs begrep "Netto næringsinntekt før av- og nedskrivninger". Inkluderer ikke av- og nedskrivninger som i IF-undersøkelsene hentes fra næringsoppgavene.

Netto næringsinntekt jordbruk (og andre næringer) 1994 (hentet fra 1996 koblingen fra Selvangivelsesregisteret 1994, jf. boks 1): De spesiferte næringsinntektene ble satt lik null for personer med negativ næringsinntekt (underskudd i næring), pga. av at underskudd i næring ikke var spesifisert etter næringsstype.

det bare en tredjedel av dem som hadde hovedinntekt fra arbeidet utenfor bruket som helst ville ha arbeidet heltid på bruket. Dette viser at mange ser på kombinasjonsarbeidet som en god tilpasing.

Omstillingen i norsk landbruk, med større innslag av mer ensidige og "enkle" driftsformer har etter alt å dømme gitt en ny generasjon unge med odelsrett og røtter i landbruket større valgmuligheter til både å kunne velge yrke utenfor landbruket og samtidig overta "fedrene gård og grunn". Det er grunn til anta at med økende utdanningsnivå vil flere i kommende generasjoner være interessert i slik løsninger. Økende innslag av kombinasjonsbrukere er trolig også en nødvendig betingelse for å opprettholde hovedtrekkene av bruksstrukturen i norsk landbruk, med mange relativt små bruk. Dette illustrerer også en grunnleggende utfordring som norsk landbrukspolitikk står overfor i dag. Rammene for hvor mye norsk landbruk totalt kan produsere bestemmes på de fleste produksjonsområdene av innenlandsk etterspørsel. Her er det ikke grunn til å vente dramatiske endringer. Dermed blir

landbrukspolitikken grunnleggende dilemma: I hvor stor grad skal landbrukspolitikken prioritere gruppen av bønder som har bruket som eneste levevei, og på hvilken måte skal landbrukspolitiske støtteordninger forholde seg til kombinasjonsbøndene? Dette er også et spørsmål om samspillet mellom landbrukspolitikk og distriktspolitikk. Visjonen om det "multifunksjonelle landbruket" og økt vekt på landbruket som "produsent av fellesgoder som livskraftige bygder og et bredt spekter av miljø- og kulturgoder"⁷ kan nok legitimere støtteformer som i mindre grad knyttes til produksjonen av landbruksvarer. Det løser imidlertid ikke det grunnleggende dilemmaet om fordelingen av støtten. Sannsynligvis er det også her et spørsmål i hvor stor grad landbrukspolitikken skal prioritere strukturendringer mot større enheter og mer drivverdige gårdsbruk, i forhold til et jordbruk med fortsatt spredt eierskap og mange små enheter, der gårdsbruket har større verdi som bolig og livsform enn som næringsdrift.

Referanser

- Hill, B. (1996): Monitoring incomes of agricultural households within the EU's information system – new needs and new methods. *European Review of Agricultural Economics*, **23 -1**, 27-48
- Bjørnsen, H. (1999): *The Time-Allocation of Norwegian Farm Households*, NIBR: Report:13, Norwegian Institute for Urban and Regional Research, Oslo
- Epland, J. (1998): Inntekt etter skatt. Revisjon av inntektsregnskapet i inntekts- og formuesundersøkelsen for husholdninger, Notater 98/43, Statistisk sentralbyrå.
- Lund K., T. Løwe og K. Skrede (1998): Inntektsfordeling og levekår i landbruket, *Økonomiske analyser* 1998, 3, 3-14.
- Løwe T. (1998a): Landbruksbefolkningens levekår: Ikke bare gøy på landet, *Samfunnsspeilet* 1998, 2, 2-9.
- Løwe, T. (1998b): *Levekår i landbruket. En studie av landbruksbefolkningens levekår*. Rapporter 98/25, Statistisk sentralbyrå.
- NOU 1993:17: *Levekår i Norge: Er graset grønt for alle?*, Finans- og tolldepartementet, Oslo: Akademika.
- Pedersen, V. (1997): Inntekts- og formuesundersøkelsen 1994: Dokumentasjon, Notater 97/14, Statistisk sentralbyrå.
- Pedersen, V. (1998): Inntekts- og formuesundersøkelsen 1995: Dokumentasjon, Notater 98/11, Statistisk sentralbyrå.
- Skrede, K. (1994a): *Turbulens eller stabilitet? Levekårsendringer 1980-1990 i et generasjons- og livløpsperspektiv*, INAS-Rapport 94:1, Institutt for sosialforskning, Oslo.
- Skrede, K. (1994b): "Kvinner utdanning og yrkesliv" i Frønes, I. og A. Hompland (red): *Den nye barne- og familieboka*, Oslo: Universitetsforlaget, 67-79.
- Skrede, K. (1999): *Generasjonsforskjeller i levekår*. Notat utarbeidet for Sosial- og helsedepartementet, februar 1999, senere utgitt i Birkeland E (red): *Levekår og helse*, Notater 23/99, Statistisk sentralbyrå.
- Skrede, K og T. Løwe (2000): *Inntektsnivå og inntektsutvikling i landbruksbefolkningen 1989- 1995* (arbeidstittel), under utarbeidelse for publisering i serien Rapporter, Statistisk sentralbyrå.
- St.meld. nr. 19(1999-2000): *Om norsk landbruk og matproduksjon*, Landbruksdepartementet, 1999.
- Statistisk sentralbyrå (1996): *Levekår i landbruksbefolkningen 1995*. Dokumentasjonsrapport fra Seksjon for intervjuundersøkelser.
- Statistisk sentralbyrå (1997): *Jordbruksstatistikk 1995*, NOS C 348.

7 Jf. St. meld. nr. 19 (1999-2000): *Om norsk landbruk og matproduksjon*: avsnitt 2.2.1: Et landbruk med mange samfunnsoppgaver, s. 10.

Høringsuttalelser

Organisering av likningsforvaltningen

Statistisk sentralbyrå finner at en omorganisering av likningsforvaltningen etter distriktsmodellen vil være en fordel ved at det frigjøres ressurser til behandling av mer kompliserte regnskaps- og likningssaker rettet mot næringslivet. En videre utvikling av kompetanse og fagmiljøer i skatteetaten som skal ivareta slike forhold vil trolig medføre bedre og mer kvalitetssikret offisiell statistikk på dette området. Den foreslåtte omorganiseringen vil neppe innebære noen betydelige konsekvenser for folkeregisterdata som statistikkgrunnlag. For SSB som produsent av befolkningsstatistikk vil de viktigste hensynene å ivareta ved omorganiseringen, være at mulighetene til å lage pålitelig statistikk over demografiske hendelser styrkes, at publikums muligheter til å melde flytting ikke forringes og at rammebetingelsene for arbeidet med å bedre samsvaret mellom adresser i DSF og GAB ikke blir dårligere.

SSB har ingen prinsipielle merknader til direktoratets forslag til organisasjonsmodell.

Inntekts-, skatte- og regnskapsstatistikk

SSB er enig med Skattedirektoratet om at ordningen med forhåndsutfylt selvangivelse for lønnstakere og pensjonister, samt det pågående arbeidet med innføring av system for elektronisk innrapportering og kontroll av selvangivelsene for næringsdrivende, vil medføre at det enklere likningsarbeidet i større grad faller bort. Det kan dermed brukes mer tid og ressurser på de mer kompliserte liknings- og regnskaps-sakene rettet mot næringslivet. SSB mener det er vesentlig å utvikle kompetanse og fagmiljøer i skatteetaten som skal ivareta slike forhold. Å forutsette at kompliserte skatteforhold skal behandles av svært små og derigjennom sårbare lokale likningskontorer med en til tre ansatte vil etter SSB sitt syn kunne medføre ulik behandling og praksis fra kontor til kontor.

I samband med bruk av ligningsmateriale til bl.a. inntekts-, skatte- og regnskapsstatistikken, ser SSB det derfor som en fordel at ressursene i større grad kan utnyttes på de mer kompliserte feltene, da det trolig vil medføre bedre og mer kvalitetssikret offisiell statistikk på området.

Folkeregistrering og befolkningsstatistikk

Folkeregisterdata representerer en svært viktig del av det datamateriale som SSB henter fra Skattedirektoratet, i og med at de spiller en stadig mer dominerende rolle som grunnlagsmateriale for befolkningsstatistikk og demografiske analyser. SSB er derfor tilfreds med at Skattedirektoratet gir folkeregistreringen - og mulige konsekvenser for denne av foreslått omlegging - en behørig plass i de to rapportene. I departementets brev framstår folkeregistreringen derimot som et lite påaktet tema i høringen, noe vi beklager.

Statistikkgrunnlag - kvalitet i folkeregisterarbeidet

Det helt sentrale datagrunnlaget for SSBs befolkningsstatistikk er meldingene om endringer (også kalt "transaksjoner") overført fra Det sentrale folke-register (DSF) i Skattedirektoratet daglig, via telelinje. Sammen med en startkopi av DSF-basen utgjør meldingene datagrunnlaget til et integrert produksjonssystem i SSB for løpende befolkningsstatistikk. Størparten av disse meldingene blir "produsert" fra dataskjermer plassert i 435 folkeregisterkontorer (kommuner), mens resten foretas sentralt.

SSB støtter alle tiltak som vil kunne bidra til høy kvalitet i folkeregisterarbeidet, slik distriktsmodellen forventes å gjøre, ifølge direktoratets vurdering. Å redusere antallet kontorenheter burde kunne bidra til mer enhetlig og korrekt registrering i forhold til forskrifter og håndbok.

Valg av type melding - viktig for statistikkformål

For SSB er det også en annen viktig side ved kvalitet i folkeregistreringen: Mens Skattedirektoratet og andre som bruker DSF til administrative formål særlig vil være opptatt av å ha et register som til enhver tid er mest mulig à jour, stiller SSB som statistikkprodusent dessuten krav til hvordan oppdatering av DSF skjer, noe Skattedirektoratet allerede prøver å etterkomme. Det er for SSB viktig at korrekt type melding (reell hendelse, annullering, korreksjon) nyttes. Bakgrunnen for slike krav er at offisiell statistikk over befolkningsendringer bør gjenspeile reelle demografiske hendelser, ikke ulike korreksjoner.

Automatiseringen av de lokale folkeregistrene og dermed mye mer desentralisert oppdatering av DSF, resulterte i et bedre og mer nyansert oppdateringssys-tem enn tidligere, men stilte samtidig større krav til de mange som skulle bruke systemet. Som et ledd i omlegging av statistikkproduksjonen har SSB undersøkt og vurdert nøye ulike meldinger mottatt fra DSF og således fått god innsikt i DSFs rutiner, uregelmessigheter av ulike slag, utilsiktet/feilaktig bruk av rutiner og behovet for justeringer. SSB ser fram til fortsatt godt samarbeid med Sentralkontoret for folkeregistrering med sikte på mer bevisst og enhetlig lokal bruk av meldingstyper som i enda større grad enn nå vil tjene statistikkformål. SSB håper derfor at færre kontorenheter og dermed jevnere (og forhåpentlig høyere) kompetanse på folkeregistrering vil kunne bidra til økt kompetanse mht. å velge og bruke korrekt type meldinger og dermed også til enklere og sikrere produksjon av statistikk over demografiske hendelser.

Økt kompetanse, men mindre lokalkunnskap

Et ofte nevnt fortrinn ved små folkeregisterdistrikt har vært at de er oversiktlige med tanke på korrekt bostedsregistrering. Dette momentet vil vel gjelde også i framtida med folkeregistrering på bolignivå (leilighetsnivå), men kan neppe tillegges særlig stor vekt generelt, bl.a. fordi store kommuner aldri har hatt en slik fordel. Men det er bra dersom "aktuelle lokale samarbeidspartnere" vil kunne bidra med slik lokalkunnskap i framtida. Det er mulig at større kompetanse vil kunne mer enn oppveie tapet av lokalkunnskap, samtidig som fordelene ved at enhetene er kombinerte liknings- og folkeregisterkontorer beholdes.

I dag må enkelte folkeregistrerings-saker behandles av mer enn ett folke-register, f.eks. når de to partene ved en vigsel eller skilsmisse er registrert bostatt i ulike kommuner. Ved å slå sammen flere likningskontor/folkeregister til ett, vil noen av disse sakene kunne avgjøres ved samme kontor, noe som vil være en fordel både arbeidsmessig og med hensyn til aktualitet.

Tilgjengelighet til å melde flytting

Av omsyn til en mest mulig korrekt bostedsregistrering - og dermed pålitelig geografisk plassering i statistikken - er det viktig at publikum lettvinnt kan

skaffe seg informasjon om plikten til å melde flytting, og få meldt flytting. SSB er derfor glad for at Skattedirektoratet vil legge stor vekt på publikums behov for fysisk tilgjengelighet til likningsforvaltningen eller etatsrepresentasjonen, i den grad personlige kontakter er nødvendig eller hensiktsmessig. SSB forutsetter at omorganiseringen ikke gjør det vanskeligere å få meldt flytting enn i dag, verken ved flytting innenlands eller inn eller ut av landet. Vi er enige i at etatskontor og offentlige servicekontor må kunne utnyttas og minner samtidig om nødvendigheten av et godt samarbeid med eksterne etater som Posten, televerk, elverk etc.

Samsvar mellom adresser i DSF og GAB

For dårlig samsvar mellom numerisk (offisiell) adresse i GAB-registrene og i DSF har i lang tid vært et alvorlig, uløst problem, ikke minst for brukere av statistikk for krets nivå eller andre inndelinger under kommunenivå. Problemet er blitt ytterligere aktualisert i og med registerbaserte prosjekter som Folke- og bolig telling 2001 og statistikk over medlemmer i Den norske kirke.

På bakgrunn av en rapport fra en arbeidsgruppe med representanter fra Sentralkontoret, folkeregistrene, Statens kartverk og SSB (Notater 2000/8 fra SSB) er det av de respektive etater vedtatt tiltak for å forbedre dette samsvaret. En forutsetning for tiltakene er økt samarbeid på lokalt nivå, deriblant direkte kontakt mellom folkeregisteret og adresseansvarlig i kommunen. Vi antar at kontakt og samarbeid vil kunne opprettholdes selv med en reduksjon fra 435 til 300 kontorenheter. SSB forutsetter at organisasjonsendringen ikke vil medføre dårligere rammebetingelser for det arbeidet som er skissert i rapporten.

Endring i krysseiebestemmel-senes anvendelse på konsolidert basis

Vi viser til Finansdepartementets brev av 2. februar 2000, med forslag til endringer i konsolideringsbestemmelsene på grunn av lempingen i kravene om krysseie for forsikringsselskaper.

Statistisk sentralbyrå er enig med Finansdepartementet i at en bør avvente Banklovkomisjonens sjettede utredning når det gjelder vurdering av kapitalregler for finansforetak, slik at en i første omgang bør avgrense forskriftsendringen til konsoliderings-

spørsmålet. Det er opplagt uheldig når konsolideringsreglene slår ulikt ut avhengig av om konsernet er organisert etter holdingsselskaps- og bankkonsernmodellen eller om konsernet er organisert med forsikringsselskap som morselskap.

Kredittilsynet og Finansdepartementet foreslår i § 2 nytt ledd i forskrift om anvendelse av kapitaldekningsregler på konsolidert basis at det skal skilles mellom:

- ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner og verdipapirforetak som eies av konsernets forsikringsselskaper
- ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner og verdipapirforetak som eies av andre selskaper i konsernet.

Forutsatt at eierstrukturen i konsernene er så ryddig og oversiktlig, dvs. at det klart framgår at døtre eies kun av h.h.v. forsikringsselskap eller et ikke-forsikringsselskap i konsernet, støtter vi opp om endringsforslaget.

Morselskap plikter å utarbeide konsernregnskap. I den grad konsolidering av bank- og forsikringsregnskaper, som til dels er basert på ulike regnskapsprinsipper, utgjør et problem, bør vel også regelverket for konsernregnskap i blandede konsern vurderes i samband med kapitalreglene for finansforetak.

Forskningspublikasjoner

Nye utgivelser

Rapporter

Bjørn E. Naug:

Importandelene for industrivarer: En økonometrisk analyse på norske data

Rapporter 2000/6, 2000. Sidetall 40. ISBN 82-537-4786-1

I denne rapporten estimeres importandelsfunksjoner for fem industrivarer: Verkstedprodukter, Drikkevarer og tobakk, Tekstil- og bekledningsvarer, Foredlede jordbruks- og fiskeprodukter og samlevaren Diverse industriprodukter (øvrige industrivarer med norsk produksjon, eksklusive skip, råvarer og oljeplattformer). Importandelene for disse varene økte sterkt over estimeringsperioden 1969-1994. Vi finner at økningen primært avspeiler økt internasjonal spesialisering og at norsk industri har tappt prismessig konkurransevne på hjemmemarkedet. En svekkelse av norske bedrifters ikke-prismessige konkurransevne (NBIPK), modellert med stokastiske trender, kan forklare en mindre del av veksten i importandelene. Analysen indikerer likevel at endringer i NBIPK har gitt markert importandelsvariasjon for Verkstedprodukter og Tekstil- og bekledningsvarer. For Verkstedprodukter ser det ut til at NBIPK avhenger positivt av bedriftenes kostnadmessige konkurransevne. Importandelene for alle varene øker med norske bedrifters kapasitetsutnyttelse (*ceteris paribus*). For Tekstil- og bekledningsvarer øker dessuten importandelen med den innenlandske anvendelsen av varen.

Discussion Papers

Julie Aslaksen and Charlotte Koren:

Child Care in the Welfare State: A critique of the Rosen model

DP no. 269, 2000. Sidetall 26.

A recent study of the welfare state in Sweden, Rosen (1995, 1996, 1997), concludes that child care subsidies may lead to substantial deadweight losses that may impede economic growth and the future of the welfare state. In this article we show that the deadweight losses are highly sensitive to some parameter restrictions implied by Rosen's theoretical model. We then critically

review the relation between the parameter values in Rosen's model. Moreover, as a first approach to extend Rosen's model, we analyze the case of positive externalities associated with child quality. The positive externality provides a rationale for child care subsidies, as expected, and also influences the optimal income tax rate.

Erik Biørn, Kjersti-Gro Lindquist and Terje Skjerpen:

Micro Data On Capital Inputs: Attempts to Reconcile Stock and Flow Information

DP no. 268, 2000. Sidetall 31.

We evaluate consequences of some important assumptions of the perpetual inventory method of capital stock calculation under geometric depreciation. The data are plant-level panel data from the Norwegian manufacturing statistics, containing independent measures of capital stocks and gross investment flows for two capital types and three industries. First, we look at consequences of choosing different depreciation rates *a priori*, when we use as benchmark for the level of the capital stocks deflated fire insurance values in a specific year. The choice of depreciation rate is of substantial importance, some values resulting in decreasing, other in increasing capital stocks over time. Second, we attempt to estimate depreciation rates by combining time series on gross investment and fire insurance values for the same period. In our regression models, both systematic and random measurement errors in the fire insurance values and various forms of heterogeneity in the coefficient structure are represented. We conclude that the estimated depreciation rates vary significantly with the specification of the measurement error process and that heterogeneity in this process across plants is important.

Reprints

Torbjørn Eika and Knut A. Magnussen:

Did Norway gain from the 1979-1985 oil price shock?

Reprints no. 159, 2000. Sidetall 31.

Reprint from Economic Modelling, Vol. 17, 2000.

John K. Dagsvik:

Aggregation in Matching Markets

Reprints no. 157, 2000. Sidetall 31.

Reprint from International Economic Review, Vol. 41, No. 1, 2000.

Tor Jakob Klette and Jarle Møen:

From Growth Theory to Technology Policy - Coordination Problems in Theory and Practice

Reprints no. 156, 2000. Sidetall 22.

Reprint from Nordic Journal of Political Economy, Vol. 35, No. 1, 1999.

Notater

Terje Risberg, Gudrun Rogdaberg og Randi Marie Rosvold:

Sykepleiernes tilpasning i arbeidsmarkedet

Notater 2000/23, 2000. Sidetall 46.

Notatet er gjennomført som en del av et prosjektleder-kurs i Statistisk sentralbyrå, kalt ProMut, som ble gjennomført våren 1998. Formålet med prosjektoppgaven har vært å gi en kort oversikt over hvilke problemstillinger som videre analyse av sykepleiernes tilpasning i arbeidsmarkedet bør konsentreres om. Notatet gir en kort beskrivelse av noen teorier om tilbudet av og etterspørselen etter arbeidskraft og økonometriske tilnærminger. Vi har søkt å knytte teoriene opp mot arbeidsmarkedet for sykepleiere i den grad det har latt seg gjøre. Det er imidlertid store variasjoner i faktorsammensetningen innen ulike deler av helsesektoren. Detaljert kjennskap til faktisk tjenesteproduksjon innen ulike sektorer er tidkrevende og ligger ikke innenfor tids- og ressursrammene i dette prosjektet. En tettere kobling mellom teori og empirisk tilnærming blir dermed overlatt til videre analysearbeid. En kartlegging av relevante utenlandske studier er også foretatt. Videre har vi kartlagt noen relevante dataregistre og undersøkt hvilke relevante variable disse inneholder. En fullstendig oversikt over alle relevante registerdata har imidlertid ikke vært mulig innenfor tidsrammene. Avslutningsvis er det foretatt en kort og enkel deskriptiv analyse av sykepleiernes arbeidsmarkedstilpasning i Norge.

Birger Strøm:

**MSG-6. Utslippsmodellens
ligningsstruktur. Teknisk dokumentasjon**

Notater 2000/22, 2000. Sidetall 49.

Bente Halvorsen og Runa Nesbakken:

Fordelingseffekter av økt elektrisitetsavgift for husholdningene

Notater 2000/16, 2000: Sidetall 74.

I Nasjonalbudsjettet for 1999 pekes det på at elektrisitetsforbruket siden 1993 har oversteget produksjonen i år med normale nedbørs- og tilsigsforhold, og at man ønsker å øke elektrisitetsavgiften for husholdningskundene for å styrke kraftbalansen. På bakgrunn av synspunktene til flertallet i Energiutvalgets innstilling (jf. NOU 1998:11) har man i den forbindelse vurdert å innføre en proporsjonal eller en progressiv økning i elektrisitetsavgiften. Progressive alternativer er også diskutert i forbindelse med budsjettforhandlingene for 2000. Siden en økt elektrisitetsavgift vil medføre økte kostnader for husholdningene, var man i Energiutvalget opptatt av fordelings effekter av en slik avgiftsøkning.

Formålet med denne analysen er å vurdere effekten på fordelingen av husholdningenes konsummuligheter, målt ved husholdningenes inntekt fratrukket elektrisitetsutgiften, av økt elektrisitetsavgift. Vi ser på fire progressive og ett proporsjonalt alternativ. Vi tar i denne analysen ikke stilling til hvordan avgiften fastsettes, men søker å illustrere virkningene for gitte alternativer. Analysen er basert på et utvalg av husholdninger fra Statistisk sentralbyrås forbruksundersøkelse. Flere av forutsetningene som analysen bygger på vil bli diskutert nærmere i fremtidige arbeider på dette temaet. Resultatene som presenteres her må derfor sees på som en første tilnærming til problemstillingen.

En økning i elektrisitetsavgiften vil ikke bare ramme rike husholdninger, men også husholdninger med lave og midlere inntekter. Årsaken er at selv om det er en stigende sammenheng mellom husholdningenes elektrisitetsforbruk og inntekt, er spredningen stor. Resultatene viser videre at en proporsjonal økning i elektrisitetsavgiften jevnt over har negativ fordelings effekt, mens en progressiv økning i elektrisitetsavgiften i de fleste alternativene har positiv fordelings effekt. Disse resultatene er uavhengige av om vi forutsetter at husholdningene endrer etterspørselen etter elektrisitet når avgiften øker

eller ikke. Når vi korrigerer analysene for at husholdningene kan endre etterspørselen, dempes de positive fordelings effektene av de progressive avgiftsalternativene. Årsaken er at husholdningene velger å ta ut velferdsreduksjonen i form av redusert elektrisitetsforbruk og/eller økte utgifter til andre energibærere. Vi finner videre at husholdninger med høy inntekt har større muligheter til å gå over til alternative energityper ved en økning i elektrisitetsprisen enn lavinntektshusholdninger, fordi de i større utstrekning har oppvarmingsutstyr som ikke bruker elektrisitet. Til slutt finner vi at siden de mest progressive alternativene rammer færre husholdninger enn de mindre progressive avgiftsalternativene, vil de ikke bidra til en like stor total reduksjon i elektrisitetsetterspørselen.

Tidligere utgivelser

Statistiske analyser

Julie Aslaksen, Erik Fjærli, Jon Epland, Elsa Kirkpatrick (red.):
Inntekt, skatt og overføringer 1999.
SA 28, 1999.

Naturressurser og miljø 1999. **SA 29, 1999.**

Sosiale og økonomiske studier

Torstein Bye, Michael Hoel og Steinar Strøm:
Et effektivt kraftmarked – konsekvenser for kraftkrevende næringer og regioner. **SØS 102, 1999.**

Rapporter

Audun Langørgen:
En analyse av kommunenes hjelp til mottakere av hjemmetjenester.
Rapporter 2000/3.

Annegrete Bruvoll og Karin Ibenholt:
Framskrivning av avfalls-mengder og miljøbelastninger knyttet til sluttbehandling av avfall. **Rapport 1999/32.**

Brita Bye, Erling Holmøy og Birger Strøm:
Virkninger på samfunns-økonomisk effektivitet av en flat skattereform: Betydningen av generelle likevekts-effekter. **Rapporter 99/26.**

Torbjørn Eika og Knut Moum:
Aktivitetsregulering eller stabil valutakurs: Om penge-politikkens rolle i den norske oljeøkonomien.
Rapporter 99/23.

Torstein Bye, Jan Larsson og Øystein Døhl:
Klimagasskvoter i kraftintensive næringer. Konsekvenser for utslipp av klimagasser, produksjon og sysselsetting.
Rapporter 99/24.

Ann Christin Bøeng og Runa Nesbakken:
Energibruk til stasjonære og mobile formål per husholdning 1993, 1994 og 1995. Gjennomsnittstall basert på forbruksundersøkelsen.
Rapporter 99/22.

Andreas Benedictow:
Norsk eksport av metaller. **Rapporter 99/17.**

Jørn-Arne Jørgensen, Birger Strøm og Turid Åvitsland:
Effektive satser for næringsstøtte 1996.
Rapporter 99/14.

Hege Medin:
Valg av måleenhet i verdsetting av miljøgoder. Empiriske eksempler. -
Rapporter 99/9.

Bente Halvorsen, Bodil M. Larsen og Runa Nesbakken:
Energibruk i husholdningene 1974 – 1995. En dokumentasjon av mikrodata etablert for økonometriske formål innenfor prosjektet "Fleksibel energibruk i husholdningene". **Rapporter 99/8.**

Knut Einar Rosendahl:
Vurdering av skadefunksjonsmetoden til bruk på vegprosjekt – en case-studie.
Rapporter 99/5.

Pål Boug:
Modellering av faktoreterspørsel i norske næringer. **Rapporter 99/3.**

Anett C. Hansen:
Fremskrivning av støybelastning fra veitrafikk. **Rapporter 99/1.**

Discussion Papers

Snorre Kverndokk, Lars Lindholt and Knut Einar Rosendahl:
Stabilisation of CO₂ concentrations: Mitigation scenarios using the Petro model. **DP no. 267, 2000.**

Erling Holmøy and Torbjørn Hægeland:
Aggregate Productivity and Heterogeneous Firms. **DP no. 266, 2000.**

Yun Li:
Modeling the Choice of Working when the Set of Job Opportunities is Latent.
DP no. 265, 2000.

John K. Dagsvik:
Multinomial Choice and Selectivity.
DP no. 264, 2000.

Tom Kornstad and Thor O. Thoresen:
Means-testing the Child Benefit.
DP no. 262, 1999.

Brita Bye og Karine Nyborg:
The Welfare Effects of Carbon Policies: Grandfathered Quotas versus Differentiated Taxes. **DP no. 261, 1999.**

Thor O. Thoresen and Karl Ove Aarbu:
Income Responses to Tax Changes – Evidence from the Norwegian Tax Reform. **DP no. 260, 1999.**

Roger Bjørnstad and Ragnar Nymoen:
Wage and Profitability: Norwegian Manufacturing 1967-1998.
DP no. 259, 1999.

Lars Lindholt:
Beyond Kyoto: CO₂ permit prices and the markets for fossil fuels.
DP no. 258, 1999.

Mari Rege:
Social Norms and Private Provision of Public Goods: Endogenous Peer Groups. **DP no. 257, 1999.**

Pål Boug:
The Demand for Labour and the Lucas Critique. Evidence from Norwegian Manufacturing. **DP no. 256, 1999.**

Bente Halvorsen and Bodil M. Larsen:
Changes in the Pattern of Household Electricity Demand over Time.
DP no. 255, 1999.

Audun Langørgen and Rolf Aaberge:
A Structural Approach for Measuring Fiscal Disparities. **DP no. 254, 1999.**

Ingvild Svendsen:
Female labour participation rates in Norway – trends and cycles.
DP no. 253, 1999.

Rolf Aaberge:
Sampling Errors and Cross-Country Comparisons of Income Inequality.
DP no. 252, 1999.

Taran Fæhn and Erling Holmøy:
Welfare Effects of Trade Liberalisation in Distorted Economies. A Dynamic General Equilibrium Assessment for Norway. **DP no. 251, 1999.**

Kjell Arne Brekke and Nils Chr. Stenseth:
A Bio-Economic Approach to the study of Pastoralism, Famine and Cycles. Changes in ecological dynamics resulting from changes in socio-political factors. **DP no. 250, 1999.**

Sverre Grepperud, Henrik Wiig and Finn Roar Aune:
Maize Trade Liberalization vs. Fertilizer Subsidies in Tanzania: A CGE

Model Analysis with Endogenous Soil Fertility. **DP no. 249, 1999.**

Morten Søberg:
Asymmetric Information and International Tradable Quota Treaties. An experimental evaluation. **DP no. 248, 1999.**

Rune Johansen and John K. Dagsvik:
The Dynamics of a Behavioral Two-Sex Demographic Model. **DP no. 247, 1999.**

John K. Dagsvik and Bjørn H. Vatne:
Is the Distribution of Income Compatible with a Stable Distribution? **DP no. 246, 1999.**

Elin Berg, Snorre Kverndokk and Knut Einar Rosendahl:
Optimal Oil Exploration under Climate Treaties. **DP no. 245, 1999.**

Joe Sexton and Anders Rygh Swensen:
ECM-algorithms that converge at the rate of EM. **DP no. 244, 1999.**

Bjørn E. Naug:
Modelling the Demand for Imports and Domestic Output. **DP no. 243, 1999.**

Reprints

Olav Bjerkholt:
Ragnar Frisch og Trygve Haavelmo. **Reprints nr. 155, 2000.**

Torsten Ekedahl, Trygve Johnsen and Dag Einar Sommervoll:
Isolated rational curves on K3-fibered Calabi-Yau threefolds. **Reprints no. 154, 2000.**

Torbjørn Hægeland, Tor Jakob Klette and Kjell G. Salvanes:
Declining Returns to Education in Norway? Comparing Estimates across Cohorts, Sectors and over Time. **Reprints no. 152, 2000.**

Tor Jakob Klette:
Market Power, Scale Economies and Productivity: Estimates From a Panel of Establishment Data. **Reprints no. 151, 2000.**

Annegrete Bruvoll, Solveig Glomsrød and Haakon Vennemo:
Environmental drag: evidence from Norway. **Reprints no. 149, 2000.**

Søren Johansen and Anders Rygh Swensen:
Testing exact rational expectations in cointegrated vector autoregressive models. **Reprints no. 148, 2000.**

Runa Nesbakken:
Price sensitivity of residential energy consumption in Norway. **Reprints no. 147, 2000.**

Julie Aslaksen og Hanne A. Gravningsmyhr:
Staten - en alternativ forsørger for barn. **Reprint no. 145, 1999.**

Erik Biørn and Tor Jakob Klette:
The Labour Input Response to Permanent Changes in Output: An Errors-in-Variables Analysis Based on Panel Data. **Reprints no. 144, 1999.**

Jon Gjerde, Sverre Grepperud and Snorre Kverndokk:
Optimal Climate Policy under the Possibility of a Catastrophe. **Reprints no. 143, 1999.**

Hilde Christiane Bjørnland:
Structural Breaks and Stochastic Trends in Macroeconomic Variables in Norway. **Reprints no. 142, 1999.**

Rolf Aaberge, Ugo Colombin and Steinar Strøm:
Labour Supply in Italy: An Empirical Analysis of Joint Household Decisions, with Taxes and Quantity Constraints. **Reprints no. 141, 1999.**

Rolf Aaberge, Ugo Colombino, Steinar Strøm and Tom Wennemo:
Evaluating Alternative Tax Reforms in Italy with a Model of Joint Labor Supply of Married Couples. **Reprints no. 140, 1999.**

Erling Holmøy and Torbjørn Hægeland:
Effective Rates of Assistance for Norwegian Industries. **Reprints no. 139, 1999.**

Anne Sofie Jore, Terje Skjerpen and Anders Rygh Swensen:
Testing for Purchasing Power Parity and Interest Rate Parities on Norwegian Data. **Reprints no. 138, 1999.**

Solveig Glomsrød, Maria Dolores Monge and Haakon Vennemo:
Structural Adjustment and Deforestation in Nicaragua. **Reprints no. 136, 1999.**

Rolf Aaberge and Ingrid Melby:
The Sensitivity of Income Inequality to Choice of Equivalence Scales. **Reprints no. 135, 1999.**

Documents

Arvid Senhaji:
An Evaluation of some Technology Programs executed by the Norwegian Government in the 80's and the 90's. **Documents 2000/2.**

John K. Dagsvik:
Probabilistic Models for Qualitative Choice Behavior. An Introduction. **Documents 2000/1.**

Li-Chun Zhang and Joseph Sexton:
ABC of Markov chain. Monte Carlo. **Documents 1999/18.**

Yun Li:
An Analysis of the Demand for Selected Durables in China. **Documents 99/13.**

Kjersti-Gro Lindquist:
The Importance of Disaggregation in Economic Modelling. **Documents 99/12.**

Morten Søberg:
Experimental Economics and the US Tradable SO₂ Permit Scheme: A Discussion of Parallelism. **Documents 99/5.**

Erling Holmøy, Birger Strøm and Turid Åvitsland:
Empirical characteristics of a static version of the MSG-6 model. **Documents 99/1.**

Notater

Eline Aas:
På leting etter målefeil – en studie av pleie- og omsorgssektoren. **Notater 2000/10.**

Yun Li:
Beregning av elementærreggregater i konsumprisindeksen ved hjelp av generalisert gjennomsnitt. **Notater 1999/87.**

Gisle Frøiland:
Økonometrisk modellering av husholdningenes konsum i Norge. Demografi og formueseffekter. **Notater 1999/86.**

Robin Choudhury, Torbjørn Eika og Laila Haakonsen:

KVARTS i praksis II. Systemer og rutiner i den daglige driften.

Notater 1999/85.

Torstein Bye, Øystein Døhl og Jan Larsson:

Klimagasskvoter i kraftintensive næringer. Konsekvenser for utslipp av klimagasser, produksjon og sysselsetting. Regionale konsekvenser.

Notater 1999/80.

Bente Halvorsen og Mona Irene Hansen:

Dokumentasjon av utdrag fra skattestatistikken 1974-1994 for kobling mot forbruksundersøkelsen.

Notater 1999/75.

Audun Langørgen og Rolf Aaberge:

Like kommuner. **Notater 1999/73.**

Karin Ibenholt:

Framskrivning av avfall og tilhørende utslipp ved bruk av MSG6. Teknisk dokumentasjon. **Notater 1999/72.**

Bente Halvorsen:

Dokumentasjon av analysefiler til prosjektet "Fleksibel energibruk i husholdningene". Forbruksundersøkelsen 1974-1995. **Notater 99/22.**

Bente Halvorsen:

Dokumentasjon av analysefiler til prosjektet "Fleksibel energibruk i husholdningene". Prisdata for varer og tjenester (1975-1994), husholdningstariffer for elektrisitet (1975-1996) og temperaturdata (1957-1996).

Notater 99/21.

Bente Halvorsen og Knut Reidar Wangen:

Dokumentasjon av utdrag fra skattestatistikken 1975-1985 for kobling mot forbruksundersøkelsen.

Notater 99/20.

Arne Jon Isachsen, Svein Oskar Stoknes og Geir H. Bjønnes:

Den store gjettekonkurransen.

Notater 99/16.

Morten Sjøberg:

Instruksjoner til og data fra eksperiment om internasjonal kvotehandel.

Notater 99/7.

Karin Ibenholt og Kjell Arne Brekke:

Rammevilkår for produksjon av brukt papir. **Notater 99/2.**

Innholdsfortegnelse for Økonomiske analyser (ØA) og Economic Survey (ES) de siste 12 måneder

Innholdsfortegnelse for tidligere utgivelser av Økonomiske analyser og Economic Survey kan fås ved henvendelse til Aud Walseth, Statistisk sentralbyrå, telefon: 22 86 47 57, telefax: 22 11 12 38, E-post: Aud.Walseth@ssb.no

Økonomiske analyser

ØA 3/99:

Ann Christin Bøeng og Torstein Bye: Avkastning i kraftsektoren i Norge, 3-14.

Lars Lindholt: Rammesvilkår for energigjenvinning av plastavfall, 15-20.

Hege Marie Edvardsen: BNP og husholdningenes inntekter: En regional analyse, 21-26.

ØA 4/99:

Björg Langset og Thor Olav Thoresen: Økningen i minstepensjonen. Er pensjonistenes inntekter blitt jevnere fordelt? 3-10.

Tom Kornstad og Thor Olav Thoresen: Universell eller inntektsavhengig barne-trygd? 11-17.

Karin Ibenholt: Effektiv støtte til produsenter av brunt papir, 18-27.

Tore Halvorsen: Reviderte nasjonalregnskapstall for 1996-1998, 28-29.

Thomas Olsen: Offentlig forvaltningsinntekter i 1998, 30-32.

ØA 5/99:

Konjunkturtendensene, 3-20.

Audun Langørgen: Noen kommuner er mer like enn andre kommuner, 24-33.

Bente Halvorsen og Bodil M. Larsen: Hvilke faktorer har betydning for veksten i husholdningenes elektrisitetsforbruk? 33-41.

ØA 6/99:

Konjunkturtendensene, 3-21

Taran Fæhn og Erling Holmøy: Velferdsvirkninger av multinasjonale handelsavtaler, 25-31.

Øystein Døhl: Temperaturens betydning for energiforbruket, 32-37.

ØA 7/99

Nils Martin Stølen: Tilbud og etterspørsel for ulike typer arbeidskraft, 5-9.

Pål Boug: Etterspørsel etter arbeidskraft i industrien, 10-15.

Ketil Myran og Lasse Sandberg: Matvarepriser i Norge, Sverige og Danmark, 16-20.

ØA 8/99:

Jens Nordby: Pensjonsordninger utenom Folketrygden, 3-9

Kjell Arne Brekke: Sjølvbilde, statusjag og miljøydelegging, 10-15.

Hege Medin og Karine Nyborg: Hva er nytten av et godt miljø? Noen regneeksempler, 16-24.

ØA 9/99:

Konjunkturtendensene, 3-22.

Knut Ø. Sørensen og Håvard Sjølie: Grønne skatter belyst ved nasjonalregnskapet, 25-30.

Annegrete Bruvoll, Ketil Flugsrud og Hege Medin: Økonomisk vekst treng ikke gi dårligere miljø, 31-43.

ØA 1/2000:

Økonomisk utsyn over året 1999, 3-88.

ØA 2/2000:

Stein Hansen og Tor Skoglund: Sysselsetting og utførte timeverk i kvartalsvis nasjonalregnskap, 3-10.

Magne Bråthen: Evaluering av arbeidsmarkedstiltak, 11-18.

Jan-Erik Lystad: En ferierende klasse? Perspektiver på ferievaner, inntekt og utdanning, 19-24.

Economic Survey

ES 2/99:

Economic trends, 3-20.

Hege Marie Edvardsen: Value added and household income: A regional perspective, 21-26.

Lasse Sigbjørn Stambøl: Interregional labour force mobility in Norway. Gross-stream analysis and supply-side adjustments, 27-37.

ES 3/99:

Economic trends, 3-22.

Ann Christin Bøeng og Torstein Bye: Profits in the Norwegian electricity sector, 23-34.

Bente Halvorsen og Bodil M. Larsen: Factors determining the growth in residential electricity consumption, 35-42.

ES 4/99:

Economic trends, 3-23.

Hege Medin og Karine Nyborg: What is the benefit of a good environment?, 24-32.

ES 1/2000:

Economic survey 1999, 3-37.

Taran Fæhn og Erling Holmøy: Welfare effects of multinational trade agreements, 38-46.

Konjunkturindikatorer for Norge

Tabell	Side	Figur	Side
Konjunkturbarometeret			
1.1. Konjunkturbarometer, industri og bergverk. Sesongjustert og glattet	2*	1.1. Konjunkturbarometer. Produksjon og sysselsetting, faktisk utvikling	3*
		1.2. Konjunkturbarometer. Generell bedømmelse av utsiktene, neste kvartal	3*
		1.3. Konjunkturbarometer. Kapasitetsutnyttingsgraden ved nåværende produksjonsnivå	3*
		1.4. Konjunkturbarometer. Faktorer som begrenser produksjonen i industrien	3*
Ordre			
2.1. Ordretilgang. Sesongjusterte og glattede verdiindekser	2*	2.1. Ordre. Odretilgang og ordreserver i industri ialt	3*
2.2. Ordreserver. Sesongjusterte og glattede verdiindekser	2*	2.2. Ordre. Ordretilgang og ordreserver i bygg og anlegg i alt ...	3*
Arbeidskraft			
3.1. Arbeidsmarked. 1 000 personer og prosent. Sesongjustert ...	4*	3.1. Arbeidsstyrke, sysselsatte og ukeverk	5*
		3.2. Arbeidsledige og beholdning av ledige plasser	5*
Produksjon			
4.1. Produksjon: Sesongjusterte volumindekser 1995=100.	4*	4.1. Produksjon. Olje og naturgass	5*
4.2. Produksjon og omsetning. Indekser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før	6*	4.2. Produksjon. Industri og kraftforsyning	5*
		4.3. Produksjon. Innsatsvarer og energivarer	5*
		4.4. Produksjon. Investeringsvarer og konsumvarer	5*
		4.5. Produksjonsindeks for bygg og anlegg	7*
		4.6. Hotellovernattinger	7*
Investeringer			
5.1. Antatte og utførte investeringer ifølge SSBs investeringsstatistikk. Mrd. kroner.	6*	5.1. Antatte og utførte investeringer i industri	7*
5.2. Påløpte investeringskostnader. Mrd. kroner. Næringslivets samlede årsanslag for investeringsåret gitt på ulike tidspunkter.	6*	5.2. Årsanslag for påløpte investeringskostnader i industri og bergverk gitt på ulike tidspunkter	7*
5.3. Igangsetting av nye bygg og bygg under arbeid	8*	5.3. Årsanslag for påløpte investeringskostnader i oljevirksomheten gitt på ulike tidspunkter	7*
		5.4. Årsanslag for påløpte investeringskostnader i kraftforsyning gitt på ulike tidspunkter	7*
		5.5. Bygg satt i gang. Boliger.	9*
		5.6. Bygg satt i gang. Driftsbygg	9*
		5.7. Bygg under arbeid	9*
Forbruk			
6.1. Forbruksindikatorer	8*	6.1. Detaljomsetning	9*
		6.2. Varekonsumindeks (volum)	9*
		6.3. Registrerte nye personbiler	9*
Priser			
7.1. Pris- og kostnadsindekser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før	10*	7.1. Pris- og kostnadsindekser. Nivå og endring	11*
7.2. Produktpriser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før	10*	7.2. Produktpriser. Nivå og endring	11*
7.3. Prisindekser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før	12*	7.3. Boligpriser. Prosentvis endring fra samme kvartal året før	11*
7.4. Månedstjeneste og avtalt lønn. Indeks	12*	7.4. Spotpris elektrisk kraft	11*
		7.5. Spotpris Brent Blend	11*
		7.6. Spotpris aluminium og eksportprisindeks for treforedlingsprodukter	11*
Finansmarked			
8.1. Utvalgte norske rentesatser. Prosent.	12*	8.1. 3 måneders eurorente	15*
8.2. Eurorenter og effektiv rente på statsobligasjoner. Prosent.	13*	8.2. Utlånsrente og innskuddsrente	15*
8.3. Valutakurser, Norges Banks penge- og kredittindikatorer og aksjekursindeks for Oslo Børs	13*	8.3. Valutakursindekser	15*
		8.4. Norges Banks penge- og kredittindikator	15*
Utenrikshandel			
9.1. Innførsel og utførsel av varer. Mill. kroner Sesongjustert	14*	9.1. Utenrikshandel	15*
9.2. Utenriksregnskap. Mill. kroner	14*	9.2. Driftsbalansen	15*

1.1. Konjunkturbarometer, industri og bergverk. Sesongjustert og glattet

	Faktisk utvikling fra foregående kvartal og forventet utvikling i kommende kvartal. Diffusjonsindeks ¹				Kapasitets- utnyttning ²	Faktorer som begrenser produksjonen. Prosent av foretakene			
	Produksjon		Sysselsetting			Etterspørsel	Kapasitet	Arbeidskraft	Råstoff
	Faktisk	Forventet	Faktisk	Forventet					
Prosent									
1996									
4. kvartal	57,6	61,3	55,5	52,3	82,2	48,6	12,1	9,1	4,5
1997									
1. kvartal	59,2	61,5	55,9	52,1	82,6	45,7	15,1	9,0	4,2
2. kvartal	60,0	60,7	56,0	52,5	82,9	44,2	15,9	9,4	4,1
3. kvartal	60,5	61,8	55,7	53,9	83,0	45,9	13,9	10,2	4,1
4. kvartal	58,1	61,9	54,3	54,0	82,8	48,4	12,1	10,6	3,9
1998									
1. kvartal	56,1	59,3	53,2	53,0	82,6	50,6	11,5	10,7	3,7
2. kvartal	55,5	54,6	52,8	50,0	82,4	53,5	11,0	10,5	3,5
3. kvartal	54,4	51,5	51,1	46,1	81,8	57,8	10,2	9,0	3,1
4. kvartal	50,8	50,1	47,7	42,5	81,1	62,9	9,4	6,7	2,9
1999									
1. kvartal	48,5	50,1	44,5	39,9	80,6	68,1	7,7	4,9	2,9
2. kvartal	47,6	50,6	41,4	39,0	80,2	71,3	6,3	4,3	3,1
3. kvartal	47,8	50,9	39,9	39,8	79,8	70,7	6,3	4,5	3,3
4. kvartal	49,9	50,5	41,2	41,4	79,8	69,3	6,6	5,3	3,6

¹ Beregnet som summen av andelen av foretakene som har svart STØRRE og halvparten av andelen av foretakene som har svart UENDRET. ² Veidd gjennomsnitt for kvartalet.
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

2.1. Ordretilgang. Sesongjusterte og glattede verdiindekser

	Ordrebasert industri. 1995=100					Bygg og anlegg. 1. kv. 1992=100			
	I alt	Metaller og metallvarer	Maskiner og utstyr	Transportmidler	Kjemiske råvarer	I alt	Anlegg	Boligbygg	Andre bygg
1995	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	117,7	99,6	104,6	144,1
1996	114,3	107,2	130,0	137,4	104,8	124,3	97,8	104,2	159,0
1997	131,4	118,6	158,4	165,4	114,6	137,0	95,8	115,9	188,6
1998	130,7	121,1	161,4	131,6	121,4	153,2	112,9	131,0	205,5
1999	119,8	112,2	137,8	112,1	128,3	146,6	80,4	183,5	202,8
1998									
1. kvartal	136,9	127,4	176,2	151,6	117,6	166,1	128,9	132,6	217,9
2. kvartal	134,3	124,4	168,8	137,1	119,6	161,0	122,0	129,9	215,5
3. kvartal	128,9	119,0	156,1	123,6	122,6	147,1	108,1	127,6	198,0
4. kvartal	122,7	113,5	144,4	114,3	125,8	138,6	92,7	134,1	190,5
1999									
1. kvartal	118,3	110,3	137,9	111,4	128,0	139,1	86,5	154,7	193,0
2. kvartal	117,5	110,0	136,5	111,6	128,7	144,3	88,3	181,3	195,6
3. kvartal	119,7	112,5	137,6	112,3	128,4	150,4	79,5	197,7	206,8
4. kvartal	123,7	116,2	139,1	113,0	128,0	152,8	67,4	200,3	215,8

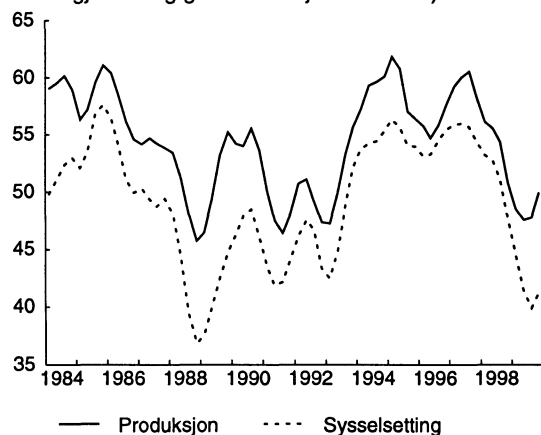
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

2.2. Ordreserve. Sesongjusterte og glattede verdiindekser

	Ordrebasert industri. 1995=100					Bygg og anlegg. 1. kv. 1992=100			
	I alt	Metaller og metallvarer	Maskiner og utstyr	Transportmidler	Kjemiske råvarer	I alt	Anlegg	Boligbygg	Andre bygg
1995	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	116,2	93,0	125,4	153,3
1996	106,3	98,5	92,5	140,0	101,4	132,3	102,8	136,0	179,7
1997	128,9	109,9	107,3	170,6	115,2	144,1	97,5	161,7	218,2
1998	136,2	137,7	118,4	171,9	125,3	169,4	113,8	185,9	259,0
1999	106,1	137,2	94,0	121,2	95,4	162,5	80,5	251,8	267,2
1998									
1. kvartal	141,1	130,9	123,5	186,2	124,9	166,5	115,7	185,7	245,3
2. kvartal	140,6	137,7	123,3	180,9	127,6	172,5	118,0	187,2	257,9
3. kvartal	135,8	141,1	117,7	168,5	127,1	171,2	115,0	182,3	264,9
4. kvartal	127,2	141,2	109,0	152,0	121,4	167,4	106,5	188,4	268,1
1999									
1. kvartal	117,1	139,3	100,3	136,4	111,2	163,7	95,2	209,2	267,8
2. kvartal	108,0	137,1	94,2	124,1	99,4	162,0	85,8	238,2	265,7
3. kvartal	101,4	135,9	91,1	115,0	89,0	162,5	75,9	268,7	266,2
4. kvartal	97,9	136,3	90,4	109,4	82,1	161,7	65,1	291,1	268,9

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

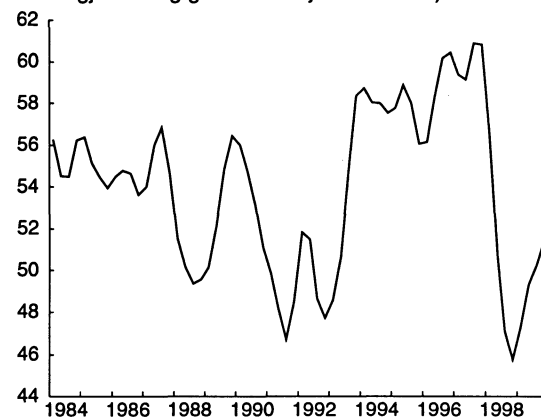
Fig. 1.1 Konjunkturbarometer: Industri og bergverk
Produksjon og sysselsetting, faktisk utvikling, kvartal.
Sesongjustert og glattet diffusjonsindeks 1) Prosent

1) Se fotnote 1) til tabell 1.1

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

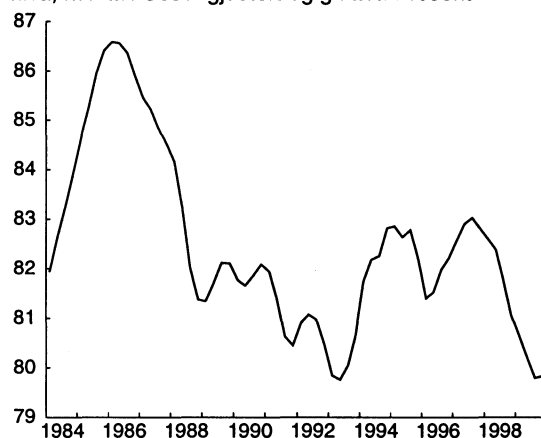
Fig. 1.2 Konjunkturbarometer: Industri og bergverk
Generell bedømmelse av utsiktene, neste kvartal.
Sesongjustert og glattet diffusjonsindeks 1) Prosent

1) Se fotnote 1) til tabell 1.1

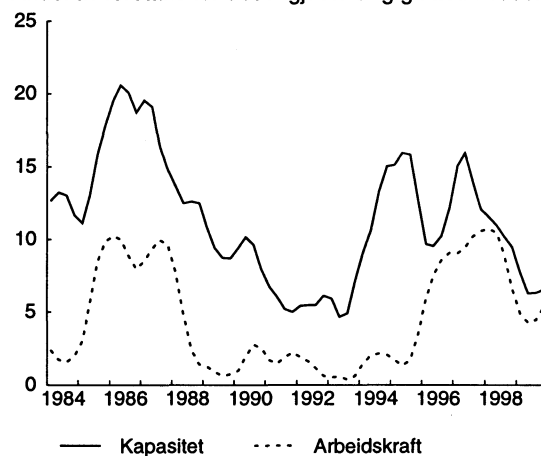
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 1.3 Konjunkturbarometer: Industri og bergverk
Kapasitetsutnyttingsgraden ved nåværende produksjonsnivå, kvartal. Sesongjustert og glattet. Prosent

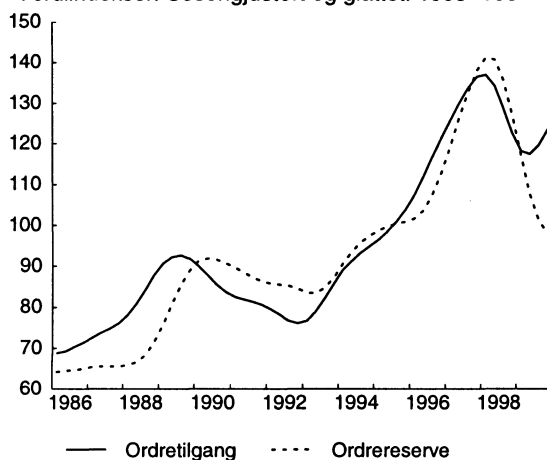
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 1.4 Konjunkturbarometer: Industri og bergverk
Faktorer som begrenser prod. i industrien, kvartal.
Andel av foretakene. Sesongjustert og glattet. Prosent

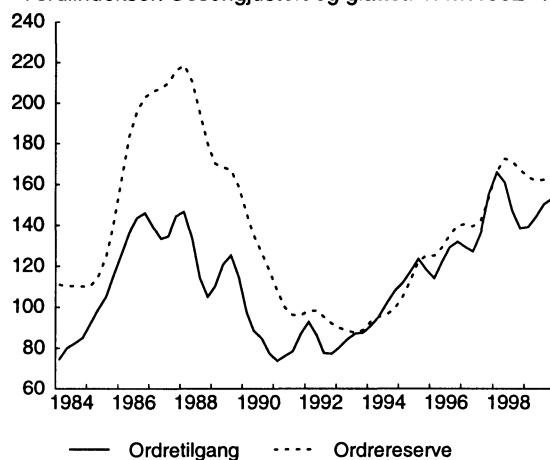
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 2.1 Ordre (kvartal)
Ordretilgang og ordresreserve. Ordrebaseret industri ialt.
Verdiindekser. Sesongjustert og glattet. 1995=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 2.2 Ordre (kvartal)
Ordretilgang og ordresreserve. Bygg og anlegg ialt.
Verdiindekser. Sesongjustert og glattet. 1. kv.1992=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

3.1. Arbeidsmarked. 1000 personer og prosent. Sesongjustert

	Arbeidskraftundersøkelsen ¹					Arbeidsdirektoratet			
	Sysselsatte	Ukeverk	Arbeidsstyrken	Arbeidsledige	Arbeidsledighet. Prosent av arbeidsstyrken	Registrerte ledige ²	Registrerte ledige og personer på tiltak ²	Tilgang på ledige stillinger	Beholdning av ledige stillinger
1995	2 079	1 725	2 186	107	4,9	102,1	146,8	23,0	8,8
1996	2 132	1 716	2 240	108	4,8	90,9	127,8	26,0	10,0
1997	2 195	1 770	2 287	92	4,0	73,5	96,0	32,5	14,0
1998	2 248	1 813	2 323	74	3,2	55,9	70,6	39,3	18,6
1999	2 258	1 798	2 333	75	3,2	59,6	67,9	42,2	17,8
1998									
Oktober	2 252	1 818	2 326	66	2,8	57,7	68,5	37,4	18,9
November	2 259	1 817	2 330	70	3,0	58,4	68,3	38,3	18,7
Desember	2 258	1 821	2 327	69	3,0	59,2	67,3	43,8	17,9
1999									
Januar	2 259	1 805	2 328	70	3,0	58,6	66,9	37,4	18,5
Februar	2 258	1 800	2 327	69	3,0	58,1	66,6	40,6	18,1
Mars	2 256	1 794	2 327	72	3,1	58,2	66,6	40,6	17,0
April	2 255	1 808	2 324	70	3,0	58,8	67,5	38,9	18,0
Mai	2 260	1 803	2 330	70	3,0	55,3	63,9	41,7	19,1
Juni	2 258	1 804	2 327	69	3,0	57,6	64,9	42,0	16,8
Juli	2 254	1 795	2 325	72	3,1	59,5	66,2	33,2	18,4
August	2 249	1 794	2 325	76	3,3	61,3	67,5	39,6	17,6
September	2 255	1 791	2 340	85	3,6	61,1	69,4	47,3	18,5
Oktober	2 264	1 797	2 351	87	3,7	61,8	70,7	45,5	18,2
November	2 265	1 794	2 350	86	3,6	62,6	72,0	46,2	17,2
Desember	2 260	1 782	2 346	86	3,7	62,2	70,9	56,1	17,4
2000									
Januar	2 264	1 790	2 350	86	3,6	62,6	71,9	46,8	17,2
Februar	..	..	..	..	..	62,5	72,6	46,7	17,2
Mars	..	..	..	..	..	62,0	73,0	53,7	18,4

¹ Tre måneders glidende sentrert gjennomsnitt. Tallene for februar, mai, august og november gir gjennomsnittet for henholdsvis 1., 2., 3. og 4. kvartal.² Tallene er justert bakover for brudd i serien fra januar 1999.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Arbeidsdirektoratet.

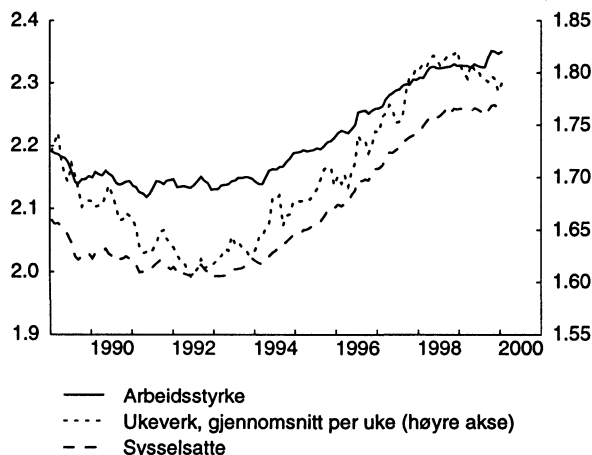
4.1. Produksjon. Sesongjusterte volumindekser. 1995=100

	Etter næring				Etter sluttanvendelse				Nye bygg
	Total indeks ¹	Råolje og naturgass	Industri	Kraftforsyning	Innsatsvarer	Investeringsvarer	Konsumvarer	Energi-varer	
1995	100,1	100,0	100,1	99,9	100,0	99,9	100,1	100,0	100,0
1996	105,4	113,3	102,6	83,6	101,2	103,2	103,7	108,0	103,9
1997	108,9	116,3	106,0	91,3	104,7	106,7	111,2	107,3	115,4
1998	108,0	109,5	108,9	94,9	107,3	113,3	110,9	102,9	..
1999	107,8	110,2	106,3	100,1	104,6	110,9	107,9	104,2	..
1998									
August	105,2	90,5	110,1	101,3	111,7	113,7	109,4	89,8	..
September	109,9	111,5	109,7	99,7	107,7	115,3	111,9	104,6	..
Oktober	107,8	106,2	109,4	98,7	105,9	115,0	112,7	101,6	..
November	106,6	106,2	108,7	96,8	105,5	114,8	110,3	100,2	..
Desember	104,3	106,3	107,9	91,6	105,2	118,3	105,9	99,1	..
1999									
Januar	107,4	110,7	107,6	95,4	104,8	113,2	109,8	103,6	..
Februar	107,2	109,4	107,8	98,3	105,3	113,4	108,9	103,2	..
Mars	106,9	107,8	108,1	95,3	106,1	112,1	112,1	101,9	..
April	103,8	103,5	107,0	93,2	106,1	111,6	105,2	98,0	..
Mai	106,1	108,5	103,7	99,4	101,2	110,4	106,3	103,1	..
Juni	105,7	108,4	106,4	104,2	104,6	113,7	108,0	103,7	..
Juli	112,9	110,7	106,1	117,5	104,4	110,9	106,2	107,8	..
August	111,5	112,8	105,5	108,4	103,5	115,1	107,8	108,2	..
September	104,3	105,7	105,6	94,2	105,1	109,0	106,3	99,6	..
Oktober	106,4	110,7	105,6	91,1	104,1	108,8	107,1	103,7	..
November	110,0	117,0	105,9	99,0	104,3	109,2	109,0	108,4	..
Desember	111,7	117,2	106,1	105,1	105,6	103,8	108,2	109,2	..
2000									
Januar	110,1	112,6	106,5	105,2	106,3	109,5	107,5	105,9	..

¹ Olje- og gassutvinning, industri, bergverk og kraftforsyning.

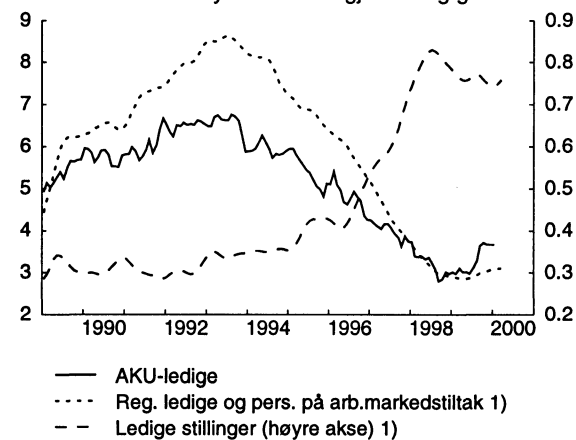
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 3.1 Arbeidsstyrke, sysselsatte og ukeverk
Millioner. Sesongjusterte og glattede månedstall.

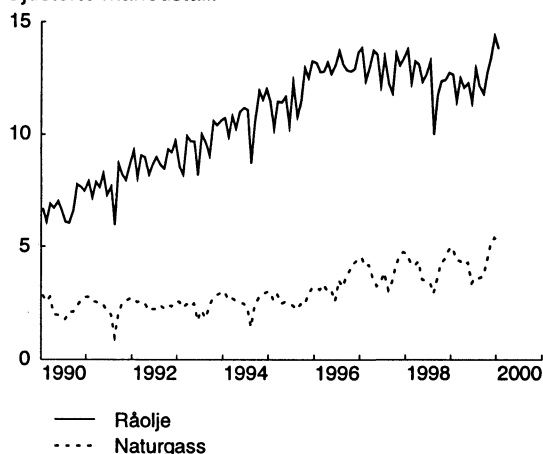
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 3.2 Arbeidsledige og beholdning av ledige stillinger, månedstall
Prosent av arbeidsstyrken. Sesongjustert og glattet

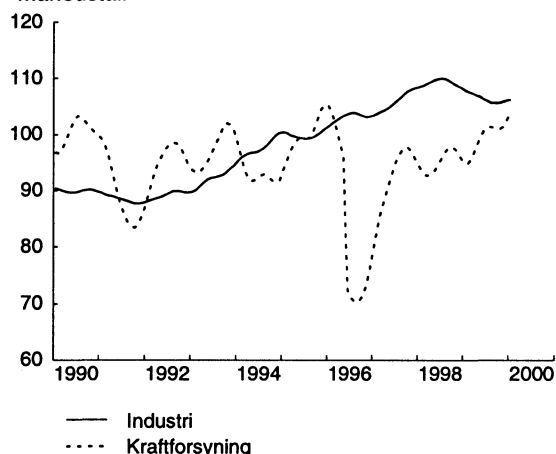
1) Justert bakover for brudd i serien fra januar 99
Kilde: Arbeidsdirektoratet og Statistisk sentralbyrå.

Fig. 4.1 Produksjon: Olje og naturgass
Råolje (mill tonn) og naturgass (mrd. Sm3)
Ujusterte månedstall.

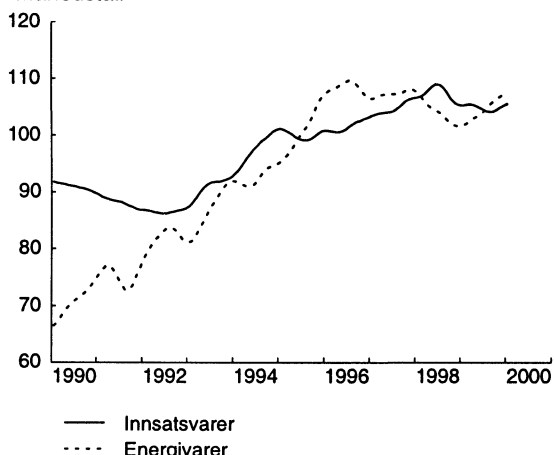
Kilde: Oljedirektoratet.

Fig. 4.2 Produksjon: Industri ialt og kraftforsyning
Sesongjusterte og glattede volumindekser. 1995=100
Månedstall

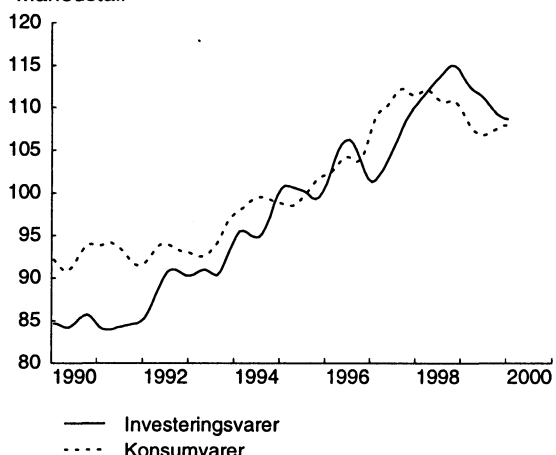
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 4.3 Produksjon: Innsatsvarer og energivarer
Sesongjusterte og glattede volumindekser. 1995=100
Månedstall

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 4.4 Produksjon: Investerings- og konsumvarer
Sesongjusterte og glattede volumindekser. 1995=100
Månedstall

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

4.2. Produksjon og omsetning. Indekser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før

	Bygge- og anleggsproduksjon.		Engroshandelsomsetning.		Omsetning for forretningsmessig tjenesteyting. Verdi		Hotellomsetning. Verdi	
	Volum		Volum		Nivå		Verdi	
	Nivå	Endring	Nivå	Endring	Nivå	Endring	Nivå	Endring
	1995=100		1995=100		1.kv 1997=100		1992=100	
1996	105,7	5,6	104,3	4,3	93,2	..	122,0	6,5
1997	114,6	8,5	112,9	8,2	110,7	18,8	132,0	8,2
1998	120,1	4,8	116,9	3,5	126,3	14,1	144,9	9,8
1999	122,7	2,2	..	..	..	..	153,9	6,2
1997								
1. kvartal	107,6	9,3	100,3	-0,7	100,0	12,2	115,0	2,9
2. kvartal	111,5	7,7	116,1	15,5	111,5	18,9	137,1	11,5
3. kvartal	115,2	7,1	109,9	9,2	104,8	23,9	160,6	7,4
4. kvartal	124,2	9,8	125,3	8,8	126,5	20,2	115,2	10,9
1998								
1. kvartal	118,9	10,5	113,0	12,7	118,7	18,7	129,5	12,6
2. kvartal	121,0	8,5	113,7	-2,1	124,8	11,9	140,8	2,7
3. kvartal	120,0	4,2	113,9	3,6	118,4	13,0	177,6	10,6
4. kvartal	120,6	-2,9	126,8	1,2	143,4	13,4	131,7	14,4
1999								
1. kvartal	118,8	-0,1	113,4	0,4	128,5	8,3	139,8	8,0
2. kvartal	123,1	1,7	113,8	0,1	127,2	1,9	159,9	13,6
3. kvartal	121,4	1,2	..	..	..	..	185,4	4,4
4. kvartal	127,6	5,8	..	..	..	..	130,6	-0,8

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

5.1. Antatte og utførte investeringer ifølge SSBs investeringsstatistikk¹. Mrd. kroner

	Industri			Kraftfor- syning	Antatte	Oljevirksomhet (ujustert)					
	Antatte, sesongjust.	Utførte, ujustert	Utførte, sesongjust.			Utførte	Utførte				
							I alt	Leting	Utbygging	Felt i drift	Rørtransport
1996	..	13,8	13,8	4,0	..	47,9	5,5	25,3	9,0	6,0	
1997	..	14,2	14,2	3,9	..	62,5	8,3	35,3	9,2	8,2	
1998	..	16,5	16,3	4,2	..	79,2	7,6	45,1	12,4	8,4	
1999	..	12,6	12,7	4,2	..	69,0	5,0	35,1	19,9	4,7	
1998											
1. kvartal	4,2	2,8	3,6	0,7	18,1	16,9	2,2	9,0	2,9	2,0	
2. kvartal	4,6	3,9	4,0	1,1	20,6	20,1	1,6	12,0	3,1	2,1	
3. kvartal	4,9	4,4	4,4	1,2	20,9	21,3	1,9	11,9	3,2	2,5	
4. kvartal	4,8	5,3	4,3	1,2	19,0	20,9	1,8	12,2	3,3	1,7	
1999											
1. kvartal	3,9	2,6	3,4	0,8	18,8	18,9	1,6	9,4	4,4	2,0	
2. kvartal	3,7	3,2	3,2	1,0	20,0	18,9	1,1	9,3	6,0	1,4	
3. kvartal	3,4	2,9	2,9	1,0	18,6	16,6	1,1	8,6	5,1	1,1	
4. kvartal	3,4	3,9	3,1	1,5	14,1	14,7	1,3	7,9	4,5	0,2	
2000											
1. kvartal	3,3	..	..	..	11,5	..	..	..	..	..	

¹ Tallene for antatte og utførte investeringer i et kvartal er hentet fra investeringsundersøkelsen for henholdsvis samme og påfølgende kvartal.

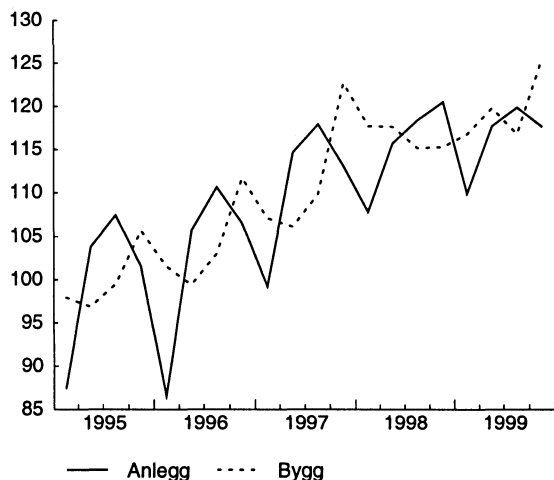
Kilde: Statistisk sentralbyrå

5.2. Påløpte investeringskostnader. Mrd. kroner. Næringens samlede årsanslag for investeringsåret (år t) gitt på ulike tidspunkter i året før investeringsåret (t-1) og året etter investeringsåret (t+1)

	Industri og bergverksdrift				Kraftforsyning				Oljevirksomhet			
	1997	1998	1999	2000	1997	1998	1999	2000	1997	1998	1999	2000
År t-1												
2. kvartal	10,2	10,7	10,1	10,2	2,6	3,2	4,7	4,0	33,2	46,4	52,0	46,2
3. kvartal	10,8	12,2	10,4	10,3	2,8	4,6	5,0	3,3	43,0	58,5	59,6	43,6
4. kvartal	12,7	14,8	11,7	11,4	3,2	4,3	4,3	3,3	51,5	66,4	64,5	48,5
År t												
1. kvartal	13,8	16,6	12,6	12,0	3,7	5,6	4,9	4,5	54,9	71,0	62,1	49,5
2. kvartal	14,6	16,7	13,0	..	4,1	4,7	4,8	..	57,5	75,9	71,4	..
3. kvartal	15,0	17,1	13,1	..	4,3	5,0	4,6	..	66,2	76,8	72,9	..
4. kvartal	14,5	16,7	12,7	..	4,2	4,8	4,3	..	63,1	77,4	68,4	..
År t+1												
1. kvartal	14,4	16,7	12,9	..	3,9	4,2	4,2	..	62,5	79,2	69,0	..

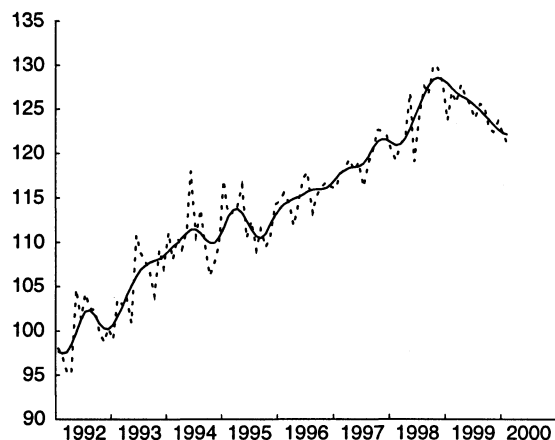
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 4.5 Produksjonsindeks for bygg og anlegg
Kvartalsvis volumindeks. 1995=100.

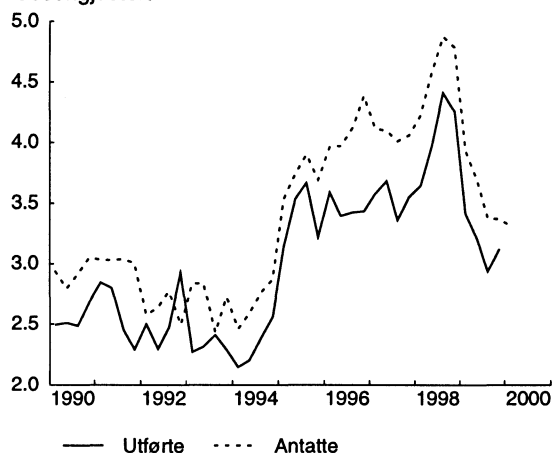
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 4.6 Hotellovernattinger
Månedsindeks. 1992=100. Sesongjustert og trend

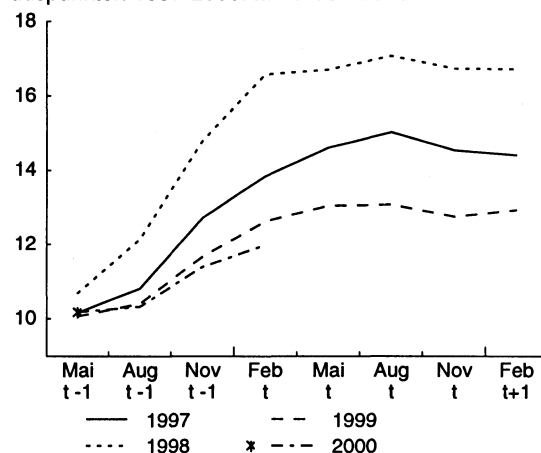
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 5.1 Investeringer: Industri
Antatte og utførte per kvartal. Milliarder kroner.
Sesongjustert

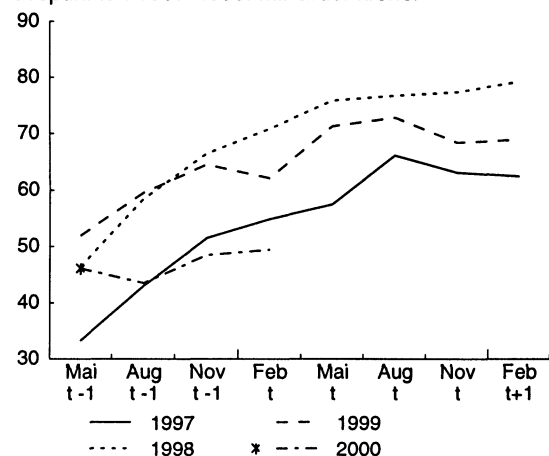
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Fig. 5.2 Investeringer: Industri og bergverksdrift
Påløpte kostnader, årsanslag gitt på ulike
tidspunkter. 1997-2000. Milliarder kroner

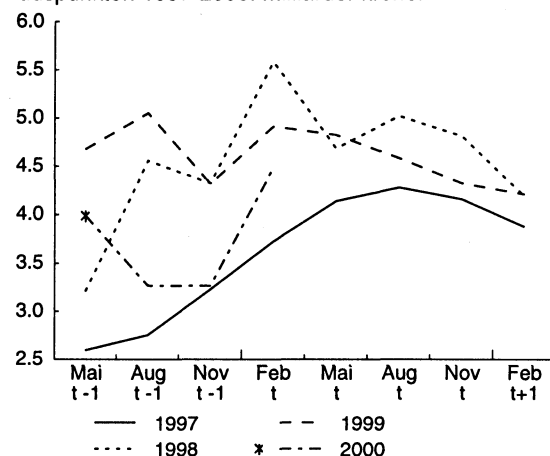
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 5.3 Investeringer: Oljevirksomhet
Påløpte kostnader, årsanslag gitt på ulike
tidspunkter. 1997-2000. Milliarder kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 5.4 Investeringer: Kraftforsyning
Påløpte kostnader, årsanslag gitt på ulike
tidspunkter. 1997-2000. Milliarder kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

5.3. Igangsetting av nye bygg og bygg under arbeid*

	Bygg satt igang					Bygg under arbeid. Bruksareal. 1000 kvm. Utgangen av perioden	
	Antall boliger		Bolig bruksareal 1000 kvm		Andre bygg. Bruksareal. 1000 kvm. Trend ¹	Boliger. Trend	Andre bygg. Trend
	Sesongjustert nivå	Trend. Endring fra forrige periode. Årlig rate. Prosent	Sesongjustert nivå	Trend. Endring fra forrige periode. Årlig rate. Prosent			
1994	21 240	31,2	2 987	38,9	2 463	2 568	2 851
1995	20 011	-5,8	2 874	-3,8	2 752	2 601	3 221
1996	18 743	-6,3	2 907	1,1	3 131	2 872	3 726
1997	21 259	13,4	3 232	11,2	3 619	3 213	4 453
1998	19 646	-7,6	3 014	-6,7	3 036	3 032	4 160
1997							
September	1 914	6,1	269	-13,1	304	2 969	4 191
Oktober	1 654	4,6	254	-8,4	303	2 989	4 295
November	1 728	0,8	250	-2,5	300	3 011	4 383
Desember	1 488	-4,9	247	0,9	294	3 038	4 450
1998							
Januar	1 800	-11,7	260	-3,1	288	3 066	4 493
Februar	1 955	-17,6	294	-11,4	280	3 092	4 520
Mars	1 947	-21,7	296	-22,3	271	3 105	4 537
April	1 722	-24,3	243	-34,8	263	3 096	4 549
Mai	1 548	-25,2	225	-41,6	256	3 067	4 548
Juni	1 322	-24,0	204	-38,8	249	3 023	4 522
Juli	1 562	-21,3	227	-24,3	245	2 973	4 470
August	1 358	-17,7	200	0,5	241	2 925	4 395
September	1 434	-13,5	215	27,0	238	2 886	4 314
Oktober	1 620	-8,9	232	39,7	234	2 863	4 244
November	1 644	-4,6	231	34,7	231	2 856	4 184
Desember	1 651	-2,6	313	25,9	228	2 860	4 129
1999							
Januar	1 510	-2,9	234	18,0	224	2 865	4 072
Februar	1 360	-5,4	189	19,2	222	2 872	4 016

* Publisering av disse seriene er midlertidig stoppet.

¹ Tallene omfatter ikke bygg til jordbruk, skogbruk og fiske.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

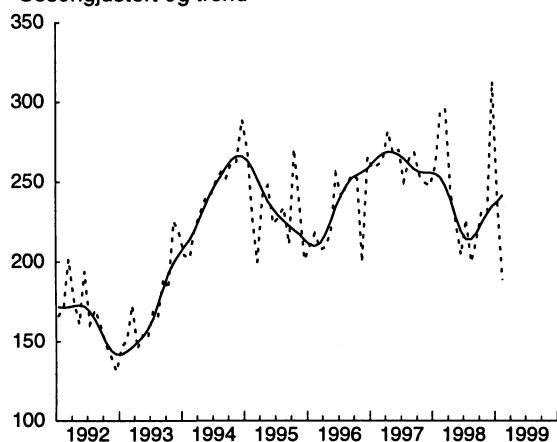
6.1. Forbruksindikatorer

	Detaljomsætningsvolum		Varekonsumindeks ¹		Førstegangsregistrerte personbiler		Hotellovmattinger, ferie og fritid	
	Sesongjustert indeks	Trend. Prosent endring fra forrige periode. Årlig rate	Sesongjustert indeks	Trend. Prosent endring fra forrige periode. Årlig rate	Sesongjustert nivå. 1000	Trend. Prosent endring fra forrige periode. Årlig rate	Sesongjustert nivå	Trend. Prosent endring fra forrige periode. Årlig rate
	1995=100		1995=100		1 000		1 000	
1995	100,0	2,9	100,0	2,5	97,1	7,2	8 306,1	-1,9
1996	102,5	2,9	104,8	5,2	146,7	50,0	8 351,6	1,8
1997	107,5	4,7	109,3	4,1	155,0	5,3	8 381,5	-0,2
1998	112,8	4,9	112,9	3,2	139,9	-8,7	8 572,3	2,0
1999	115,0	1,9	114,4	1,3	124,1	-12,2	8 659,3	1,2
1998								
Oktober	113,9	0,8	113,8	-5,2	10,6	-40,9	739,5	0,8
November	114,1	0,3	113,2	-4,9	10,9	-36,9	728,8	-3,9
Desember	110,3	0,1	109,3	-3,5	9,7	-30,9	731,5	-5,9
1999								
Januar	114,0	0,1	111,7	-1,6	9,8	-24,4	679,2	-4,7
Februar	114,5	0,3	115,0	0,7	10,1	-16,8	726,0	-1,7
Mars	113,1	0,5	111,8	2,5	10,3	-10,8	711,9	-0,1
April	114,9	0,7	114,2	3,6	9,4	-4,4	737,1	-0,4
Mai	114,2	1,0	112,1	4,2	9,4	5,1	731,1	-0,8
Juni	115,0	1,3	114,1	4,0	9,9	15,7	724,8	-1,6
Juli	115,2	1,6	116,1	3,3	10,7	27,3	707,8	-2,4
August	118,4	2,0	116,7	3,2	10,4	40,1	722,5	-2,1
September	114,7	2,4	114,4	3,8	10,7	44,4	754,5	-1,5
Oktober	114,9	3,0	114,6	4,9	10,7	34,8	740,9	-1,2
November	115,2	3,6	115,2	6,3	11,1	17,7	708,6	-1,8
Desember	115,6	4,2	116,8	6,6	11,6	2,2	715,0	-4,0
2000								
Januar	117,1	4,7	117,4	6,1	12,4	-10,6	723,6	-5,2
Februar	117,4	5,0	..	..	10,8	-19,8	698,7	-3,8
Mars	..	..	..	..	10,1	-24,3	..	..

¹ Indikatoren bygger på informasjon om detaljomsætningsvolum, førstegangsregistrering av personbiler (antall) og volumindikatorer for omsetning av tobakk, øl, mineralvann, elektrisk kraft, bensin, brensel og fjernvarme. Vektene er hentet fra det kvartalsvise nasjonalregnskapet (KNR).

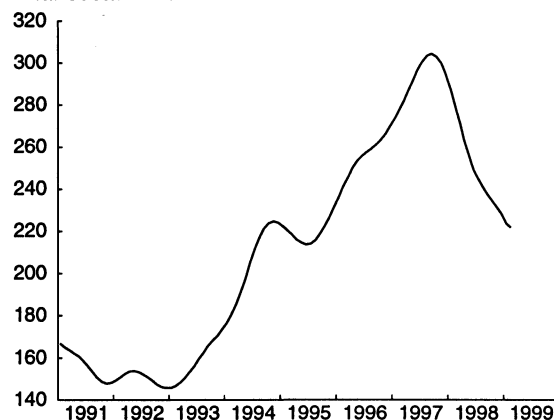
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 5.5 Bygg satt igang
Boliger. Bruksareal. 1000 kvm. månedstall
Sesongjustert og trend

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

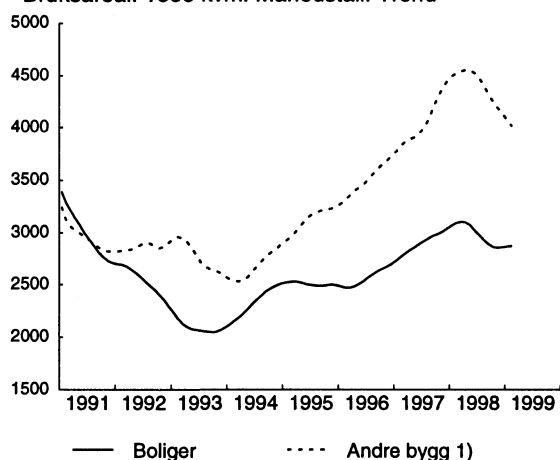
Fig. 5.6 Bygg satt igang
Andre bygg 1) enn boliger. Bruksareal. 1000 kvm.
Månedstall. Trend.

1) Unntatt bygg til jordbruk, skogbruk og fiske.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

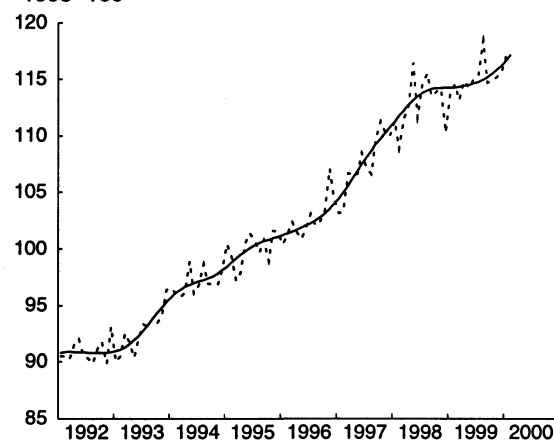
Fig. 5.7 Bygg under arbeid
Bruksareal. 1000 kvm. Månedstall. Trend

1) F.o.m 1993 inkl. jordb., skogb., fiske

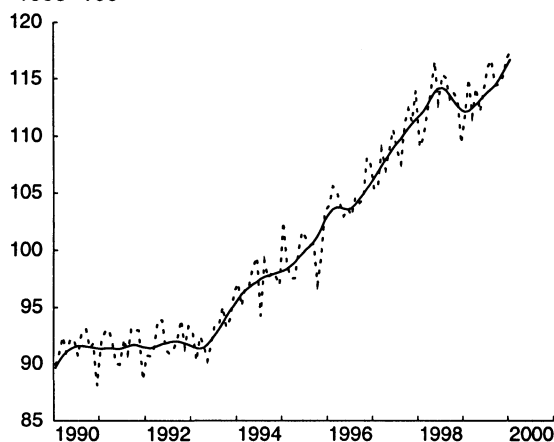
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 6.1 Detaljomsetning
Volumindeks. Månedstall. Sesongjustert og trend
1995=100

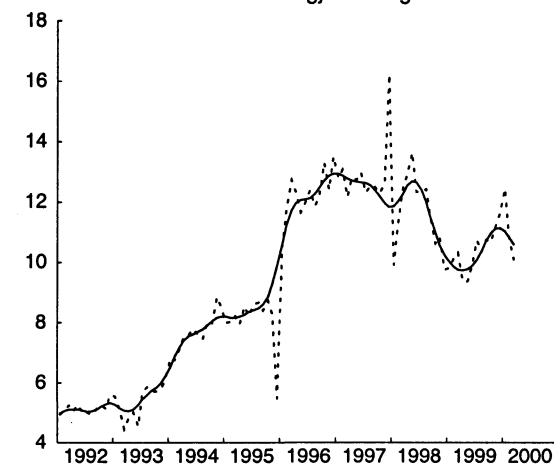
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 6.2 Varekonsumindeks
Volumindeks. Månedstall. Sesongjustert og trend
1995=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 6.3 Førstegangsregistrerte personbiler
1000 stk. Månedstall. Sesongjustert og trend

Kilde: Vegdirektoratet og Statistisk sentralbyrå.

7.1. Pris- og kostnadsindekser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før

	Konsumprisindeks		Harmonisert konsumprisindeks			Førstegangsomsetning innenlands		Byggekostnadsindeks for boliger	
	Nivå ¹	Endring ²	Norge. Endring	EU11 ³ Endring	EU15 Endring	Nivå	Endring	Nivå	Endring
	1998=100					1981=100		Jan.2000=100	
1995	94,2	2,4	..	..	..	167,2	1,9	90,0	4,8
1996	95,3	1,3	0,7	2,2	2,4	169,8	1,5	91,0	1,1
1997	97,8	2,6	2,6	1,6	1,7	172,2	1,4	92,8	2,0
1998	100,0	2,3	2,0	1,1	1,3	172,7	0,3	95,6	3,0
1999	102,3	2,3	2,1	1,1	1,2	175,5	1,6	98,1	2,6
1998									
September	100,5	2,5	2,3	1,0	1,2	173,0	-0,1	95,9	2,8
Oktober	100,6	2,2	2,0	0,9	1,1	172,9	-0,1	97,0	3,8
November	100,7	2,3	2,1	0,8	1,0	172,7	-0,2	97,0	3,8
Desember	100,8	2,4	2,1	0,8	1,0	172,4	-0,2	97,0	3,8
1999									
Januar	101,2	2,3	2,0	0,8	0,9	172,5	-0,1	97,2	3,7
Februar	101,4	2,2	2,0	0,8	1,0	172,7	0,1	97,5	3,8
Mars	102,1	2,3	2,0	1,0	1,2	173,6	0,8	97,6	3,7
April	102,4	2,5	2,2	1,1	1,2	174,4	1,0	97,7	2,4
Mai	102,2	2,5	2,2	1,0	1,1	174,7	0,9	97,8	2,3
Juni	102,3	2,4	2,1	0,9	1,0	175,0	1,3	97,8	2,3
Juli	102,0	2,0	1,7	1,1	1,1	176,0	1,7	97,9	2,2
August	101,7	1,9	1,7	1,2	1,2	176,3	2,1	97,9	2,2
September	102,6	2,1	1,8	1,2	1,2	177,0	2,3	98,5	2,6
Oktober	103,1	2,5	2,4	1,4	1,3	177,1	2,4	98,6	1,7
November	103,5	2,8	2,6	1,5	1,4	178,0	3,1	98,8	1,9
Desember	103,6	2,8	2,7	1,7	1,7	178,9	3,8	99,8	2,8
2000									
Januar	104,1	2,9	2,6	1,9	1,8	179,6	4,1	100,0	2,9
Februar	104,6	3,2	2,9	2,0	..	180,7	4,6	100,4	3,0

¹ Den offisielle konsumprisindeksen fikk fra og med august 1999 nytt basisår med 1998=100. Indekstallene til og med juli 1999 er i denne oppstillingen kjedet til 1998=100 med en desimal og er derfor ikke identisk med den offisielle indeksen i denne perioden. ² Vekstratene for årene 1994 til 1998 og for alle månedene til og med juli 1999 er basert på de offisielle konsumprisindekstallene for denne perioden med 1979=100 og kan derfor avvike fra veksten mellom indekstallene med 1998 som basisår. ³ Omfatter de 11 deltakerne i EU's økonomiske og monetære union (ØMU). Kilde: Statistisk sentralbyrå.

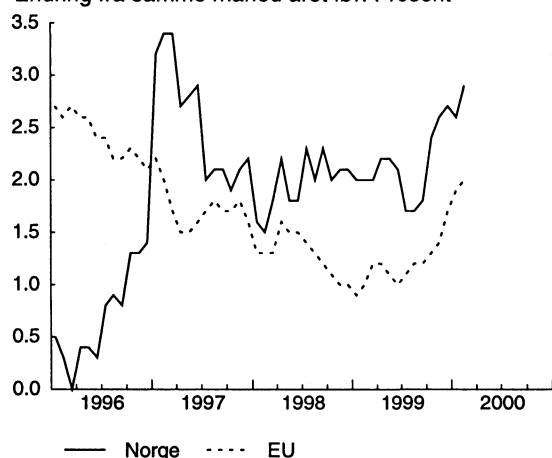
7.2. Produktpriser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før

	Produsentprisindeks		Spotpriser				Eksportprisindeks, treforedlingsprodukter. 1994=100	Eksportpris, laks. Nivå. NOK pr. kg
	Nivå. 1981=100	Endring	Elektrisk kraft. Øre pr. kWh	Brent Blend. NOK pr. fat	Brent Blend. USD pr. fat	Aluminium. NOK pr. tonn		
1995	155,7	2,6	11,8	107,8	17,0	11 452,3	137,93	30,25
1996	159,1	2,2	25,4	133,1	20,6	9 623,2	130,42	26,52
1997	161,3	1,4	13,5	135,1	19,2	11 311,7	120,48	26,30
1998	162,2	0,6	11,7	96,5	12,8	9 278,2	131,58	28,06
1999	167,1	3,0	11,2	140,1	17,9	9 291,0	141,86	27,85
1998								
Oktober	162,7	0,2	10,9	94,8	12,8	8 289,8	142,50	27,90
November	162,2	0,1	14,3	82,4	11,1	8 069,2	131,90	28,10
Desember	161,7	0,2	15,1	74,7	9,8	7 971,9	152,70	27,76
1999								
Januar	162,2	0,6	13,8	82,6	11,1	7 651,7	173,20	27,67
Februar	162,5	0,4	12,7	79,2	10,3	7 915,7	148,60	27,53
Mars	163,4	1,3	10,5	97,0	12,4	8 224,2	132,30	27,86
April	164,9	1,8	8,8	118,9	15,3	9 012,2	134,00	28,68
Mai	165,2	1,3	9,3	118,4	15,3	9 543,8	112,00	28,29
Juni	165,1	1,7	8,2	123,7	15,7	9 453,6	125,50	27,32
Juli	168,0	3,4	6,8	149,1	18,9	9 814,1	148,80	26,94
August	168,9	4,0	11,0	160,2	20,6	9 672,2	138,40	27,13
September	170,3	4,5	13,3	179,1	22,9	10 059,5	148,20	27,10
Oktober	170,3	4,7	13,5	172,1	22,2	9 826,7	142,90	27,19
November	171,6	5,8	12,6	195,3	24,6	9 983,6	143,50	27,81
Desember	172,7	6,8	14,1	205,9	25,7	10 335,2	154,90	30,63
2000								
Januar	173,8	7,2	13,2	204,6	25,5	11 120,9	153,80	30,95
Februar	175,7	8,1	10,5	228,2	27,7	11 148,6	147,40	32,16
Mars	..	..	9,6	230,7	27,4	10 847,2	..	..

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

Fig. 7.1 Harmonisert konsumprisindeks Norge og EU

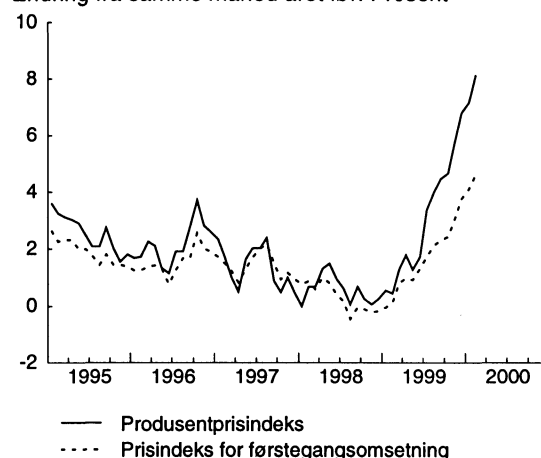
Endring fra samme måned året før. Prosent

Kilde: Eurostat.

Fig. 7.2 Produsentprisindeks for industri og prisindeks for førstegangsomsetning innenlands

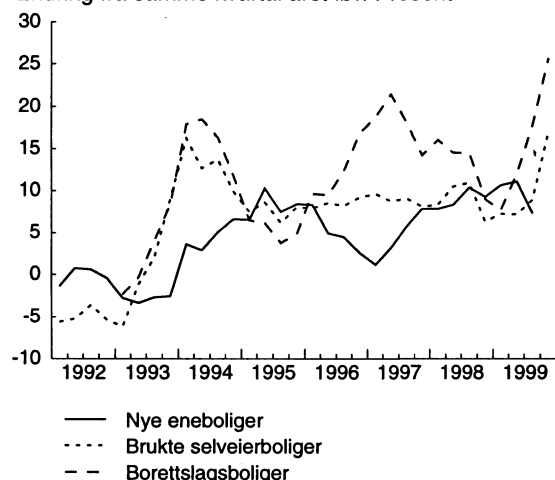
Endring fra samme måned året før. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 7.3 Boligpriser

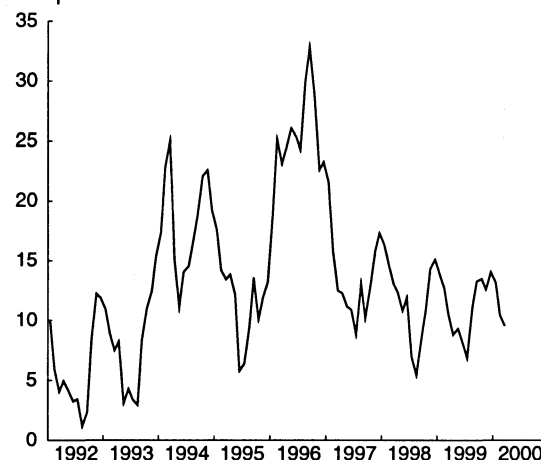
Endring fra samme kvartal året før. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå og NBBL.

Fig. 7.4 Spotpris elektrisk kraft

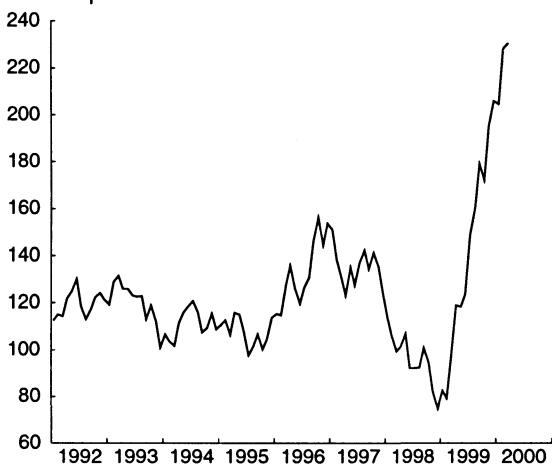
Øre pr. kWh. Månedstall

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 7.5 Spotpris Brent Blend

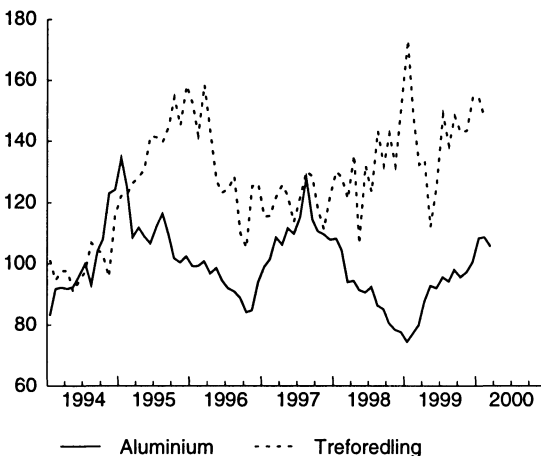
Kroner pr. fat. Månedstall

Kilde: Norges Bank.

Fig. 7.6 Spotpris aluminium og eksportprisindeks for treforedlingsprodukter

Månedsindeks. 1994=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

7.3. Prisindekser. Nivå og prosentvis endring fra samme periode året før

	Engroshandel		Nye eneboliger		Brukte boliger			
	Nivå	Endring	Nivå	Endring	Selveier		Borettslag	
					Nivå	Endring	Nivå	Endring
1995	100,0	3,3	103,3	8,2	466,0	7,6	114,9	5,3
1996	102,2	2,2	108,6	5,1	505,4	8,5	128,8	12,1
1997	104,0	1,8	113,4	4,5	550,2	8,9	152,0	18,0
1998	106,4	2,3	123,6	9,0	599,8	9,0	172,4	13,4
1999	109,7	3,1	..	..	659,1	9,9	199,7	15,8
1998								
1. kvartal	105,7	2,2	118,0	7,9	143,2	8,3	166,7	16,0
2. kvartal	106,4	2,8	122,0	8,3	151,2	10,5	176,5	14,5
3. kvartal	106,3	1,9	126,8	10,4	155,0	11,0	176,3	14,5
4. kvartal	107,0	2,1	127,6	9,2	150,4	6,3	170,2	9,0
1999								
1. kvartal	108,2	2,4	130,6	10,7	153,6	7,3	179,5	7,7
2. kvartal	109,3	2,7	135,5	11,1	162,1	7,2	197,7	12,0
3. kvartal	110,0	3,5	136,1	7,3	168,8	8,9	207,5	17,7
4. kvartal	111,2	3,9	..	..	174,6	16,1	213,9	25,7

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Norske Boligbyggelags Landsforbund.

7.4. Månedsførtjeneste og avtalt lønn. Indeks. 1.kvartal 1998=100

	Månedsførtjeneste ialt ¹				Avtalt lønn ²			
	Industri	Olje- og gass- utvinning og bergverksdrift	Bygge- og anleggs- virksomhet	Sam- ferdse ³	Industri	Olje- og gass- utvinning og bergverksdrift	Bygge- og anleggs- virksomhet	Sam- ferdse ³
1998								
1. kvartal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2. kvartal	101,4	102,1	102,1	101,2	102,4	101,1	103,3	102,1
3. kvartal	103,5	105,9	103,2	104,1	105,0	105,8	106,2	104,7
4. kvartal	106,0	109,4	106,7	105,5	105,9	106,6	106,9	105,8
1999								
1. kvartal	106,3	107,8	106,5	106,9	106,9	107,1	107,3	106,9
2. kvartal	107,4	108,7	107,3	107,0	107,9	107,8	108,4	107,5
3. kvartal	108,3	112,1	108,4	108,4	110,0	108,5	111,3	109,5
4. kvartal	110,2	112,5	111,4	110,2	110,9	109,7	112,0	109,8

¹ Månedsførtjeneste omfatter avtalt lønn, uregelmessige tillegg og bonus, provisjon og liknende. ² Avtalt lønn ved utgangen av kvartalet. ³ Eksklusive virksomheter i offentlig sektor med innrapportering av lønn til Arbeids- og administrasjonsdepartementet for ansatte i staten og til Kommunenes Sentralforbund for ansatte i kommunene.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

8.1. Utvalgte norske rentesatser. Prosent

	Utlånsrente					Innskuddsrente		NOK 3mnd eurorente	Effektiv rente på 10 års statsobl.
	Forretnings- banker ¹	Spare- banker	Statlige låne- institutter	Forsikrings- selskap	Kreditt- foretak	Forretnings- banker ¹	Spare- banker		
1995	7,7	7,9	6,4	6,7	7,9	4,0	4,0	5,4	7,4
1996	7,1	7,1	5,5	6,1	7,0	3,6	3,7	4,8	6,8
1997	6,3	6,4	4,7	5,2	6,3	3,0	3,1	3,6	5,9
1998	7,8	8,1	4,2	6,8	6,9	4,4	4,6	5,7	5,4
1999	8,1	8,2	5,8	7,0	7,0	4,9	4,8	6,4	5,5
1998									
1. kvartal	5,9	6,0	3,9	5,3	6,2	2,8	2,9	3,8	5,3
2. kvartal	6,3	6,3	4,1	5,5	6,0	3,0	3,0	4,4	5,4
3. kvartal	9,3	10,0	4,1	8,1	7,7	5,7	5,9	6,5	5,4
4. kvartal	9,7	9,9	4,7	8,3	7,7	6,3	6,3	7,9	5,4
1999									
1. kvartal	8,9	8,9	5,8	7,5	7,2	5,6	5,5	7,1	4,9
2. kvartal	8,2	8,3	6,2	7,0	7,0	4,8	4,9	6,4	5,1
3. kvartal	7,7	8,0	5,6	6,7	6,8	4,5	4,4	6,0	5,9
4. kvartal	7,5	7,7	5,7	6,6	6,8	4,5	4,4	6,0	6,1
2000									
1. kvartal	..	..	..	..	..	..	..	5,8	6,3

¹ Inkludert Postbanken.

Kilde: Norges Bank.

8.2. Eurorenter og effektiv rente på statsobligasjoner. Prosent

	3 mnd eurorente					Effektiv rente på 10 års statsobligasjon			
	Norge	ECU/Euro	USA	Japan	Storbritannia	Norge	Tyskland	USA	Japan
1995	5,4	5,9	6,0	1,2	6,6	7,4	6,8	6,6	3,3
1996	4,8	4,4	5,4	0,5	6,0	6,8	6,2	6,4	3,0
1997	3,6	4,2	5,2	0,5	6,8	5,9	5,7	6,3	2,3
1998	5,7	4,2	4,8	0,5	7,3	5,4	4,6	5,3	1,5
1999	6,4	2,9	5,3	0,2	5,5	5,5	4,5	5,7	1,8
1998									
Oktober	7,8	4,1	4,0	0,2	7,2	5,5	4,1	4,5	0,9
November	7,8	4,1	4,4	0,1	6,9	5,5	4,1	4,8	0,9
Desember	8,1	3,5	4,4	0,1	6,0	5,3	3,9	4,6	1,5
1999									
Januar	7,6	3,1	4,9	0,3	5,8	5,0	3,7	4,7	2,0
Februar	7,1	3,0	4,9	0,3	5,4	4,8	3,8	5,0	2,1
Mars	6,7	3,0	4,9	0,1	5,3	4,9	4,0	5,2	1,7
April	6,4	2,6	4,9	0,1	5,2	4,7	3,9	5,2	1,5
Mai	6,5	2,5	4,9	0,1	5,3	5,0	4,0	5,5	1,4
Juni	6,4	2,6	5,1	0,1	5,1	5,4	4,3	5,9	1,7
Juli	6,2	2,6	5,2	0,1	5,1	5,8	4,7	5,9	1,7
August	6,0	2,7	5,4	0,1	5,2	6,0	4,9	6,2	1,9
September	5,8	2,7	5,5	0,1	5,4	6,0	5,1	6,2	1,8
Oktober	6,2	3,3	6,1	0,2	6,0	6,3	5,3	6,4	1,8
November	6,0	3,4	6,1	0,3	5,8	6,0	5,1	6,3	1,8
Desember	5,8	3,4	6,1	0,4	6,0	6,1	5,2	6,5	1,7
2000									
Januar	5,7	3,4	6,0	0,1	6,1	6,4	5,5	6,7	1,7
Februar	5,8	3,5	6,1	0,1	6,1	6,3	5,5	6,3	1,8
Mars	5,9	3,7	6,2	0,1	6,2	6,1	5,3	6,2	1,8

Kilde: Norges Bank.

8.3. Valutakurser, Norges Banks penge- og kredittindikatorer og aksjekurs for Oslo Børs

	Valutakurser		Importveid valutakurs (44 land)	Industriens effektive valutakurs	Pengemengdeindikator (M2) ²		Kredittindikator (K2) ²		Aksjekurs- indeks totalt. Oslo Børs. 1995=100
	NOK/ECU NOK/Euro ¹	NOK/USD			Mrd. kroner. Sesongjustert	Trend. Prosent endring fra forrige periode. Årlig rate	Mrd. kroner. Sesongjustert	Trend. Prosent endring fra forrige periode. Årlig rate	
1995	8,29	6,34	98,0	101,7	603,7	5,9	910,8	3,1	100,0
1996	8,20	6,46	97,8	101,5	634,6	5,1	961,8	5,6	120,8
1997	8,01	7,07	97,3	100,7	658,4	3,8	1 051,0	9,3	174,1
1998	8,45	7,54	99,5	104,3	703,3	6,8	1 155,4	9,9	169,5
1999	8,31	7,80	98,3	105,4	752,2	7,0	1 244,2	7,7	166,3
1998									
Oktober	8,86	7,43	100,9	107,5	703,1	4,3	1 177,6	6,1	127,9
November	8,68	7,45	99,4	105,9	709,2	8,1	1 185,1	7,0	139,5
Desember	8,90	7,59	101,4	108,5	713,9	10,5	1 194,1	7,9	130,6
1999									
Januar	8,65	7,45	99,3	106,7	728,5	10,5	1 198,9	7,6	144,7
Februar	8,65	7,72	100,4	107,7	724,9	8,7	1 213,1	6,9	145,1
Mars	8,51	7,82	99,3	106,5	731,3	7,3	1 213,9	6,7	148,8
April	8,31	7,77	97,8	104,7	735,7	8,0	1 218,4	7,2	158,5
Mai	8,24	7,75	96,9	103,8	738,5	10,6	1 231,0	7,8	166,7
Juni	8,17	7,87	97,3	103,9	749,4	12,9	1 237,1	8,1	169,1
Juli	8,18	7,90	97,5	104,2	761,7	14,0	1 245,0	8,6	173,0
August	8,26	7,79	97,9	105,0	767,4	12,4	1 253,5	9,2	175,5
September	8,23	7,84	98,4	105,6	754,5	8,7	1 263,8	9,9	178,4
Oktober	8,29	7,74	98,4	105,8	775,6	5,1	1 277,2	10,6	170,0
November	8,19	7,92	98,4	105,8	772,6	3,2	1 286,0	10,6	176,0
Desember	8,10	8,01	98,3	105,5	788,6	2,8	1 295,0	10,4	189,2
2000									
Januar	8,12	8,01	98,5	105,8	779,2	2,7	1 309,0	10,2	196,8
Februar	8,10	8,24	99,0	106,2	780,9	2,2	1 321,5	9,6	199,8
Mars	8,11	8,41	100,1	107,3	..	..	..	..	202,0

¹ Fra januar 1999. ² Sesongjusterte tall og trend er beregnet av Statistisk sentralbyrå ved hjelp av sesongjusteringsprogrammet X12ARIMA.
Kilde: Norges Bank.

9.1. Import og eksport av varer. Millioner kroner. Sesongjustert

	Eksport								Import
	Varer i alt, u/skip og plattformer	Olje- og gass	Varer i alt u/skip, plattf. og råolje	Herav:					Varer i alt, u/skip
				Metaller	Verksteds- produkter	Treforedlings- produkter	Kjemiske produkter	Fisk og fiske- produkter	
1995	256 300	113 202	143 055	29 791	14 920	12 860	18 138	19 285	202 559
1996	310 987	156 510	154 606	30 732	17 816	11 520	18 659	21 342	219 879
1997	333 075	163 541	169 224	33 848	18 485	10 798	20 507	23 254	236 330
1998	295 728	118 203	177 695	35 375	22 588	12 074	21 503	26 489	264 803
1999	343 825	160 557	182 689	33 777	22 262	12 059	22 259	..	252 833
1998									
September	24 412	9 164	14 916	3 197	2 087	993	1 831	2 236	22 425
Oktober	24 779	9 069	14 778	3 085	2 105	1 003	1 682	2 174	21 996
November	22 661	8 269	14 671	2 705	1 893	990	1 826	2 175	22 554
Desember	21 865	8 161	14 343	2 879	2 090	1 015	1 625	2 227	20 702
1999									
Januar	21 894	8 747	13 293	2 302	1 894	1 022	1 713	..	20 658
Februar	23 820	9 315	14 330	2 781	1 894	994	1 753	..	21 562
Mars	25 563	9 681	15 037	2 882	2 071	1 011	1 791	..	21 474
April	25 082	10 834	15 072	2 677	1 872	957	1 728	..	20 950
Mai	26 963	12 019	14 938	2 816	1 948	910	1 786	..	20 879
Juni	27 856	12 518	15 507	2 957	1 984	1 082	1 878	..	21 030
Juli	28 712	14 250	14 631	2 676	1 846	982	1 756	..	20 464
August	29 967	14 682	15 275	2 732	1 903	968	1 849	..	20 780
September	31 854	15 742	15 941	3 002	1 807	1 041	1 839	..	20 621
Oktober	31 935	14 757	16 156	2 837	1 695	998	2 088	..	20 920
November	34 542	18 485	16 158	3 164	1 687	1 066	2 125	..	21 324
Desember	35 636	19 528	16 353	2 951	1 660	1 029	1 954	..	22 171
2000									
Januar	36 564	19 975	15 990	3 322	1 782	1 038	2 040	..	21 522
Februar	37 173	21 847	16 454	3 274	1 666	1 015	1 964	..	21 053

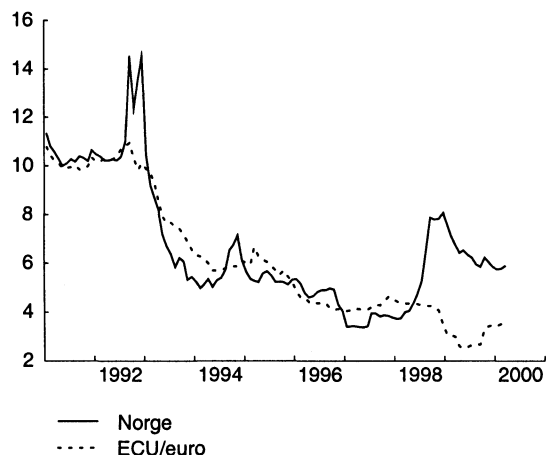
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

9.2. Utenriksregnskap. Millioner kroner

	Eksport i alt	Import i alt	Vare og tj.bal.	Rente- og stønadsbal.	Driftsbal.	Netto kap.overf.	Netto finansinv.	Norske inv. i utlandet	Utenl. inv. i Norge
1996	414 493	327 050	87 443	-21 433	66 010	-820	65 190	144 336	91 863
1997	448 626	371 533	77 093	-20 976	56 117	-1 287	54 830	125 226	81 673
1998	414 077	411 595	2 482	-18 749	-16 267	-754	-17 021	70 578	118 558
1999	462 835	394 154	68 681	-25 178	43 503	-604	42 200	197 288	147 153
1998									
August	30 722	33 603	-2 881	-1 081	-3 962	-28	-3 990	17 201	19 897
September	34 926	35 115	-189	-1 636	-1 825	146	-1 679	-18 415	-11 795
Oktober	34 863	35 871	-1 008	-3 041	-4 049	-152	-4 201	-1 386	3 235
November	32 236	34 334	-2 098	-2 142	-4 240	-169	-4 409	4 841	11 387
Desember	32 812	38 100	-5 288	-2 573	-7 861	-163	-8 024	-18 495	-4 675
1999									
Januar	30 468	28 050	2 418	-1 920	498	-30	468	41 680	49 774
Februar	31 331	30 199	1 132	-1 445	-313	-22	-335	22 177	14 725
Mars	37 463	36 371	1 092	-1 508	-416	-83	-506	4 315	4 864
April	34 674	31 423	3 251	-1 407	1 844	-9	1 835	30 444	18 211
Mai	33 905	29 302	4 603	-3 063	1 540	-9	1 533	34 823	28 166
Juni	38 942	34 050	4 892	-2 687	2 205	-7	1 757	-25 196	-19 931
Juli	37 071	32 266	4 805	-1 518	3 287	-48	2 987	16 655	18 164
August	38 002	32 370	5 632	-2 119	3 513	-50	3 463	16 876	17 661
September	43 532	36 607	6 925	-1 817	5 108	-29	5 079	-4 307	-5 354
Oktober	43 143	33 357	9 786	-3 147	6 639	-175	6 462	13 951	-5 148
November	47 323	34 828	12 495	-2 654	9 841	-153	9 688	24 918	15 764
Desember	46 981	35 331	11 650	-1 893	9 757	11	9 769	20 952	10 257
2000									
Januar	45 538	30 160	15 378	-1 767	13 611	-23	13 588	31 312	24 322

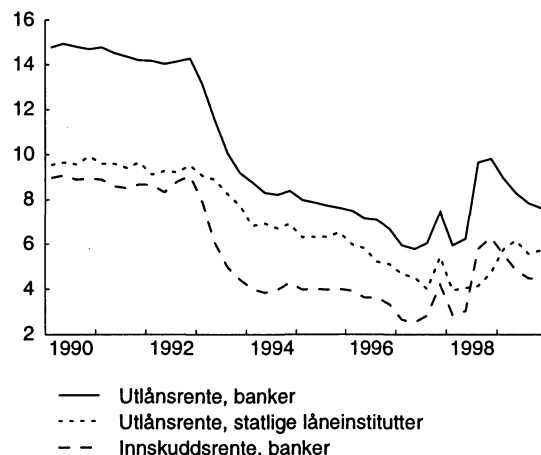
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 8.1 3 måneders eurorente
Månedstall. Prosent

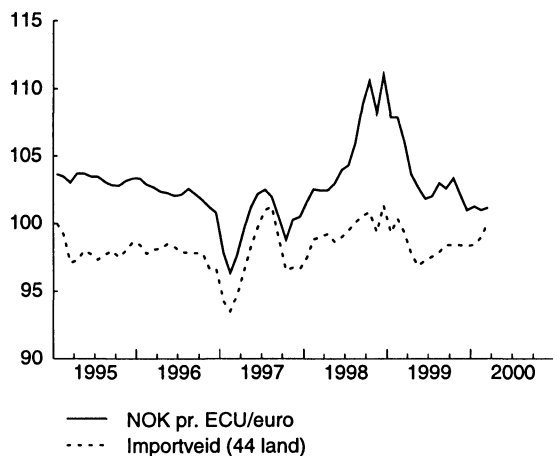
Kilde: Norges Bank.

Fig. 8.2 Utlånsrente og innskuddsrente
Kvartalstall. Prosent

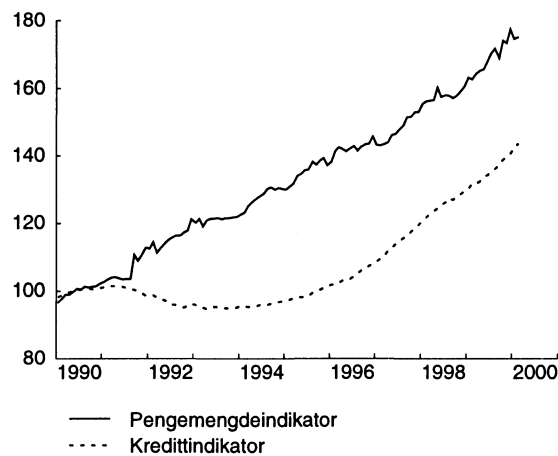
Kilde: Norges Bank.

Fig. 8.3 Valutakursindekser
1991=100. Månedstall

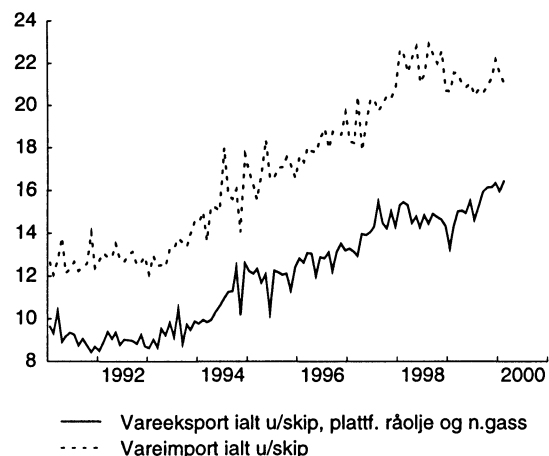
Kilde: Norges Bank.

Fig. 8.4 Norges Banks penge- og kredittindikator
Sesongjustert indeks. Månedstall. 1990=100

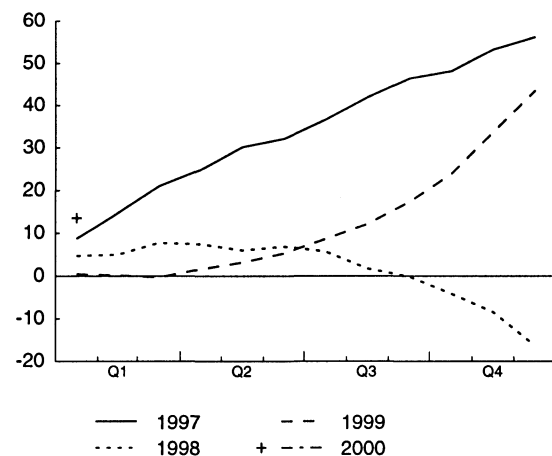
Kilde: Norges Bank.

Fig. 9.1 Utenrikshandel
Mrd. kroner. Sesongjusterte månedstall

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Fig. 9.2 Driftsbalansen
Akkumulerte tall i mrd. Nkr måned for måned

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell B1: Bruttonasjonalprodukt, regnskap og prognose

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1994	1995	1996	1997	1998	prognose		
						1999	2000	2001
Danmark	5,8	3,0	3,3	3,1	2,7	1,3	1,5	1,9
Frankrike	2,8	2,1	1,6	2,0	3,4	2,4	3,0	2,9
Italia	2,2	2,9	0,9	1,5	1,3	1,0	2,4	2,7
Japan	0,6	1,5	5,1	1,4	-2,8	1,4	1,4	1,2
USA	3,5	2,3	3,4	4,5	4,3	3,8	3,1	2,3
Storbritannia	4,4	2,8	2,6	3,5	2,2	1,7	2,7	2,3
Sverige	3,3	3,9	1,3	1,8	2,6	3,9	3,0	2,7
Tyskland	2,7	1,2	1,3	1,5	2,2	1,3	2,3	2,5

Kilde: OECD - Economic Outlook nr. 66.

Tabell B2: Privat konsum, regnskap og prognose

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1994	1995	1996	1997	1998	prognose		
						1999	2000	2001
Danmark	7,1	3,3	2,7	3,7	3,5	1,1	1,5	2,0
Frankrike	1,4	1,7	2,0	0,2	3,6	2,3	2,7	2,8
Italia	1,4	1,9	0,8	2,5	1,8	1,4	2,0	2,4
Japan	1,9	2,1	2,9	1,0	-1,1	1,7	1,6	1,8
USA	3,3	2,7	3,2	3,7	4,9	5,1	3,4	1,6
Storbritannia	2,9	1,7	3,6	3,9	3,4	3,9	2,6	2,2
Sverige	1,8	0,8	1,3	1,6	2,4	3,2	2,8	2,8
Tyskland	1,2	1,8	1,6	0,7	2,3	1,7	2,2	2,4

Kilde: OECD - Economic Outlook nr. 66.

Tabell B3: Offentlig konsum, regnskap og prognose

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1994	1995	1996	1997	1998	prognose		
						1999	2000	2001
Danmark	2,9	2,2	3,2	1,0	3,0	1,5	1,0	1,0
Frankrike	1,1	-0,0	2,6	1,6	1,1	1,5	1,3	0,9
Italia	-0,6	-1,0	0,3	-0,5	1,2	2,4	1,1	0,4
Japan	2,4	3,3	1,9	1,5	0,7	0,7	0,8	0,7
USA	0,4	-0,3	0,7	2,3	1,3	2,3	2,6	1,3
Storbritannia	1,4	1,6	1,7	-1,4	1,0	3,7	2,6	2,2
Sverige	-0,7	-0,9	-0,2	-1,0	1,0	1,2	1,0	0,9
Tyskland	2,1	2,0	2,7	-1,1	0,5	0,7	0,5	0,5

Kilde: OECD - Economic Outlook nr. 66.

Tabell B4: Bruttoinvesteringer i fast realkapital, regnskap og prognose

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1994	1995	1996	1997	1998	prognose		
						1999	2000	2001
Danmark	7,4	12,3	4,9	10,4	6,9	1,3	1,7	1,9
Frankrike	1,3	2,5	-0,5	0,5	6,1	6,5	5,2	4,5
Italia	0,5	7,1	1,9	0,9	3,5	2,9	4,0	3,9
Japan	-0,8	1,7	11,1	-1,9	-8,8	1,2	-0,2	-0,2
USA	6,5	5,2	7,9	7,5	10,6	8,3	3,9	4,1
Storbritannia	3,6	2,9	4,9	7,5	9,9	4,9	3,0	2,6
Sverige	2,0	12,4	3,7	-2,1	9,2	7,6	5,9	5,1
Tyskland	3,5	-0,0	-1,2	0,5	1,4	3,2	2,8	3,6

Kilde: OECD - Economic Outlook nr. 66.

Tabell B5: Eksport av varer og tjenester, regnskap og prognose

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1994	1995	1996	1997	1998	prognose		
						1999	2000	2001
Danmark	8,2	4,4	3,7	4,4	1,4	3,6	3,8	4,2
Frankrike	6,0	6,3	5,2	10,6	6,9	1,8	6,3	5,7
Italia	10,7	11,6	1,6	5,2	1,1	-1,2	5,3	5,9
Japan	4,6	5,4	6,3	11,6	-2,3	0,3	4,6	3,6
USA	8,2	11,3	8,5	12,7	2,2	3,4	7,0	6,8
Storbritannia	9,2	9,5	7,5	8,6	2,0	-0,1	4,0	4,8
Sverige	14,0	12,9	6,1	12,7	6,9	6,0	6,7	5,0
Tyskland	7,9	6,6	5,1	10,9	7,0	1,7	6,1	6,3

Kilde: OECD - Economic Outlook nr. 66.

Tabell B6: Import av varer og tjenester, regnskap og prognose

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1994	1995	1996	1997	1998	prognose		
						1999	2000	2001
Danmark	13,2	9,9	3,7	8,5	6,4	1,9	3,6	4,1
Frankrike	6,7	5,1	3,0	6,4	9,4	2,2	5,5	5,5
Italia	8,4	9,6	-1,1	10,1	6,0	3,3	4,5	4,7
Japan	8,9	14,2	11,9	0,5	-7,5	1,1	3,3	3,6
USA	12,2	8,8	9,2	13,7	11,6	12,0	8,7	5,3
Storbritannia	5,4	5,5	9,1	9,2	8,4	5,0	4,3	4,5
Sverige	13,2	10,2	3,7	11,7	9,7	4,5	7,1	5,2
Tyskland	7,7	7,3	2,9	8,3	8,5	3,1	4,9	5,7

Kilde: OECD - Economic Outlook nr. 66.

Tabell B7: Privat konsumdeflator, regnskap og prognose

Prosentvis endring fra foregående år

	1994	1995	1996	1997	1998	prognose		
						1999	2000	2001
Danmark	2,5	1,1	1,5	1,9	1,8	2,1	2,5	3,0
Frankrike	2,1	1,6	1,8	1,4	0,7	0,8	1,2	1,3
Italia	4,6	5,7	4,5	2,6	2,3	1,8	1,8	1,6
Japan	0,7	-0,5	0,1	1,4	0,4	-0,3	-0,3	-0,3
USA	2,4	2,3	2,0	1,7	0,9	1,6	2,3	2,4
Storbritannia	2,2	2,9	3,1	2,5	2,0	1,7	2,4	2,3
Sverige	3,0	2,7	1,2	2,3	0,9	0,8	1,4	1,8
Tyskland	3,0	1,8	2,0	1,7	0,9	0,7	1,4	1,4

Kilde: OECD - Economic Outlook nr. 66.

Tabell B8: Lønnskostnader pr. sysselsatt, regnskap og prognose

Prosentvis endring fra foregående år

	1994	1995	1996	1997	1998	prognose		
						1999	2000	2001
Danmark	3,2	3,3	2,9	3,7	4,8	4,9	5,3	..
Frankrike	1,8	2,7	3,1	2,6	3,7	3,2	3,8	3,4
Italia	2,8	5,3	5,0	4,7	-0,2	3,5	3,1	3,1
Japan	2,0	0,8	0,6	2,4	0,7	-1,1	0,7	0,9
USA	2,2	2,2	2,7	4,0	4,9	4,4	5,3	5,2
Storbritannia	3,5	2,7	3,8	6,9	7,2	5,1	5,4	5,5
Sverige	4,9	2,7	6,2	3,1	5,2	3,7	3,7	..
Tyskland	3,6	3,4	2,4	1,8	1,3	2,6	2,4	..

Kilde: OECD - Economic Outlook nr. 66, Economic Outlook nr. 65 for Danmark, Sverige og Tyskland.

Tabell B9: Sysselsetting, regnskap og prognose

Prosentvis endring fra foregående år

	1994	1995	1996	1997	1998	prognose		
						1999	2000	2001
Danmark	-0,4	1,4	1,3	2,1	2,2	0,6	0,2	..
Frankrike	0,1	0,8	0,1	0,4	1,4	1,5	1,6	1,4
Italia	-1,7	-0,6	0,4	0,4	1,1	1,1	1,2	1,1
Japan	0,1	0,1	0,4	1,1	-0,6	-0,9	0,2	0,3
USA	2,3	1,5	1,4	2,4	2,2	1,9	1,2	0,7
Storbritannia	1,0	1,2	1,1	1,6	1,2	0,7	0,7	0,6
Sverige	-0,9	1,6	-0,6	-1,1	1,4	1,7	0,9	..
Tyskland	-0,7	-0,4	-1,3	-0,8	0,4	0,2	0,3	0,5

Kilde: OECD - Economic Outlook nr. 66, Economic Outlook nr. 65 for Danmark og Sverige.

Tabell B10: Arbeidsledigheten, regnskap og prognoseProsent av arbeidsstyrken¹⁾

	1994	1995	1996	1997	1998	prognose		
						1999	2000	2001
Danmark	12,0	10,1	8,7	7,7	6,4	5,7	5,8	6,0
Frankrike	12,2	11,6	12,3	12,5	11,8	11,1	10,3	9,6
Italia	11,3	12,0	12,1	11,8	11,9	11,6	11,2	10,7
Japan	2,9	3,1	3,4	3,4	4,1	4,7	4,7	4,7
USA	6,1	5,6	5,4	4,9	4,5	4,2	4,2	4,6
Storbritannia	9,4	8,6	8,0	6,9	6,2	6,1	6,0	5,9
Sverige	8,0	7,7	8,0	8,0	6,5	5,5	4,5	4,0
Tyskland	9,6	9,4	10,3	9,8	9,3	9,0	8,7	8,3

Kilde: OECD - Economic Outlook nr. 66.

¹⁾ Vanlig brukte definisjoner.**Tabell B11: Korte renter, regnskap og prognose**

Prosent

	1994	1995	1996	1997	1998	prognose		
						1999	2000	2001
Danmark	6,2	6,0	3,9	3,7	4,1	3,3	3,7	4,8
Frankrike	5,8	6,6	3,9	3,5	3,6	2,9	3,3	4,3
Italia	8,5	10,5	8,8	6,9	5,0	2,9	3,3	4,3
Japan	2,2	1,2	0,6	0,6	0,7	0,3	0,3	0,8
USA	4,2	5,5	5,0	5,1	4,8	4,6	5,7	6,1
Storbritannia	5,5	6,7	6,0	6,8	7,3	5,4	6,4	6,8
Sverige	7,4	8,7	5,8	4,1	4,2	3,2	3,5	4,5
Tyskland	5,4	4,5	3,3	3,3	3,5	2,9	3,3	4,3

Kilde: OECD - Economic Outlook nr. 66.

Tabell B12: Budsjettbalanse, regnskap og prognose

Prosent av BNP

	1994	1995	1996	1997	1998	prognose		
						1999	2000	2001
Danmark	-2,6	-2,3	-1,0	0,1	0,9	2,9	2,2	2,4
Frankrike	-6,0	-5,4	-4,6	-3,0	-2,7	-2,2	-1,7	-1,2
Italia	-9,2	-7,7	-6,6	-2,8	-2,7	-2,3	-1,6	-1,3
Japan	-2,3	-3,6	-4,2	-3,4	-6,0	-7,6	-7,9	-7,2
USA	-2,3	-1,9	-0,9	-0,9	0,4	1,0	0,9	0,9
Storbritannia	-6,8	-5,8	-4,4	-2,0	0,2	0,7	0,8	0,8
Sverige	-10,3	-7,8	-2,1	-1,8	1,9	2,3	2,1	2,5
Tyskland	-2,6	-3,5	-3,5	-2,6	-1,7	-1,6	-1,2	-0,9

Kilde: OECD - Economic Outlook nr. 66.

Tabell C1: Makroøkonomiske hovedstørrelser for Norge, regnskap og prognose

Prosentvis vekst fra foregående år der ikke annet fremgår

	1993	1994	1995	1996	1997*	1998*	1999*	prognose	
								2000	2001
Realøkonomi									
Konsum i husholdninger og ideelle org. . . .	2,2	4,0	3,4	5,3	3,7	3,1	2,1	2,7	2,8
Konsum i offentlig forvaltning	2,2	1,4	0,3	2,8	2,8	3,7	2,5	2,0	1,9
Bruttoinvesteringer i fast kapital	4,3	4,5	3,4	9,9	15,1	8,1	-7,0	-5,8	2,3
- Oljevirkksomhet	12,9	-9,1	-13,7	2,6	15,6	25,7	-14,0	-21,6	0,3
- Fastlands-Norge	-3,1	13,5	12,3	11,3	12,8	2,4	-3,5	-0,6	2,8
- Bedrifter	0,4	16,4	16,7	17,6	12,3	2,8	-3,3	-2,8	-0,2
- Bolig	-3,7	24,6	9,1	-0,1	8,2	-0,6	-2,8	9,1	14,7
- Offentlig forvaltning	-9,6	-0,2	3,5	3,8	18,1	3,4	-4,5	-1,5	2,0
Etterspørsel fra Fastlands-Norge.	1,3	4,7	4,1	5,8	5,2	3,1	1,1	1,9	2,6
Eksport	3,2	8,7	4,3	9,3	5,7	0,5	0,6	6,2	4,5
- Råolje og naturgass	5,9	11,9	9,2	13,7	2,1	-3,8	-0,3	10,1	3,5
- Tradisjonelle varer	3,2	12,5	4,5	10,0	8,0	3,4	2,6	5,0	4,7
Import	4,4	4,9	5,6	8,0	12,0	9,1	-3,6	0,8	4,6
- Tradisjonelle varer	1,2	13,1	8,8	9,8	8,1	9,6	-2,4	2,2	5,7
Bruttonasjonalprodukt.	2,7	5,5	3,8	4,9	4,3	2,1	0,8	2,7	2,6
- Fastlands-Norge	2,8	4,1	2,9	3,8	4,4	3,3	0,8	1,3	2,3
Arbeidsmarked									
Sysselsatte personer	0,2	1,3	2,1	2,1	2,9	2,3	0,5	0,1	0,2
Arbeidstilbud	0,2	0,9	1,6	2,1	2,2	1,4	0,4	0,5	0,4
Arbeidsledighetsrate	6,5	5,9	5,4	4,8	4,1	3,2	3,2	3,6	3,8
Yrkesandel, nivå	68,6	68,9	69,8	71,2	72,5	73,2	73,4	73,5	73,6
Lønninger, priser og konkurranseevne									
Lønn per normalårsverk	3,4	3,0	3,3	4,4	4,7	6,5	5,1	3,7	3,5
Konsumprisindeksen	2,3	1,4	2,4	1,3	2,6	2,3	2,3	2,4	2,0
Eksportpris tradisjonelle varer	0,0	1,6	6,8	-1,2	0,5	1,0	0,0	7,2	1,8
Importpris tradisjonelle varer	0,7	2,1	1,1	0,1	-1,0	1,3	-2,2	2,4	1,3
Realpris, bolig.	-1,4	11,5	5,0	7,2	6,1	6,6	6,6	6,8	6,6
Inntekt, renter og valuta									
Husholdningenes realdisponible inntekt . . .	3,4	2,4	3,1	4,1	4,3	4,7	2,9	2,1	2,6
Husholdningenes sparerate, nivå	6,9	6,0	5,8	4,7	5,1	6,8	7,5	6,9	6,7
Pengemarkedsrente, nivå	7,1	5,8	5,4	4,8	3,6	5,7	6,4	5,7	5,3
Gjennomsnittlig lånerente, nivå	11,1	8,4	7,8	7,1	6,0	7,4	8,4	8,0	7,5
Realrente etter skatt, nivå	5,5	4,6	3,1	3,8	1,7	3,0	3,7	3,3	3,3
Importveid kronekurs**	2,0	0,6	-2,9	-0,2	-0,5	2,2	-1,2	-0,6	-0,6
Utlandet									
BNP-vekst handelspartnere	-0,2	3,0	2,6	2,2	2,8	2,5	2,5	2,9	2,7
Internasjonal markedsvekst	0,0	11,1	6,5	5,2	6,8	7,1	5,4	6,9	6,5
Prisvekst handelspartnere	3,1	2,3	2,3	1,7	1,8	1,2	1,2	1,7	1,8
Prisvekst ECU/euro-området	4,0	3,3	2,9	2,4	1,7	1,3	1,2	1,6	1,7
3 måneders rente ECU/euro	8,0	5,9	5,9	4,4	4,2	4,2	2,9	4,0	5,0
Råoljepris (kroner per fat)	120	112	108	133	136	96	142	169	160
Utenriksøkonomi									
Driftsbalansen, mrd. kroner	25,0	26,4	30,8	66,0	56,1	-16,3	43,8	130,1	144,8
Driftsbalansen i prosent av BNP	3,0	3,0	3,3	6,5	5,2	-1,5	3,7	10,1	10,7

Kilder: Statistisk sentralbyrå, Norges Bank, OECD og Consensus Forecasts. Prognoser fra Økonomiske analyser 1/2000.

* Foreløpige tall.

** For 12 land t.o.m. 1995, deretter for 44 land.

Publikasjonene kan bestilles fra:

Statistisk sentralbyrå
Salg- og abonnementservice
N-2225 Kongsvinger

Telefon: 62 88 55 00
Telefaks: 62 88 55 95
E-post: salg-abonnement@ssb.no

eller:
Akademika – avdeling for
offentlige publikasjoner
Møllergt. 17
Postboks 8134 Dep.
N-0033 Oslo

Telefon: 22 11 67 70
Telefaks: 22 42 05 51

ISBN 82-537-4758-6
ISSN 0800-4110

Pris (inkl. mva):
Institusjonsabonnement: kr 1 000,- per år
Privatabonnement: kr 540,- per år
Enkeltnummer: kr 115,-

Statistisk sentralbyrå
Statistics Norway

ISBN 82-537-4758-6

9 788253 747583